

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВАДИМА ГЕТЬМАНА**

Факультет міжнародної економіки і менеджменту

Кафедра міжнародних фінансів

Освітньо-професійна програма «Міжнародні фінанси»

Галузь знань: 07 Управління та адміністрування
Спеціальність 072 Фінанси, банківська справа та страхування

Форма навчання: _____
очна (денна), заочна

КВАЛІФІКАЦІЙНА МАГІСТЕРСЬКА РОБОТА

на тему «Вплив прямих іноземних інвестицій на економічний розвиток країн
Східної Європи»

(назва теми)
Здобувачки Мегей Анна Олександрівна
(ПІБ, підпис)

Науковий керівник: професор, доцент, к.е.н Отченаш Катерина Георгіївна
(науковий ступінь, учене звання, ПІБ)

(підпис)

**Робота допущена до захисту перед екзаменаційною комісією
з атестації здобувачів вищої освіти (ЕК)**

Завідувач кафедри: д.е.н., професор Мозговий О.М.

(підпис)

Київ 2025

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВАДИМА ГЕТЬМАНА**

Факультет міжнародної економіки і менеджменту

Кафедра міжнародних фінансів

Освітньо-професійна програма «Міжнародні фінанси»

Галузь знань: 07 Управління та адміністрування
Спеціальність 072 Фінанси, банківська справа та страхування

ПОГОДЖЕНО

Керівник проєктної групи (гарант)
освітньо-професійної програми

О.М. Мозговий

(підпис)

_____ 20__ р.

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри

О.М. Мозговий

(підпис)

_____ 20__ р.

ІНДИВІДУАЛЬНЕ ЗАВДАННЯ

здобувачу вищої освіти Мегей Анні Олександрівні

очної (денної) форми навчання

на підготовку кваліфікаційної магістерської роботи

на тему «Вплив прямих іноземних інвестицій на економічний розвиток країн Східної Європи»

Тему затверджено наказом ректора Університету від "26" серпня 2025 р. № 1210-ст

Кваліфікаційна магістерська робота виконується на матеріалах:

широкого кола джерел, включаючи наукові публікації, офіційні документи, статистичні дані та звіти міжнародних організацій.

План кваліфікаційної магістерської роботи:

Розділ 1	ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ДОСЛІДЖЕННЯ ВПЛИВУ ПРЯМИХ ІНОЗЕМНИХ ІНВЕСТИЦІЙ НА ЕКОНОМІЧНИЙ РОЗВИТОК КРАЇН
Розділ 2	ВПЛИВ ПРЯМИХ ІНОЗЕМНИХ ІНВЕСТИЦІЙ НА ЕКОНОМІЧНИЙ РОЗВИТОК КРАЇН СХІДНОЇ ЄВРОПИ (НА ПРИКЛАДІ ЧЕХІЇ)
Розділ 3	НАПРЯМКИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ЗАЛУЧЕННЯ ПРЯМИХ ІНОЗЕМНИХ ІНВЕСТИЦІЙ В ЕКОНОМІКУ КРАЇН СХІДНОЇ ЄВРОПИ

Об'єкт дослідження:	Процеси функціонування та розвитку економік країн Східної Європи в умовах залучення прямих іноземних інвестицій, зокрема структурні та динамічні характеристики прямих іноземних інвестицій у їхніх національних господарствах.
Предмет дослідження:	Теоретичні, методичні та прикладні аспекти впливу прямих іноземних інвестицій на економічний розвиток Чехії, включно з механізмами формування інвестиційного клімату, структурою прямих іноземних інвестицій, їх галузевим та країновим розподілом, ризиками та тенденціями залучення іноземного капіталу.
Мета кваліфікаційної магістерської роботи:	Комплексний аналіз впливу прямих іноземних інвестицій на економічний розвиток країн Східної Європи, зокрема Чеської Республіки.

Конкретні завдання, які здобувач повинен виконати для досягнення поставленої мети:

У розділі 1	Розглянути поняття, види та форми залучення іноземних інвестицій в економіку країни; фактори, що впливають на залучення іноземних інвестицій в економіку країни; визначити вплив прямих іноземних інвестицій на економічний розвиток країни.
У розділі 2	Проаналізувати сучасний стан економіки Чехії; дослідити динаміку та аналіз впливу прямих іноземних інвестицій на економічний розвиток Чехії; розкрити основні проблеми залучення прямих іноземних інвестицій в економіку Чехії.
У розділі 3	Визначити стратегічні напрями вдосконалення залучення прямих іноземних інвестицій в економіку Чехії та перспективи підвищення ефективності їх використання; обґрунтувати очікувані результати реалізації запропонованих заходів.

**Завдання підготував
науковий керівник**

(підпис)

професор, доцент, к.е.н
Отченаш К.Г.

(ініціали, прізвище)

« ____ » _____ 20__ р.

**Завдання одержав
здобувач**

(підпис)

Мегей А.О.

(ініціали, прізвище)

« ____ » _____ 20__ р.

Реферат

Кваліфікаційна магістерська робота містить 83 сторінки, 10 таблиць, 13 рисунків, список використаних джерел з 54 найменувань, додатки.

«Вплив прямих іноземних інвестицій на економічний розвиток країн Східної Європи»

Об'єктом дослідження є процеси функціонування та розвитку економік країн Східної Європи в умовах залучення прямих іноземних інвестицій, зокрема структурні та динамічні характеристики прямих іноземних інвестицій у їхніх національних господарствах.

Предметом дослідження є теоретичні, методичні та прикладні аспекти впливу прямих іноземних інвестицій на економічний розвиток Чехії, включно з механізмами формування інвестиційного клімату, структурою прямих іноземних інвестицій, їх галузевим та країновим розподілом, ризиками та тенденціями залучення іноземного капіталу.

Метою кваліфікаційної магістерської роботи є комплексний аналіз впливу прямих іноземних інвестицій на економічний розвиток країн Східної Європи, зокрема Чеської Республіки.

Виходячи з мети, у роботі поставлено такі *завдання*:

- охарактеризувати теоретичні засади залучення прямих іноземних інвестицій;
- визначити фактори, що впливають на залучення іноземних інвестицій в економіку країни;
- описати вплив прямих іноземних інвестицій на економічний розвиток країни;
- провести аналіз сучасного стану економіки Чехії;
- дослідити динаміку та проаналізувати вплив прямих іноземних інвестицій;
- на економічний розвиток Чехії;

- розглянути основні проблеми залучення прямих іноземних інвестицій в економіку Чехії;
- визначити стратегічні напрямки вдосконалення залучення прямих іноземних інвестицій в економіку Чехії та перспективи підвищення ефективності їх використання;
- обґрунтувати очікувані результати від реалізації запропонованих заходів

Практичне значення отриманих результатів проявляється у можливості використанні для вдосконалення державної політики щодо залучення прямих іноземних інвестицій підвищення інвестиційної привабливості країн Східної Європи, зокрема Чехії, обґрунтування стратегічних напрямів модернізації економіки, розвитку галузевих програм та удосконалення інституційних механізмів регулювання інвестиційної діяльності.

Рік виконання кваліфікаційної магістерської роботи: 2025

Рік захисту: 2025

Ключові слова: прями іноземні інвестиції, економічний розвиток, інвестиційна стратегія, інвестиційна привабливість, фактори залучення інвестицій, інноваційний розвиток, зовнішньоекономічна інтеграція, країни Східної Європи, Чеська Республіка.

В і д г у к

**на кваліфікаційну магістерську роботу здобувачки факультету міжнародної економіки і менеджменту освітньо-професійної програми «Міжнародні фінанси» Мегей Анни Олександрівни
на тему: «Вплив прямих іноземних інвестицій на економічний розвиток країн Східної Європи»»**

1. Актуальність теми: тема роботи є актуальною, оскільки прямі іноземні інвестиції відіграють важливу роль у розвитку економік Східної Європи, модернізації виробничої бази та підвищенні конкурентоспроможності. Дослідження на прикладі Чехії дозволяє оцінити вплив ПІІ у сучасних економічних умовах.

2. Позитивні риси кваліфікаційної магістерської роботи: робота має чітку структуру, наукову логіку та обґрунтованість. Авторка продемонструвала вміння працювати з актуальними джерелами, статистикою та аналітичними матеріалами. Теоретичні положення систематизовано коректно, аналітичні висновки узгоджені з поставленими завданнями.

3. Наявність самостійних розробок автора: у роботі проведено самостійний аналіз динаміки й структури ПІІ у Чехії, сформульовано власні висновки щодо детермінант інвестиційної привабливості. Запропоновані рекомендації мають елементи авторського підходу.

4. Цінність теоретичних висновків та практичних рекомендацій: теоретичні висновки поглиблюють розуміння ролі ПІІ в економічному розвитку. Практичні пропозиції можуть бути корисними для державних органів та інституцій, що займаються залученням іноземного капіталу.

5. Наявність недоліків: незначні зауваження стосуються обмеженої глибини порівняльного аналізу з іншими країнами, але вони не знижують загальної цінності роботи.

6. Загальна оцінка кваліфікаційної магістерської роботи та її допущення до захисту перед ЕК: робота відповідає вимогам до магістерських досліджень, заслуговує на високу оцінку 49 балів та допускається до захисту перед ЕК.

Науковий керівник: професор, доцент, к.е.н.

Отченаш К.Г.

«11» грудня 2025 р.

РЕЦЕНЗІЯ

на кваліфікаційну магістерську роботу
здобувача вищої освіти Мегеї Ани Олександрівни
на тему: «Вплив прямих іноземних інвестицій на економічний розвиток країн Східної Європи»

Актуальність теми рецензованої кваліфікаційної магістерської роботи зумовлена зростаючою роллю прямих іноземних інвестицій у розвитку національних економік, особливо в умовах глобальної нестабільності, структурної трансформації світових ринків та геоekonomічних змін. Для країн Східної Європи, які мають високий рівень відкритості економіки та потребують модернізації виробничої бази, ПІІ виступають ключовим каналом доступу до капіталу, сучасних технологій, управлінських рішень та інновацій. Обрана тема є своєчасною та важливою як з наукової, так і з практичної точки зору, а її розроблення сприяє формуванню якісних підходів до вдосконалення інвестиційної політики.

У роботі послідовно розкрито теоретичні підходи до визначення сутності ПІІ, їх економічної природи та основних чинників, що формують інвестиційний клімат. Аналітичний розділ містить оцінку динаміки іноземних інвестицій у Чехії, аналіз структури та результативності ПІІ, а також впливу іноземного капіталу на ключові показники економічного розвитку. Дані подані коректно, висновки є аргументованими.

У рекомендаційному блоці запропоновано напрями вдосконалення державної інвестиційної політики та підвищення інвестиційної привабливості. Рекомендації логічно пов'язані з результатами дослідження та мають практичну значущість.

Магістерська робота вирізняється високим рівнем теоретичної підготовки, структурною логічністю, академічною добросовісністю та повнотою розкриття поставлених завдань. Матеріал подано послідовно, аргументовано і з використанням сучасної статистичної та аналітичної бази. Використані наукові джерела є актуальними та релевантними темі дослідження. Висновки роботи добре узгоджуються з її змістом і є обґрунтованими.

Кваліфікаційна магістерська робота відповідає вимогам, що висуваються до робіт такого рівня, має наукову новизну окремих положень, теоретичну значущість і практичну цінність. Робота заслуговує позитивної оцінки та може бути рекомендована до захисту перед Екзаменаційною комісією.

Професор кафедри міжнародної економіки, доктор економічних наук

Олег ШВИДАНЕНКО

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ДОСЛІДЖЕННЯ ВПЛИВУ ПРЯМИХ ІНОЗЕМНИХ ІНВЕСТИЦІЙ НА ЕКОНОМІЧНИЙ РОЗВИТОК КРАЇН	6
1.1. Поняття, види та форми залучення іноземних інвестицій в економіку країни	6
1.2. Фактори, що впливають на залучення іноземних інвестицій в економіку країни	15
1.3. Вплив прямих іноземних інвестицій на економічний розвиток країни	19
РОЗДІЛ 2 ВПЛИВ ПРЯМИХ ІНОЗЕМНИХ ІНВЕСТИЦІЙ НА ЕКОНОМІЧНИЙ РОЗВИТОК КРАЇН СХІДНОЇ ЄВРОПИ (НА ПРИКЛАДІ ЧЕХІЇ)	26
2.1. Аналіз сучасного стану економіки Чехії.....	26
2.2. Дослідження динаміки та аналіз впливу прямих іноземних інвестицій на економічний розвиток Чехії	39
2.3. Основні проблеми залучення прямих іноземних інвестицій в економіку Чехії.....	52
РОЗДІЛ 3 НАПРЯМКИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ЗАЛУЧЕННЯ ПРЯМИХ ІНОЗЕМНИХ ІНВЕСТИЦІЙ В ЕКОНОМІКУ КРАЇН СХІДНОЇ ЄВРОПИ ..	58
3.1. Визначення стратегічних напрямів вдосконалення залучення прямих іноземних інвестицій в економіку Чехії та перспективи підвищення ефективності їх використання	58
3.2. Обґрунтування очікуваних результатів від реалізації запропонованих заходів.....	64
ВИСНОВКИ	73
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	77
ДОДАТКИ	84

ВСТУП

Актуальність теми. Прямі іноземні інвестиції є одним із ключових чинників економічного розвитку, оскільки забезпечують країнам можливість модернізувати виробництво, підвищувати технологічний рівень, зміцнювати конкурентоспроможність і інтегруватися у глобальні виробничі ланцюги. У сучасному середовищі швидких макроекономічних змін зовнішній капітал стає важливим джерелом оновлення технологій, зростання продуктивності праці та розвитку інноваційної інфраструктури. Особливо значущою роль прямих іноземних інвестицій є для країн Східної Європи, які мають високий рівень відкритості економіки й одночасно відчують потребу у структурній модернізації. Саме прямі іноземні інвестиції виступають каталізатором промислових перетворень, розширення експортного потенціалу та посилення економічної стійкості, що підкреслює актуальність комплексного дослідження їх впливу та ефективності залучення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичні засади залучення прямих іноземних інвестицій, їх вплив на економічний розвиток та особливості функціонування транснаціонального капіталу висвітлені у працях багатьох вітчизняних і зарубіжних учених. Значний внесок у дослідження механізмів руху ПІІ зробили Батракова Т.І., Бирка М.І., Бойко А.О., Васерук Р.Я., Васютинська Л.А., Грінько І.М., Касянок К.Г., Мицак О.В., Мозговий О.М., Руденко-Сударєва Л.В., які аналізували економічну природу ПІІ, чинники їх залучення, роль у трансформації виробничих систем та перспективи використання зовнішнього капіталу в умовах інтеграційних процесів.

Проблематика впливу прямих іноземних інвестицій на економічний розвиток представлена у значній кількості зарубіжних досліджень. Вагомими є праці Албулеску С.Т., Альмалик Р., Азізов М., Емако Е., Гьокчелі С., Юсай Г., Ле Х.Т.П., які розглядають особливості формування й руху інвестиційних потоків у країнах із різним рівнем економічного розвитку. У роботах Калаї М., Куртіші-

Кастраті С., Сскорупова З. проаналізовано загальні підходи до оцінки ролі прямих іноземних інвестицій у розвитку національних економік та визначено чинники, що впливають на їхню результативність у країнах із ринками, що формуються.

Попри значний доробок науковців, питання впливу прямих іноземних інвестицій на економічний розвиток країн Східної Європи та, зокрема, Чехії потребує подальших системних досліджень. Поглиблений аналіз важливий у контексті сучасних викликів – геополітичної нестабільності, енергетичної трансформації, перебудови глобальних ланцюгів постачання, інфляційних шоків та кризи промисловості ЄС. Саме тому ця тема залишається актуальною як для науки, так і для формування ефективної державної політики.

Мета і завдання дослідження. Метою науково-дослідної роботи є комплексний аналіз впливу прямих іноземних інвестицій на економічний розвиток країн Східної Європи, зокрема Чеської Республіки.

Виходячи з мети, у роботі поставлено такі *завдання*:

- охарактеризувати теоретичні засади залучення прямих іноземних інвестицій;
- визначити фактори, що впливають на залучення іноземних інвестицій в економіку країни;
- описати вплив прямих іноземних інвестицій на економічний розвиток країни;
- провести аналіз сучасного стану економіки Чехії;
- дослідити динаміку та проаналізувати вплив прямих іноземних інвестицій;
- на економічний розвиток Чехії;
- розглянути основні проблеми залучення прямих іноземних інвестицій в економіку Чехії;
- визначити стратегічні напрямки вдосконалення залучення прямих іноземних інвестицій в економіку Чехії та перспективи підвищення ефективності їх використання;

– обґрунтувати очікувані результати від реалізації запропонованих заходів

Об’єктом дослідження є процеси функціонування та розвитку економік країн Східної Європи в умовах залучення прямих іноземних інвестицій, зокрема структурні та динамічні характеристики прямих іноземних інвестицій у їхніх національних господарствах.

Предметом дослідження є теоретичні, методичні та прикладні аспекти впливу прямих іноземних інвестицій на економічний розвиток Чехії, включно з механізмами формування інвестиційного клімату, структурою прямих іноземних інвестицій, їх галузевим та країновим розподілом, ризиками та тенденціями залучення іноземного капіталу.

Методи дослідження. У роботі використано загальнонаукові та спеціальні методи: аналіз і синтез – для оцінки тенденцій руху ПІІ; порівняльний аналіз – для зіставлення інвестиційних процесів у країнах регіону; статистичні методи – для обробки макроекономічних показників; графічні методи – для наочного відображення динаміки та структури ПІІ; метод узагальнення – для формування висновків щодо інвестиційного впливу на економічний розвиток.

Інформаційна база дослідження. У роботі використано офіційні статистичні дані Чеського національного банку, Чеського статистичного управління, Європейської комісії, МВФ, Світового банку, OECD, WTO, матеріали CzechInvest, а також наукові праці вітчизняних і зарубіжних авторів.

Практичне значення отриманих результатів. Результати дослідження можуть бути використані для вдосконалення державної політики щодо залучення прямих іноземних інвестицій підвищення інвестиційної привабливості країн Східної Європи, зокрема Чехії, обґрунтування стратегічних напрямів модернізації економіки, розвитку галузевих програм та удосконалення інституційних механізмів регулювання інвестиційної діяльності.

Структура роботи складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ДОСЛІДЖЕННЯ ВПЛИВУ ПРЯМИХ ІНОЗЕМНИХ ІНВЕСТИЦІЙ НА ЕКОНОМІЧНИЙ РОЗВИТОК КРАЇН

1.1. Поняття, види та форми залучення іноземних інвестицій в економіку країни

У сучасній економічній науці поняття іноземних інвестицій розглядається як один із ключових механізмів включення національних економік у глобальний економічний простір. Іноземні інвестиції забезпечують не лише приплив капіталу, але й сприяють модернізації виробничих потужностей, переданню управлінських і технологічних компетенцій, формуванню нових ринків та інтеграції у міжнародні виробничі ланцюги. Більшість дослідників підкреслює, що іноземні інвестиції мають стратегічний характер, адже забезпечують країні-реципієнту можливість підвищувати конкурентоспроможність, розширювати експортний потенціал та створювати якісні робочі місця. У структурі сучасних економічних відносин інвестиції іноземного походження відіграють роль каталізатора структурних змін, стимулюють розвиток інноваційних секторів і сприяють підвищенню стійкості національної економіки до зовнішніх шоків [1, с. 12].

Наукові підходи до трактування сутності іноземних інвестицій еволюціонували разом із трансформацією світової економіки, зростанням глобалізації та ускладненням міжнародних фінансових потоків. Іноземні інвестиції сьогодні визначають не лише як переміщення капіталу через кордони, але як багатокомпонентний процес, що включає створення підприємств, придбання активів, участь у корпоративному управлінні, трансфер технологій та розвиток партнерських мереж між компаніями різних країн. Важливим є також підхід, за яким іноземні інвестиції розглядаються через призму ризиків і вигод: країна-реципієнт отримує доступ до ресурсів і технологій, але водночас стає частиною

глобальних економічних коливань та конкуренції. Саме тому сучасні дослідники акцентують на необхідності державного регулювання та формування сприятливого інституційного середовища для підвищення ефективності їхнього залучення.

В табл.1.1. представлено підходи до визначення поняття іноземних інвестицій.

Таблиця 1.1 – Підходи до визначення поняття іноземних інвестицій

Автор	Сутність визначення
Мозговий О.М. [11, с. 41]	Розглядає іноземні інвестиції як довгострокове вкладення капіталу з метою отримання контролю, доходу та інтеграції в міжнародні економічні процеси.
Грінько І.М. [7, с. 18]	Визначає іноземні інвестиції як переміщення капіталу між країнами, спрямоване на створення нових активів або модернізацію наявних виробничих систем.
Васютинська Л.А. [5, с. 27]	Іноземні інвестиції тлумачаться як комплекс фінансових потоків, що сприяють модернізації економіки та підвищенню її конкурентоспроможності.
Бирка М.І. [2, с. 14]	Розглядає іноземні інвестиції як форму міжнародного руху капіталу, яка забезпечує економічну стабільність і ринковий розвиток.
Грамотнєв В. [6, с. 72]	Визначає іноземні інвестиції як інструмент структурної модернізації та включення економіки в глобальні виробничі процеси.
Гекчелі С., Фідрмуц Й., Гош С. [26]	Прямі іноземні інвестиції описуються як довгостроковий міжнародний рух капіталу, що стимулює економічне зростання завдяки активізації внутрішніх інвестицій.
Алмалік Р., Шахін Р., Ахмед М. [18]	Прямі іноземні інвестиції визначаються як стратегічні потоки капіталу, що підвищують продуктивність і інтегрують економіку у глобальні ринки.
Модільяні Ф., Міллер М. [17]	Інвестиції трактується як частина міжнародного фінансового механізму, де ключову роль відіграє вартість капіталу.
Емако Е., Нуру С., Менза М. [28]	Визначають прямі іноземні інвестиції як фактор міжнародної економічної інтеграції, що знижує вразливість економіки та підвищує її стабільність.
Юсай Г., Зогаї А. [34]	Прямі іноземні інвестиції розглядають як каталізатор економічного зростання через підвищення продуктивності та технологічного прогресу.

Джерело: складено автором на основі [2,5,6,7,11,17,18,28,34]

Представлена у таблиці система підходів до визначення поняття іноземних інвестицій демонструє багатовимірність і різну теоретичну спрямованість трактувань, що склалися в економічній науці протягом останніх десятиліть. Підходи дослідників варіюються від вузького розуміння іноземних інвестицій як довгострокових вкладень капіталу з метою отримання контролю та доходу – що характерно для класичних фінансових концепцій (Мозговий О.М. [11, с. 41]) – до

широких системних трактувань, які акцентують на їх ролі у структурній модернізації економіки, технологічному оновленні та інтеграції у глобальні виробничі ланцюги (Грінько І.М. [7], Васютинська Л.А. [5]).

Значна група авторів розглядає іноземні інвестиції насамперед як інструмент інтеграції країни у міжнародний інвестиційний простір. Зокрема, Бирка М.І. трактує їх як чинник макроекономічної стабільності та ринкового розвитку завдяки здатності генерувати структурні зрушення, модернізувати виробництво та підтримувати платіжний баланс (Бирка М.І. [2]). Подібною позиції дотримуються Гаманков С.Є. та інші представники інституційно-функціонального підходу, які наголошують, що іноземні інвестиції формують здатність національної економіки адаптуватися до глобальних трансформацій завдяки залученню капіталу, технологій і нових організаційних моделей (Гаманков С.Є., Фірсов М.І., Гоц С.С. [26]).

Важливе місце займають також трактування, що підкреслюють стратегічну природу іноземних інвестицій і їхню здатність виступати каналом передачі інновацій. Представники цього напрямку (Алмалик Р., Шахін Р., Ахмед М. [18]) акцентують увагу на тому, що іноземні інвестиції сприяють підвищенню продуктивності, посиленню конкурентоспроможності галузей та прискоренню інноваційного розвитку, оскільки забезпечують доступ до капіталу, управлінських ресурсів і сучасних технологій. Такої ж логіки дотримуються Джусай Г. та ін., які розглядають іноземний капітал як чинник довгострокової економічної інтеграції та джерело підвищення динамічності економічних систем (Джусай Г., Зога А. [34]).

Окрему групу формують автори, що підкреслюють міжнародно-фінансову природу іноземних інвестицій, розглядаючи їх як складову глобального руху капіталів та фінансових потоків. Наприклад, Федоров А., Шиллер М., Шиллер М., Меса Б., Енух С., Меса М.П. [17] трактують іноземні інвестиції як елемент міжнародних фінансових механізмів, який сприяє розвитку ринку капіталу, підвищенню ефективності економічної взаємодії та зростанню інвестиційної активності.

Отже, аналіз наукових підходів свідчить, що поняття *іноземних інвестицій* у сучасній економічній науці набуває дедалі ширшого змісту. Воно охоплює як фінансову, так і галузеву, інноваційну, структурну, інтеграційну та інституційну складові, що дозволяє розглядати іноземний капітал не лише як джерело фінансування, а як ключовий механізм модернізації та інтеграції економіки у глобальні процеси.

На основі проведеного аналізу наукових підходів до трактування сутності іноземних інвестицій, узагальнення поглядів вітчизняних і зарубіжних дослідників, а також враховуючи сучасні тенденції глобального руху капіталу, запропоновано таке авторське визначення: іноземні інвестиції – це довгострокове та цілеспрямоване вкладення іноземного капіталу в економіку країни-реципієнта з метою отримання економічної вигоди, встановлення корпоративного контролю або участі в управлінні, яке супроводжується трансфером технологій, інновацій, управлінських рішень і фінансових ресурсів та сприяє структурній модернізації, підвищенню продуктивності й конкурентоспроможності, а також інтеграції національної економіки у світові виробничі та фінансові системи.

Види залучення іноземних інвестицій в економіку країни вирізняються значною різноманітністю, що зумовлено як еволюцією глобальних фінансових потоків, так і зростаючою потребою національних економік у модернізації, технологічному оновленні та поглибленні інтеграції у міжнародні виробничі та інституційні системи. Сучасні форми інвестицій, починаючи від прямих капітальних вкладень і закінчуючи передачею технологій, впровадженням інноваційних рішень, участю у спільних проектах та інфраструктурних ініціативах, виконують не лише роль додаткового джерела фінансових ресурсів, але й суттєво впливають на підвищення продуктивності, розвиток підприємницького середовища, зміцнення конкурентоспроможності та формування інноваційної моделі економічного розвитку. Систематизація наукових підходів до розуміння природи іноземних інвестицій дає можливість виділити основні та найбільш поширені їх види, що активно застосовуються у світовій та національній практиці господарювання, і саме вони узагальнені в табл. 1.2.

Таблиця 1.2 – Види залучення іноземних інвестицій в економіку країни

Вид залучення іноземних інвестицій	Зміст та характеристика
Пряме вкладення капіталу (equity capital)	Передбачає придбання частки у статутному капіталі підприємства, встановлення контролю або суттєвого впливу на управління компанією-реципієнтом.
Реінвестування прибутків	Повторне вкладення іноземним інвестором отриманих доходів у розвиток того самого підприємства – модернізацію, розширення виробництва, інновації.
Валютно-кредитні інвестиції / боргові інструменти	Надання нерезидентами кредитів, позик, фінансових позик або купівля облігацій, що спрямовуються на розвиток економічних проєктів у країні.
Інвестиції у вигляді рухомого та нерухомого майна	Передача іноземним інвестором обладнання, машин, технологічних установок, будівель та споруд як внеску до капіталу.
Інноваційні та технологічні інвестиції	Залучення технологій, ноу-хау, ліцензій, ІТ-рішень, що забезпечують модернізацію виробничих процесів та підвищення конкурентоспроможності.
Інвестиції у вигляді нематеріальних активів	Ліцензії, патенти, авторські права, комерційні секрети, управлінські моделі, бренди, франшизи.
Спільні підприємства (joint ventures)	Створення підприємств за участю іноземного та місцевого капіталу з розподілом контролю, ризиків та прибутку.
Вкладення в інфраструктурні проєкти (PPP-моделі)	Участь іноземних компаній у державно-приватному партнерстві для будівництва доріг, енергетичних об'єктів, логістичних хабів.
Портфельні інвестиції	Купівля іноземними інвесторами цінних паперів (акції, облігації) без мети встановлення контролю над підприємством.
Внесення капіталу через М&А (злиття та поглинання)	Придбання іноземними компаніями національних підприємств повністю або частково з переходом права власності та управління.

Джерело: побудовано автором на основі [11, 6, 18, 26, 14]

Систематизація видів залучення іноземних інвестицій, подана в таблиці 1.2, дає змогу комплексно охарактеризувати ключові механізми, через які іноземний капітал інтегрується в економіку країни та впливає на її структурний, інноваційний і виробничий розвиток. Найбільш традиційною та поширеною формою є пряме вкладення капіталу, яке передбачає участь іноземного інвестора у статутному капіталі підприємства, що водночас забезпечує йому можливість управлінського впливу та формування стратегічних рішень. Саме така форма інвестицій найтісніше пов'язана з довгостроковим розвитком економіки, оскільки створює стабільні канали передачі технологій, управлінських рішень та фінансових ресурсів [11, с. 41].

Наступним важливим видом є реінвестування прибутків, яке відображає ступінь довіри іноземного капіталу до економічного середовища приймаючої країни. Фактично це свідчить про те, що інвестор не лише отримує дохід, а й зацікавлений у подальшому розширенні діяльності. Такий процес підсилює внутрішні виробничі можливості, сприяє розширенню інноваційної та технологічної бази та забезпечує додатковий мультиплікативний ефект для економіки [14].

Залучення іноземного капіталу у формі валютно-кредитних інвестицій та боргових інструментів відіграє суттєву роль у фінансуванні державних і приватних проєктів, особливо тих, що потребують значних початкових вкладень. Іноземні позики, кредити й інші боргові механізми дозволяють країні розширювати обсяг фінансових ресурсів, доступних для модернізації інфраструктури, енергетики та індустрії. При цьому такі інвестиції вимагають високого рівня інституційної довіри та передбачуваної економічної політики [17, с. 508].

Вагоме значення мають інвестиції у вигляді рухомого та нерухомого майна, які здебільшого пов'язані з оновленням виробничих фондів, матеріально-технічної бази підприємств та прискоренням технологічного розвитку. Подібна форма інвестицій виступає інструментом швидкої модернізації ключових галузей, що є важливою умовою конкурентоспроможності на глобальному рівні [5, с. 112].

Особливої уваги заслуговують інноваційні та технологічні інвестиції, що містять складову передачі знань, ноу-хау та інтелектуальних активів. У сучасних умовах цифровізації та глобальної конкуренції їх значення зростає, оскільки такі вкладення забезпечують переваги, які не можна отримати виключно за рахунок фінансових ресурсів. Саме такі інвестиції формують технологічні кластери, підвищують продуктивність та дають можливість країні інтегруватися в глобальні інноваційні ланцюги [26].

Поширеною формою є також створення спільних підприємств, що поєднують капітал, знання та досвід іноземних і національних інвесторів. Такий механізм сприяє розвитку партнерства, зменшенню ризиків, підвищенню ефективності управління та інтеграції місцевих виробників у міжнародні ринки [18].

Залучення іноземних інвестицій через інфраструктурні проєкти, зокрема у межах державно-приватного партнерства, є стратегічно важливим для економік, що потребують оновлення транспортної, енергетичної чи цифрової інфраструктури. Такі інвестиції сприяють довгостроковому розвитку, регіональній інтеграції та економічній стійкості [21].

Портфельні інвестиції, хоча й не забезпечують контролю над підприємствами, відіграють суттєву роль у розвитку фондового ринку, зміцненні фінансової системи та формуванні ліквідності. Вони суттєво впливають на здатність країни залучати коротко- і середньостроковий капітал, необхідний для фінансування інновацій та розширення бізнесу [17].

Завершальним елементом класифікації є M&A операції (злиття та поглинання), що становлять собою одну з найвагоміших форм транснаціональної експансії компаній. Вони забезпечують швидке входження іноземного капіталу в національну економіку, трансформацію структури ринку та створення умов для формування висококонкурентного бізнес-середовища [11, с. 65].

Таким чином, аналіз видів залучення іноземних інвестицій свідчить про те, що іноземний капітал має комплексний вплив на економіку, формуючи не лише фінансову, а й технологічну, інституційну та структурну основу розвитку. Кожен вид інвестицій виконує власну функцію у зміцненні національного потенціалу, і саме їхнє поєднання створює умови для сталого зростання та інтеграції країни в глобальне економічне середовище.

Форми прямих іноземних інвестицій у національну економіку охоплюють сукупність механізмів, через які іноземний капітал входить у господарський простір країни та впливає на її виробничий, інноваційний і фінансовий потенціал. Відмінність цих форм полягає у способі створення або придбання активів, рівні контролю інвестора, характері фінансування та масштабах економічного впливу. Систематизація зазначених форм дозволяє глибше зрозуміти, яким чином зовнішній капітал може забезпечувати модернізацію інфраструктури, технологічне оновлення, зростання зайнятості та інтеграцію країни у глобальні виробничі ланцюги. Саме тому для наочності та подальшого аналізу їх доцільно подати у

вигляді структурної схеми (рис.1.1), яка відображатиме ключові напрями руху прямих іноземних інвестицій.

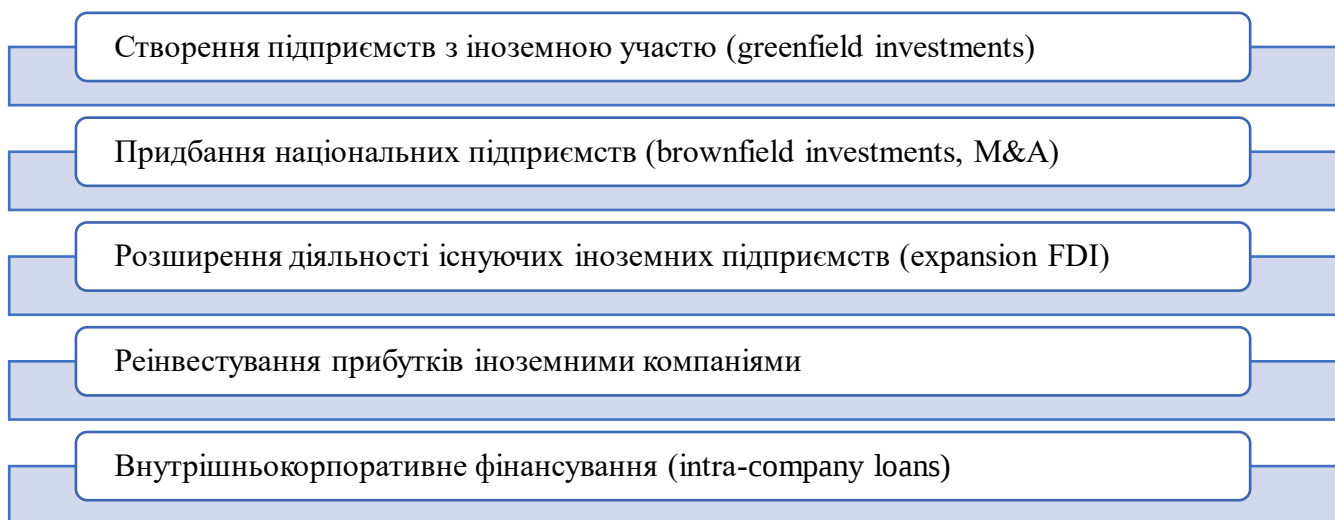

Рисунок 1.1 – Основні форми залучення прямих іноземних інвестицій в економіку країни

Джерело: побудовано автором на основі [11, 12, 17]

Різні форми залучення прямих іноземних інвестицій відображають гнучкість механізмів, через які іноземний капітал входить у національну економіку та впливає на її структурний розвиток. Однією з ключових форм є створення нових підприємств з іноземною участю (greenfield investments), що передбачає заснування іноземним інвестором нового об'єкта виробництва «з нуля». Такий формат є важливим джерелом модернізації технологічної бази країни, адже забезпечує впровадження сучасних виробничих рішень, створення робочих місць та стимулювання регіонального розвитку. У теорії міжнародних фінансів greenfield-інвестиції визначаються як найбільш капіталомістка, але стратегічно вагома форма ПІІ, оскільки забезпечує високий рівень контролю інвестора над виробничим процесом [11, с. 214].

Іншим поширеним механізмом є придбання національних підприємств (brownfield investments, M&A), що включає купівлю вже існуючих активів або злиття з національними компаніями. Дана форма дозволяє інвестору швидко увійти на ринок, скористатися вже сформованою інфраструктурою та клієнтською базою, а також оптимізувати витрати на створення нових виробничих потужностей. У

науковій літературі підкреслюється, що M&A забезпечують швидку інтеграцію іноземних корпорацій у національну економіку та можуть виступати засобом реструктуризації неефективних підприємств [12, с. 178].

Важливу роль у системі ПІІ відіграють інвестиції, спрямовані на розширення діяльності існуючих іноземних підприємств (expansion FDI). Ця форма передбачає масштабування вже функціонуючих виробничих або сервісних потужностей іноземних компаній, що свідчить про стабільність інвестиційного середовища та довіру до економіки країни-реципієнта. Практика демонструє, що саме розширення діючих підприємств стає індикатором довгострокового інтересу інвестора, адже компанії продовжують інвестувати лише тоді, коли оцінюють ринок як стійкий і перспективний [17, р. 509].

Суттєвою формою прямого іноземного інвестування є реінвестування прибутків іноземними компаніями, тобто спрямування отриманого доходу не на вивід капіталу, а на збільшення статутного капіталу, модернізацію виробництва чи розширення бізнесу. У міжнародній практиці реінвестування вважається одним із ключових джерел органічного зростання іноземних підприємств та свідчить про сприятливі очікування інвесторів щодо майбутнього ринку [11, с. 221].

Окремою і дуже важливою формою ПІІ виступає внутрішньо корпоративне фінансування (intra-company loans) – це кредити та позики, що надаються дочірнім компаніям від материнських компаній або у зворотному напрямі. Такі фінансові потоки є необхідним елементом функціонування транснаціональних корпорацій, дозволяючи оптимізувати грошові ресурси, підтримувати ліквідність та забезпечувати ефективну координацію інвестиційних проєктів у різних країнах. Як зазначають дослідники, внутрішньо корпоративні позики часто супроводжують інші форми ПІІ, доповнюючи їх і забезпечуючи гнучкість глобальної фінансової структури компанії [12, с. 184].

Узагальнення наукових підходів до визначення сутності іноземних інвестицій та їхніх основних форм показує їх як багатофункціональний інструмент, що поєднує фінансові, виробничі й технологічні можливості. Іноземний капітал сприяє модернізації економіки, оновленню технологічної бази, зростанню

продуктивності та розширенню участі країни у світових економічних процесах. Різноманітність інвестиційних механізмів відображає гнучкість міжнародного руху капіталу й відкриває додаткові можливості для структурних змін та економічного розвитку. Отримані теоретичні узагальнення формують основу для подальшого дослідження впливу іноземного капіталу та визначення пріоритетних напрямів його залучення.

1.2. Фактори, що впливають на залучення іноземних інвестицій в економіку країни

Залучення іноземних інвестицій залежить від сукупності макроекономічних, інституційних, політичних і структурних умов, які формують загальний інвестиційний клімат держави та визначають її конкурентоспроможність у глобальному середовищі. На рішення міжнародних компаній впливають не лише рівень економічної стабільності та політика держави, а й якість інфраструктури, доступність ресурсів, ступінь інтеграції в міжнародні ринки, податкова система, розвиток людського капіталу та інноваційний потенціал. Систематизація ключових факторів дозволяє комплексно оцінити інвестиційну привабливість країни та визначити напрями її стратегічного вдосконалення, що узагальнено представлено в табл. 1.3.

Таблиця 1.3 – Ключові фактори формування інвестиційної привабливості країни

Група факторів	Зміст та характеристика впливу
1	2
Макроекономічні фактори	Рівень економічного зростання, стабільність валютного курсу, обсяги ВВП, рівень інфляції, стан фінансової системи. Сприятлива макроекономічна динаміка знижує ризики та підвищує прогнозованість інвестиційного середовища.
Політичні та правові фактори	Політична стабільність, ефективність державних інституцій, захист прав інвесторів, незалежність судової системи, прозорість регулювання та передбачуваність державної політики.

продовження табл.1.3

1	2
Інституційні фактори	Якість регуляторного середовища, рівень корупції, простота ведення бізнесу, наявність інституцій підтримки інвесторів, ефективність податкової системи.
Інфраструктурні фактори	Розвиненість транспортної, логістичної, цифрової та енергетичної інфраструктури, доступ до швидкісних комунікацій і міжнародних ринків.
Трудові та соціальні фактори	Рівень освіти, кваліфікація робочої сили, продуктивність праці, вартість робочої сили, демографічна структура.
Технологічні та інноваційні фактори	Рівень розвитку НДДКР, наявність технопарків, інноваційних кластерів, рівень підтримки стартапів, розвиток цифрової економіки.
Ресурсні фактори	Доступність природних ресурсів, енергетичних ресурсів, земельних та виробничих площ.
Зовнішньоекономічні фактори	Рівень інтеграції країни у глобальні ринки, режим зовнішньої торгівлі, участь у міжнародних економічних угодах, стабільність зовнішніх потоків.
Податкові та фінансові стимули	Податкові пільги, спеціальні економічні зони, програми підтримки інвесторів, можливості кредитування та грантового фінансування.

Джерело: складено автором на основі [23, 27, 36, 44, 51]

Формування інвестиційної привабливості держави є багатовимірним і системним процесом, що визначається комплексом політичних, економічних, правових та інституційних чинників. У таблиці 1.3 узагальнено ключові детермінанти, які впливають на рішення іноземних інвесторів щодо розміщення капіталу в національній економіці. Представлені фактори не діють ізольовано – вони створюють взаємопов’язану систему умов, що або стимулює, або стримує інвестиційну активність. Наукові дослідження підтверджують, що поєднання стабільного політичного середовища, передбачуваної економічної політики, ефективних інститутів та розвиненої ринкової інфраструктури є базовою передумовою залучення прямих іноземних інвестицій [1, с.124]. Тому аналіз цих факторів є важливим для розуміння інвестиційних процесів і розроблення стратегій підвищення конкурентоспроможності держави.

Політична стабільність є фундаментальним фактором інвестиційного середовища. Саме вона формує довіру іноземних компаній до національної економіки та знижує рівень інституційних ризиків, пов’язаних зі зміною урядової політики, корупцією чи політичними конфліктами. Як свідчать економічні моделі, високий рівень політичної передбачуваності прямо корелює із зростанням

довгострокових інвестиційних потоків, оскільки інвестори зацікавлені у стабільному та прогнозованому бізнес-кліматі [6, с. 72]. Політико-правова невизначеність, навпаки, відштовхує потенційних інвесторів та підвищує ризиковість ведення бізнесу.

Не менш значущим є макроекономічне середовище – рівень інфляції, стабільність національної валюти, прогнозованість фіскальної та монетарної політики. Низька інфляція, збалансований бюджет та стабільний курс валюти створюють умови для довгострокового планування та інвестування. За даними міжнародних досліджень, інвестори схильні обирати країни зі стабільною макроекономічною динамікою, оскільки це прямо впливає на прибутковість проєктів, передбачуваність витрат та можливість репатріації дивідендів [17]. Висока волатильність макропараметрів суттєво підвищує ризики, особливо у капіталомістких галузях.

Правове середовище та інституційна якість відіграють ключову роль у забезпеченні захисту інвесторів. Ефективна судова система, захист прав власності, прозорі правила ведення бізнесу та низький рівень корупції сприяють формуванню довіри до державних інститутів. У випадках, коли юридичні процедури є заплутаними або непрозорими, інвестори розглядають такі країни як ризикові та обирають інші ринки. Дослідження міжнародних організацій підкреслюють, що підвищення інституційної якості на 1 пункт за світовими рейтингами може збільшити приплив прямих іноземних інвестицій на 10–15 % [42].

Рівень розвитку інфраструктури також визначає інвестиційну привабливість. До її структури входять транспортні коридори, логістичні центри, енергетична система, цифрова інфраструктура та індустріальні парки. Добре розвинена інфраструктура зменшує транзакційні витрати бізнесу, прискорює виробничі процеси і спрощує доступ до ринків. Країни, що інвестують у логістику, ІТ-комунікації, енергетику та промислові зони, мають більш високий рівень залучення іноземного капіталу, оскільки інвестори прагнуть мінімізувати додаткові витрати на організацію виробництва [25].

Важливим компонентом інвестиційного клімату є рівень людського капіталу – кваліфікована робоча сила, система освіти, науково-технологічний потенціал. Іноземні компанії, особливо у секторах високих технологій, обирають країни з високою якістю підготовки кадрів, наявністю інженерів, технологів, фахівців у сфері ІКТ. Це пов'язано з тим, що висококваліфікований персонал підвищує продуктивність, пришвидшує технологічний трансфер та забезпечує швидку адаптацію до нових виробничих процесів [47].

Податкове навантаження також має визначальний вплив на інвестиційні рішення. Низькі ставки корпоративного податку, можливість отримання податкових пільг для іноземних інвесторів, спеціальні режими для інноваційних підприємств або індустріальних зон підвищують привабливість країни. Держави, які активно використовують податкове стимулювання, залучають суттєві обсяги прямих іноземних інвестицій у промисловість, ІТ-сектор та виробничі кластери [26].

У сучасних умовах зростає значення технологічного та інноваційного середовища – доступ до технологій, наукових парків, кластерів, R&D-центрів, цифровізація бізнес-процесів. Країни, які стимулюють інновації та підтримують дослідницьку інфраструктуру, отримують не просто капітал, а інвестиції з високою доданою вартістю. Доведено, що інноваційний потенціал країни здатний збільшувати приплив інвестицій у високотехнологічні галузі на десятки відсотків щорічно [34].

Не менш важливою складовою є участь країни у міжнародних інтеграційних об'єднаннях. Членство в ЄС, ОЕСР, СОТ та інших міжнародних організаціях виступає гарантією стабільності, передбачуваності та зниження ризиків для інвесторів. Інвестори традиційно надають перевагу таким ринкам, оскільки вони забезпечують єдині правила гри, доступ до великих ринків, стандартизовані регуляції та високий рівень правового захисту [44].

Загалом дані таблиці 1.3 демонструють, що інвестиційна привабливість країни формується під впливом широкого спектра взаємопов'язаних факторів. Кожен із них виконує окрему функцію у формуванні бізнес-клімату – від

забезпечення політичної та правової стабільності до створення сприятливих економічних умов та інноваційної інфраструктури. Їхній синергетичний вплив визначає здатність країни конкурувати за міжнародний капітал та інтегруватися у глобальні виробничі ланцюги. Усвідомлення ролі цих факторів дозволяє державам розробляти цілеспрямовану політику, орієнтовану на покращення інвестиційного клімату й забезпечення стійкого соціально-економічного розвитку.

Отже, ключові детермінанти інвестиційної привабливості країни утворюють комплексну систему умов, які визначають рішення іноземних інвесторів щодо розміщення капіталу. Узагальнений аналіз показує, що політична стабільність, якість інститутів, макроекономічна рівновага, інфраструктура, людський капітал та податкове середовище відіграють вирішальну роль у формуванні сприятливого інвестиційного клімату.

1.3. Вплив прямих іноземних інвестицій на економічний розвиток країни

Прямі іноземні інвестиції є одним із ключових рушіїв економічного зростання, оскільки забезпечують приплив капіталу, сприяють модернізації виробництва та посилюють технологічний потенціал країни. На думку Т. І. Батракової [1], ПІІ формують основу для оновлення виробничих потужностей і підвищення ефективності національної економіки. Подібну позицію висловлюють О. В. Мицак та Т. Я. Андрійків [9], підкреслюючи, що іноземний капітал стимулює структурні зрушення й підсилює інвестиційну активність у країні.

Важливим аспектом впливу ПІІ є поширення технологічних та управлінських знань через ефекти трансферу (spillover effects). К. Г. Касянок [8] зазначає, що міжнародні компанії привносять сучасні стандарти менеджменту, інноваційні рішення та технології, які надалі адаптуються національними підприємствами. За результатами дослідження В. Грамотнєва [6], прямі іноземні інвестиції сприяють

розвитку інноваційних галузей, активізують модернізацію та формують конкурентні переваги на міжнародних ринках.

Емпіричні дослідження підтверджують стабільний позитивний зв'язок між ПІІ та економічним зростанням, що спостерігається у більшості країн із відкритою економікою. У роботі С. Albuлесcu [17] доведено, що приплив ПІІ у країни Центральної та Східної Європи супроводжується не лише зростанням ВВП, а й формуванням більш передбачуваного інвестиційного середовища та підвищенням довіри інвесторів. Це свідчить про те, що ПІІ виконують функцію довгострокового стабілізатора, забезпечуючи економікам доступ до капіталу, необхідного для модернізації та розвитку.

Схожі результати подають М. Azizov, Я. Білан, Ф. Джабієв та Е. Алірзаєв [19], які підкреслюють, що ПІІ стимулюють підприємницьку активність, розширюють можливості локальних виробників та сприяють підвищенню ефективності використання ресурсів. На основі панельних даних автори показують, що зростання ПІІ пов'язане з покращенням зовнішньоторговельних показників, зокрема зі збільшенням експорту та диверсифікацією його структури.

Дослідження Z. Szkorupová [47] виокремлює ще один важливий ефект ПІІ – здатність виступати каталізатором внутрішніх інвестицій завдяки посиленню довіри до ринку, покращенню інституційного середовища та створенню більш конкурентних умов. У таких умовах національні компанії частіше інвестують у модернізацію, цифровізацію та оновлення виробничих процесів, що підсилює загальний економічний ефект.

О. М. Мозговий [11] звертає увагу на зовнішньоекономічний вимір впливу ПІІ, підкреслюючи, що інвестиції сприяють покращенню торговельного балансу, збільшенню обсягів експорту та розвитку виробництва продукції з вищою доданою вартістю. У результаті країна зміцнює свої позиції на світових ринках та підвищує рівень технологічного розвитку. Сукупність цих висновків свідчить, що ПІІ формують багатогранний і системний позитивний вплив, який охоплює виробничу, інституційну та зовнішньоторговельну сфери економіки.

Узагальнення сучасних наукових підходів дає змогу стверджувати, що найбільший позитивний ефект від ПІІ досягається за умов їх спрямування у технологічні, інноваційні та експортно орієнтовані сфери. В. Грамотнєв [6] наголошує, що вплив іноземного капіталу значною мірою залежить від якості інституційного середовища, рівня розвитку інфраструктури та спроможності держави забезпечити ефективну інвестиційну політику. Саме поєднання цих чинників перетворює ПІІ на реальний драйвер довгострокового економічного зростання.

На рис.1.2. представлено основні аспекти впливу прямих іноземних інвестицій.

Фінансовий вплив	•забезпечення додаткового припливу капіталу, що розширює можливості інвестування та модернізації економіки
Технологічний вплив	•поширення сучасних технологій, інновацій та обладнання, які підвищують продуктивність і якість виробництва
Управлінський вплив	•впровадження міжнародних стандартів менеджменту, логістики та організації праці, що підсилює ефективність підприємств.
Структурний вплив	•стимулювання розвитку високотехнологічних, експортоорієнтованих і капіталомістких секторів економіки
Соціально-економічний вплив	•створення нових робочих місць, розвиток компетенцій працівників і підвищення добробуту населення
Зовнішньоекономічний вплив	•інтеграція країни у глобальні виробничі ланцюги та розширення зовнішньоторговельних можливостей
Інституційний вплив	•підвищення прозорості бізнес-середовища, удосконалення регулювання та зміцнення інвестиційного клімату

Рисунок 1.2 – Основні аспекти впливу прямих іноземних інвестицій.

Джерело: побудовано автором на основі [1, 3, 8, 17]

Технологічний канал впливу ПІІ є одним із найважливіших, оскільки забезпечує країнам доступ до сучасних технологій, інновацій та технічних рішень, які інакше вимагали б значних витрат на R&D. У літературі підкреслюється, що іноземні компанії переносять у країну-реципієнта нові виробничі процеси, цифрові платформи, стандарти контролю якості та високотехнологічне обладнання [8, с. 40]. Це сприяє підвищенню ефективності виробництва, зменшенню технологічного відставання й прискоренню переходу до інноваційної економіки.

Одним із ключових механізмів технологічного впливу є формування «spillover effects» – ефектів поширення знань. Локальні підприємства отримують доступ до нових технологій не лише через пряму взаємодію з іноземними компаніями, а й через конкуренцію, демонстраційний ефект, обмін кадрами та інтеграцію у спільні ланцюги створення вартості [41, с. 28]. Наявність іноземних корпорацій часто формує нові стандарти галузі, до яких змушені адаптуватися національні компанії.

Технологічний вплив ПІІ тісно пов'язаний із розвитком людського капіталу. Працівники підприємств з іноземними інвестиціями проходять професійну підготовку, освоюють сучасні технологічні інструменти та набувають цифрових компетентностей, які у подальшому можуть переносити в інші компанії та сектори економіки [34, с. 35]. Таким чином, іноземні інвестиції прискорюють поширення технологічних інновацій на макрорівні.

Управлінський вимір впливу ПІІ ґрунтується на тому, що іноземні інвестори переважно привозять у країну сучасні моделі організації виробництва, методи управління, корпоративні стандарти та бізнес-процеси. Такі компанії працюють за принципами стратегічного менеджменту, комплаєнсу, ERP-систем, цифрового моніторингу продуктивності та енергоефективності [20, с. 322]. Їхня діяльність створює умови для підвищення якості менеджменту на національних підприємствах, оскільки ті змушені адаптуватися до високих стандартів конкурентного середовища.

В економічній літературі підкреслюється, що управлінський вплив ПІІ сприяє формуванню нової корпоративної культури, заснованої на прозорості,

відповідальності та орієнтації на результат [11, с. 214]. У країнах, де традиційні системи управління були менш ефективними, надходження ПІІ часто стає каталізатором глибоких трансформацій бізнес-середовища. Підприємства з іноземним капіталом активно впроваджують інноваційні рішення – lean production, agile-методології, CRM-системи, управління якістю ISO – які згодом поширюються на всю галузь.

Важливою складовою управлінського впливу є перенесення міжнародних стандартів логістики й організації ланцюгів постачання. Інтеграція у глобальні виробничі мережі передбачає застосування передових підходів до планування запасів, оптимізації потоків, контролю ризиків та цифрового моніторингу операцій, що поліпшує загальну ефективність ринку [3, с. 17].

Структурний вплив ПІІ полягає у здатності змінювати галузевий розподіл національної економіки. За даними аналітичних досліджень, іноземні інвестиції найчастіше спрямовуються у ті сектори, де країна може сформувати конкурентні переваги на світових ринках – машинобудування, ІТ, електроніка, автомобілебудування, фінансові послуги [4, с. 335]. Це сприяє формуванню економіки більш високої доданої вартості.

ПІІ створюють особливо значущі структурні ефекти, коли концентруються в експортноорієнтованих галузях. Інвестиції у високотехнологічні сектори дають мультиплікативний ефект для суміжних галузей, сприяють формуванню кластера та посиленню інтеграції в регіональні виробничі мережі [27].

Аналітичні звіти ОЕСР щодо Центральної Європи показують, що країни, де ПІІ були спрямовані у пріоритетні сектори, досягли швидкої індустріальної модернізації, зростання експорту й підвищення технологічної конкурентоспроможності [44]. Натомість при відсутності стратегічної державної політики ПІІ можуть концентруватися у низькотехнологічних або сировинних галузях, що не дає суттєвого ефекту для довгострокового зростання.

Структурний вплив ПІІ проявляється також у формуванні нових ринкових сегментів, розвитку індустріальних парків, появі нових видів діяльності та розширенні спеціалізації країни у світовій економіці [29].

Соціально-економічний вимір впливу ПІІ охоплює створення робочих місць, розвиток людського капіталу, зростання доходів населення та покращення соціально-економічного клімату. Підприємства з іноземними інвестиціями, як правило, пропонують вищі стандарти оплати праці й кращі умови роботи, що сприяє підвищенню добробуту населення [28, с. 315].

Крім прямих робочих місць, ПІІ створюють значну кількість непрямих робочих місць у суміжних галузях – логістиці, будівництві, консультаційних послугах, ІТ-сервісах. У дослідженнях міжнародних організацій наголошується, що ПІІ сприяють розвитку людського капіталу, оскільки іноземні компанії активно інвестують у підготовку кадрів, професійні курси, навчання управлінським навичкам та підвищення кваліфікації [50; 51].

Позитивний вплив ПІІ на соціально-економічний розвиток проявляється також через зменшення рівня безробіття, підтримку соціальної інфраструктури, участь міжнародних компаній у корпоративній соціальній відповідальності та проведення освітніх ініціатив [42, с. 14].

Зовнішньоекономічний вплив ПІІ полягає у зміні структури міжнародної торгівлі та розширенні інтеграції країни у глобальні ринки. Емпіричні дані показують, що підприємства з іноземними інвестиціями активно беруть участь у міжнародній торгівлі, що сприяє зростанню експорту та поліпшенню торговельного балансу [54].

У країнах Центральної Європи ПІІ стали основою для формування нових зовнішньоторговельних моделей: експорт складної техніки, автомобілебудування, електроніки, ІТ-послуг [27; 44]. Наявність транснаціональних корпорацій полегшує вихід на нові ринки збуту, забезпечує доступ до глобальних ланцюгів створення вартості й розширює зовнішньоекономічні можливості країни.

ПІІ також сприяють підвищенню якості експортної продукції, оскільки виробництво для світового ринку передбачає відповідність міжнародним стандартам [48; 49].

Інституційний вимір є одним із найбільш недооцінених, але надзвичайно важливих аспектів впливу ПІІ. Присутність іноземних інвесторів стимулює

державу до покращення інвестиційного клімату, реформування регуляторної системи, забезпечення прозорості та передбачуваності економічної політики [43].

Іноземні компанії працюють за високими стандартами корпоративного управління, антикорупційного комплаєнсу та фінансової прозорості, що сприяє підвищенню вимог до якості інституційного середовища в країні-реципієнті [36, с. 14]. Унаслідок цього відбувається зміцнення судової системи, удосконалення податкового адміністрування, скорочення корупційних ризиків, розширення можливостей для ведення бізнесу.

Звіти МВФ та ОЕСР підкреслюють, що у країнах, де інституційна реформа відбувається одночасно із залученням ПІІ, іноземні інвестиції мають значно більший довгостроковий позитивний ефект [38; 44].

Узагальнюючи, прямі іноземні інвестиції впливають на економічний розвиток країни комплексно й багатовимірно, охоплюючи фінансовий, технологічний, управлінський, структурний, соціально-економічний, зовнішньоекономічний та інституційний канали. Через фінансовий канал ПІІ збільшують доступ до капіталу та розширюють інвестиційну базу економіки; через технологічний – забезпечують трансфер сучасних технологій, інновацій і нових виробничих рішень; через управлінський – формують сучасні стандарти менеджменту та підвищують ефективність бізнес-процесів. Структурний канал проявляється у переорієнтації економіки на більш продуктивні та високотехнологічні галузі, тоді як соціально-економічний забезпечує створення робочих місць, розвиток людського капіталу та підвищення добробуту населення. Зовнішньоекономічний канал сприяє зміцненню експортного потенціалу та інтеграції у глобальні виробничі ланцюги, а інституційний – стимулює реформування регуляторного середовища, підвищення прозорості та формування довгостроково сприятливого інвестиційного клімату. У сукупності ці канали формують стійкий позитивний ефект, який посилює конкурентоспроможність економіки та підтримує її стратегічний розвиток.

РОЗДІЛ 2

ВПЛИВ ПРЯМИХ ІНОЗЕМНИХ ІНВЕСТИЦІЙ НА ЕКОНОМІЧНИЙ РОЗВИТОК КРАЇН СХІДНОЇ ЄВРОПИ (НА ПРИКЛАДІ ЧЕХІЇ)

2.1. Аналіз сучасного стану економіки Чехії

Чеська Республіка є однією з найбільш економічно розвинених держав Центральної Європи, яка послідовно зміцнює свою позицію в регіоні та входить до групи країн із високим рівнем людського розвитку. Вигідне географічне розташування в центрі Європи, доступ до великих транспортних коридорів, політична стабільність та інтеграція в провідні міжнародні організації сприяли формуванню сучасної моделі національної економіки, орієнтованої на експорт, інновації та промислове виробництво [25].

Для розуміння поточного економічного стану країни важливо здійснити комплексний огляд її історичних, географічних, політичних і соціально-економічних характеристик, які визначають її розвиток у XXI столітті.

Після оксамитової революції 1989 року Чехія пройшла інтенсивний період економічної трансформації, що включав приватизацію, структурну перебудову промисловості та глибоку інтеграцію у світові ринки. Уже на початку 2000-х років країна продемонструвала один із найвищих темпів зростання у Центральній Європі. Вступ до Європейського Союзу у 2004 році став ключовим етапом, який відкрив доступ до єдиного ринку, міжнародних інвестиційних потоків і структурних фондів ЄС. Сьогодні Чехія є членом Шенгенської зони, ОЕСР, НАТО, Світової організації торгівлі та інших впливових інституцій, що значно посилює її позиції в глобальній економічній системі [44].

Географічні особливості Чехії також визначають її стратегічні переваги. Країна межує з Німеччиною, Польщею, Австрією та Словаччиною, що формує густу мережу логістичних маршрутів і підсилює транзитну роль держави. Завдяки

цьому Чехія є важливим вузлом міжнародних вантажопотоків, що зумовлює розвиток транспортної інфраструктури, складської логістики та машинобудування. На території держави розташовані значні мінеральні ресурси, хоча їх роль у сучасній економіці є обмеженою; натомість ключове значення має інтелектуальний потенціал та висококваліфікована робоча сила [27].

Соціально-демографічні характеристики Чехії демонструють відносну стабільність. Населення країни складає приблизно 10,8 млн осіб, а рівень урбанізації перевищує 74 %. Висока якість життя, розвинена система охорони здоров'я, освіти та соціальних послуг сприяють формуванню стійкого людського капіталу. Чехія стабільно входить у першу тридцятку країн за Індексом людського розвитку (HDI), що підкреслює якісні параметри розвитку та створює сприятливе середовище для інноваційної діяльності [48].

Політична система Чехії ґрунтується на принципах парламентської демократії. Економічний розвиток країни підтримується стабільністю інституцій, високим рівнем прозорості, передбачуваністю державної політики та ефективним функціонуванням правової системи. Саме інституційна якість відіграє одну з вирішальних ролей у залученні іноземних інвестицій, що становлять вагомую частку капіталу в національній економіці. Значна частина ПІІ надходить з країн Європейського Союзу, що забезпечує технологічні трансфери, створення робочих місць і модернізацію промислового сектору. Господарський комплекс Чехії має багатокомпонентну структуру. Вирішальне місце посідають такі галузі, як автомобілебудування, машинобудування, електроніка, виробництво обладнання, хімічна промисловість, фармацевтика, ІТ-сектор, харчова промисловість і виноробство [27].

Розвинений експортний потенціал визначає чеську економіку як одну з найбільш відкритих у регіоні, а основними торговельними партнерами виступають Німеччина, Словаччина, Польща, Австрія та Франція. Висока інтегрованість у європейські та світові ланцюги створення вартості сприяє формуванню стабільних зовнішньоекономічних зв'язків. Не менш важливою складовою економічного профілю є потужний сектор малих і середніх підприємств, які становлять основу

динамічного економічного розвитку. Підприємницьке середовище відзначається сприятливими умовами для розвитку інновацій, стартапів та технологічних кластерів, особливо у Празі, Брно та Пльзені [25].

Значну роль відіграють науково-дослідні установи та технопарки, що забезпечують постійне оновлення технологічної бази економіки. Окремої уваги заслуговує фінансовий сектор, який характеризується високим рівнем стійкості, надійним банківським наглядом та активним розвитком інвестиційної сфери [36].

Чехія ефективно використовує інструменти державної фінансової політики, що дозволяє зберігати макроекономічну стабільність навіть у періоди зовнішніх викликів – таких як інфляційні коливання, енергетична криза чи глобальні фінансові турбулентності. Для комплексного розуміння соціально-економічної специфіки Чеської Республіки доцільно подати узагальнену характеристику країни, що охоплює ключові географічні, демографічні, політичні та інституційні параметри [23].

Таке представлення дозволяє сформуванати цілісне уявлення про державу як суб’єкт європейського та світового економічного простору, а також створює аналітичну базу для подальшого дослідження її господарського потенціалу та сучасних макроекономічних тенденцій. В табл. 2.1 наведено найважливіші відомості про Чехію, які визначають особливості її розвитку та формують основу для подальшої оцінки економічного стану країни.

Таблиця 2.1– Загальна інформація про Чеську Республіку

Показник	Характеристика
1	2
Офіційна назва держави	Чеська Республіка (Česká republika)
Столиця	Прага
Географічне розташування	Центральна Європа; країна не має виходу до моря
Державні кордони	Німеччина (захід і північний захід), Польща (північ), Словаччина (схід), Австрія (південь)
Площа території	78 871 км ²
Населення	10,94 млн осіб (станом на 2024 рік)
Державна мова	Чеська
Форма правління	Парламентська республіка
Адміністративний поділ	14 країв (у т.ч. Прага як окремий адміністративний округ)

продовження табл.2.1

1	2
Членство в міжнародних організаціях	Європейський Союз (з 2004 р.), Шенгенська зона, НАТО, ООН, СОТ, ОЕСР
Національна валюта	Чеська крона (CZK)
Клімат	Помірно-континентальний
ВВП (номінальний)	Уомінальний ВВП Чеська Республіка становить 345,037 млрд дол. США.
Рівень інфляції	В 2024 році 2,4%
Рівень урбанізації	~74 %
Рівень розвитку	HDI Чехії (UNDP, Human Development Report 2023/2024): 0.900 – дуже високий рівень людського розвитку (<i>very high human development</i>). Місце у світі: 29-те місце зі 193 країн.

Джерело: складено автором на основі [23, 24, 27, 44, 48, 50]

Представлена в табл. 2.1 узагальнена характеристика Чеської Республіки дозволяє системно окреслити ключові географічні, демографічні та інституційні параметри держави, що визначають її місце в європейському економічному просторі. Наведені показники демонструють стабільність політичної системи, високий рівень людського розвитку, зважену макроекономічну динаміку та сприятливі умови для ведення бізнесу. Сукупність цих факторів формує потужний фундамент для економічного зростання Чехії та пояснює активне залучення прямих іноземних інвестицій у країну.

В табл.2.2. представлено динаміку макроекономічних показників Чехії за 2019–2024 рр..

Таблиця 2.2 – Динаміка макроекономічних показників Чехії за 2019–2024 рр., млрд USD

Рік	ВВП номінальний, млрд USD	Реальний темп зростання ВВП, %	Інфляція (CPI), %
2019	256,8	3,6	2,8
2020	251,1	-5,3	3,2
2021	290,97	4	3,8
2022	301,83	2,8	15,1
2023	343,21	0	10,7
2024	345,04	1,2	2,4

Джерело: побудовано автором на основі [23, 24, 50, 51]

На рис.2.1. представлено динаміку ВВП номінального за 2019-2024 роки в Чехії.

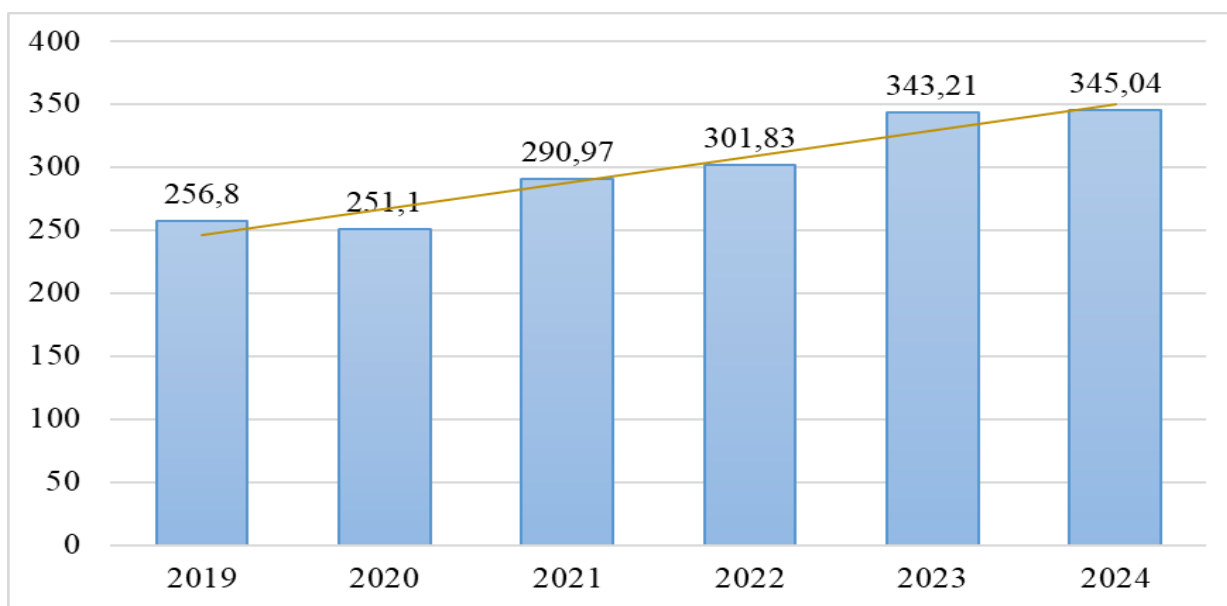

Рисунок 2.1 – Динаміка ВВП номінального за 2019-2024 роки в Чехії, млрд USD

Джерело: побудовано автором на основі даних табл.2.2

Представлена на рисунку 2.1 динаміка номінального ВВП Чеської Республіки за 2019–2024 рр. демонструє загальну тенденцію до зростання національного економічного потенціалу, незважаючи на кризові явища, спричинені пандемією COVID-19, енергетичною кризою та зовнішньополітичними викликами. Після спаду 2020 року, що був характерним для більшості європейських економік, Чехія продемонструвала стійке відновлення, а вже з 2021 року номінальний ВВП почав зростати в середньому темпами, що перевищують докризові показники. Поступове нарощування ВВП до рівня понад 345 млрд дол. США у 2024 році свідчить про посилення внутрішнього попиту, стабілізацію промислового виробництва, відновлення експорту та збереження конкурентних позицій у регіональних ланцюгах доданої вартості.

Зростання ВВП упродовж декількох років є важливим індикатором макроекономічної надійності країни, що безпосередньо впливає на формування позитивного інвестиційного іміджу. Для іноземних інвесторів ключовим чинником є прогнозованість економічної динаміки, здатність держави ефективно

адаптуватися до зовнішніх шоків та забезпечувати стабільне середовище для ведення бізнесу. Саме зростання ВВП свідчить про розширення ринкових можливостей, підвищення купівельної спроможності населення та укріплення промислового сектора – тобто тих параметрів, що формують попит на іноземний капітал.

Крім того, стійкість економічного зростання у поєднанні з розвиненою інституційною базою та членством Чехії в ЄС, ОЕСР та Шенгенській зоні створює ефект «низького ризику», що суттєво підсилює привабливість країни для прямих іноземних інвестицій. Зростаючий ВВП також означає розширення потенціалу внутрішнього ринку, модернізацію галузевої структури економіки та посилення експортних можливостей, що робить країну стратегічно вигідним майданчиком для розміщення виробничих потужностей транснаціональних корпорацій. Таким чином, позитивна динаміка ВВП не лише відображає загальний стан економіки, а й виступає одним із ключових каталізаторів залучення іноземного капіталу, посилюючи позиції Чехії на міжнародній інвестиційній карті.

На рис.2.2. представлено динаміку показників річної інфляції в Чехії за 2019-2024 роки.

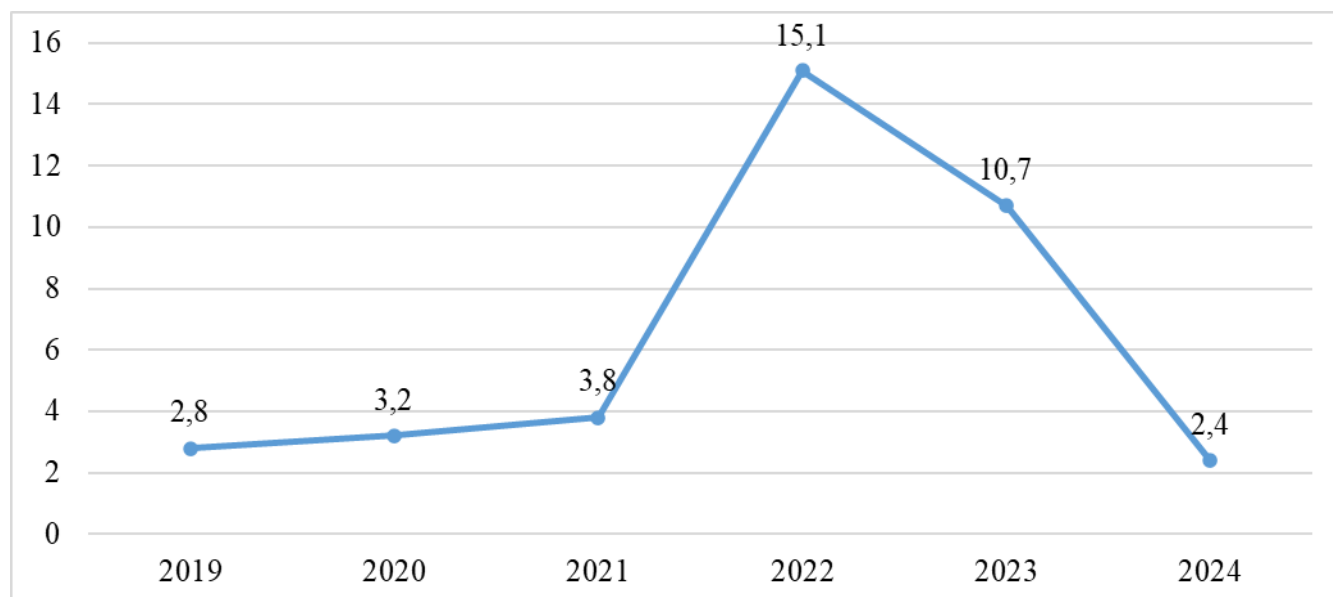

Рисунок 2.2 – Динаміка показників річної інфляції в Чехії за 2019-2024 роки, %

Джерело: побудовано автором на основі даних табл.2.2

Представлена на рис. 2.2 динаміка річної інфляції в Чеській Республіці за 2019–2024 рр. демонструє різкі коливання цінової стабільності, що були зумовлені поєднанням внутрішніх та зовнішніх макроекономічних факторів. Помірна інфляція у 2019–2021 рр., що утримувалася в межах 2,8–3,8 %, відображала збалансований стан економіки та ефективну монетарну політику Чеського національного банку. Однак у 2022 році спостерігається різкий стрибок до 15,1 %, пов'язаний насамперед з глобальною енергетичною кризою, порушеннями логістичних ланцюгів, підвищенням цін на сировину та наслідками геополітичної напруги у Європі. Цей період характеризувався значним інфляційним тиском на домогосподарства, зростанням витрат підприємств та загальним уповільненням економічної активності.

У 2023 році інфляція знизилася до 10,7 %, що відображало поступове відновлення стабільності на енергетичних ринках та дію заходів з монетарного стримування. У 2024 році інфляція повернулася до значення 2,4 %, яке відповідає стандартним цілям інфляційного таргетування ЧНБ (Czech National Bank) та свідчить про відновлення макроекономічної рівноваги. Зниження інфляції є критично важливим чинником для покращення інвестиційного клімату, оскільки воно зменшує економічну невизначеність, стабілізує очікування бізнесу, сприяє відновленню довіри інвесторів і підвищує прогнозованість фінансового середовища.

Коливання цін безпосередньо впливають на залучення прямих іноземних інвестицій: періоди високої інфляції підвищують ризики інвестування, збільшують вартість операцій та можуть стримувати приплив іноземного капіталу. Натомість повернення інфляції до контрольованого рівня, як у 2024 році, зміцнює конкурентоспроможність країни, робить її фінансовий ринок більш привабливим і демонструє здатність держави ефективно реагувати на кризові процеси. Таким чином, стабілізація інфляційних показників виступає важливим сигналом для інвесторів і є однією з ключових передумов підвищення інвестиційної активності та стійкого економічного зростання Чехії.

На рис.2.3. представлено динаміку зовнішньої торгівлі товарами Чехії у 2020–2024 рр.

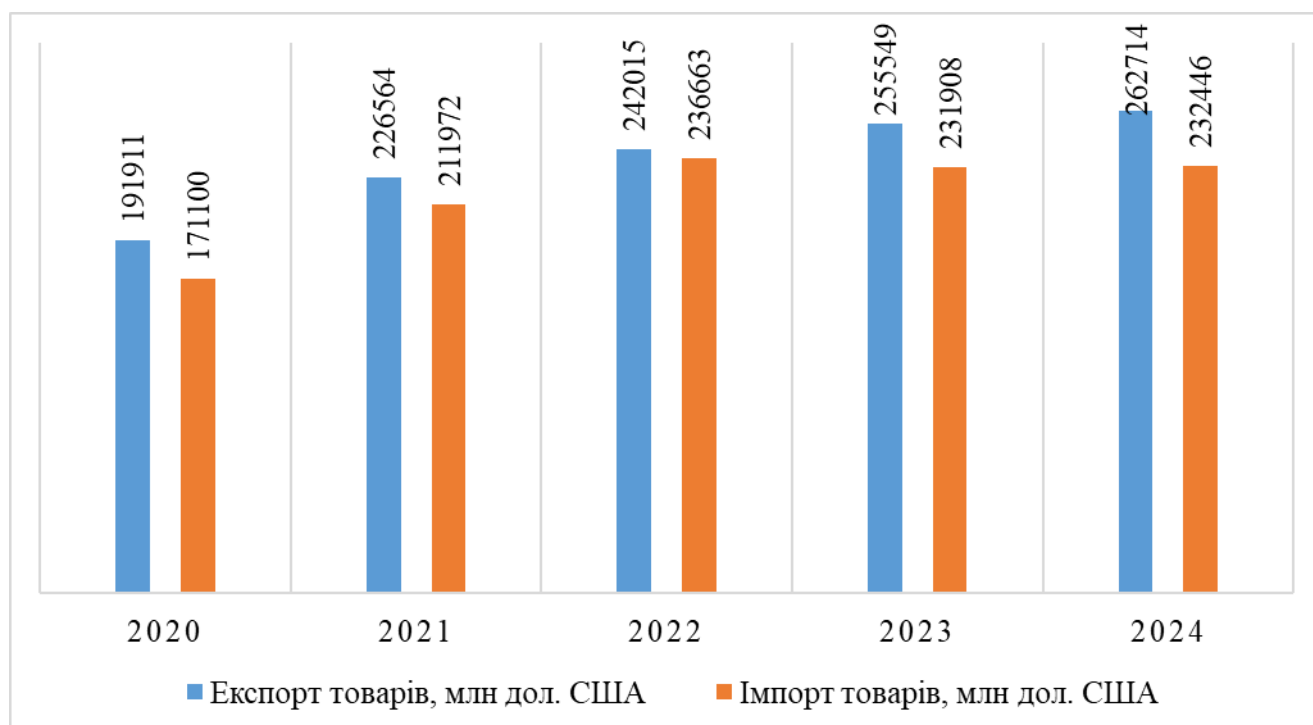

Рисунок 2.3 – Динаміка зовнішньої торгівлі товарами Чехії у 2020–2024 рр., млн.дол.США

Джерело: побудовано автором на основі даних [54]

Представлена на рисунку 2.3 динаміка зовнішньої торгівлі товарами Чехії у 2020–2024 рр. демонструє стабільно позитивне сальдо, що свідчить про переважання експорту над імпортом та підкреслює експортно орієнтований характер національної економіки. Після незначного зниження зовнішньоторговельної активності у 2020 р., спричиненого глобальними наслідками пандемічних обмежень, чеський експорт вже з 2021 р. демонструє поступове та стійке зростання, це зумовлено відновленням промислового виробництва, високою конкурентоспроможністю машинобудівної та автомобілебудівної галузей, а також активізацією міжнародних ланцюгів постачання.

У 2022 р. динаміка експорту та імпорту зазнала впливу енергетичної кризи та геополітичної нестабільності, що призвело до певного скорочення торговельного надлишку. Проте вже у 2023–2024 рр. спостерігається чітка

тенденція до зростання обсягів експорту та часткового відновлення імпортного попиту, що забезпечило посилення позитивного торговельного балансу. Зокрема, у 2024 р. спостерігається максимальне сальдо за весь аналізований період, що вказує на підсилення конкурентних позицій Чехії у міжнародній торгівлі та стійкість її промислових кластерів.

Стабільний торговельний надлишок, характерний для всієї п'ятирічної динаміки, підвищує інвестиційну привабливість держави, оскільки формує передумови для збалансованого платіжного балансу, зміцнення національної валюти й зниження макроекономічних ризиків. Для іноземних інвесторів позитивне сальдо зовнішньої торгівлі є свідченням високої продуктивності експортних секторів, диверсифікованості промисловості та здатності економіки адаптуватися до зовнішніх шоків. Таким чином, динаміка зовнішньої торгівлі у 2020–2024 рр. підтверджує стабільність та конкурентоспроможність Чехії як одного з найпотужніших промислово-експортних центрів Центральної Європи.

На рис.2.4. представлено структура експорту Чеської Республіки за країнами-споживачами у 2024 році.

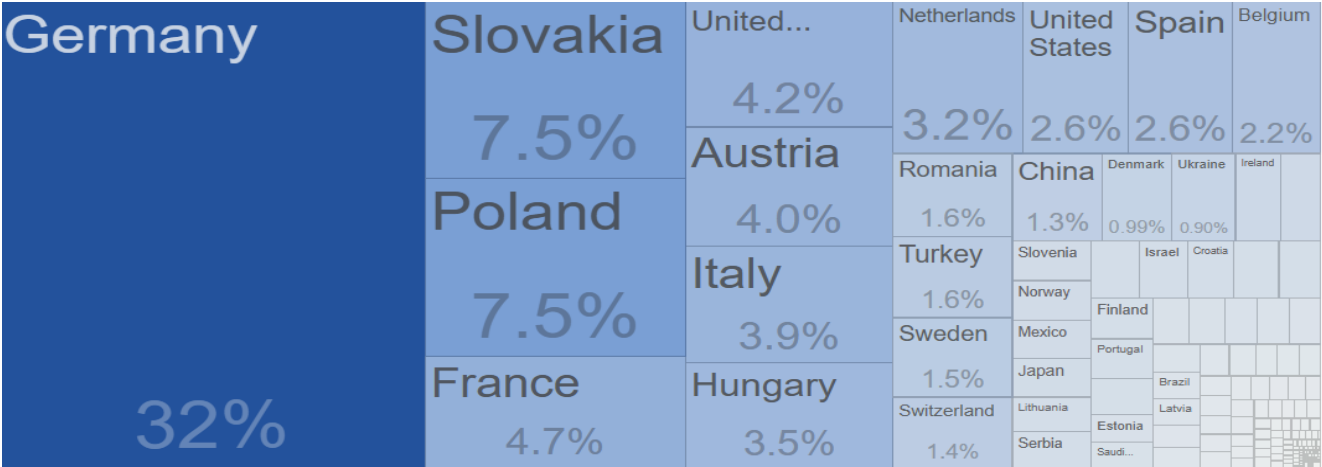

Рисунок 2.4 –Структура експорту Чеської Республіки за країнами-споживачами у 2024 році, %

Джерело: [48]

Аналіз структури експорту Чеської Республіки за країнами у 2024 році свідчить про чітко виражену гео економічну орієнтацію країни на європейський ринок, передусім на держави ЄС. Домінування Німеччини, на яку припадає близько

У 2024 році структура імпорту Чехії демонструє чітку концентрацію торговельних потоків на кількох ключових партнерах, що підкреслює високу інтегрованість країни у глобальні виробничі ланцюги. Провідні позиції Німеччини (21 %) та Китаю (17 %) відображають залежність чеської промисловості від машинобудівної, електронної та технологічної продукції, яка є основою для внутрішнього виробництва та експорту. Значні частки Польщі, Словаччини, Італії та Франції підтверджують тісні економічні взаємозв'язки Чехії з європейським регіоном. Розподіл імпорту також свідчить про диверсифіковану географію поставок, що забезпечує стійкість економіки до зовнішніх шоків, але водночас підкреслює залежність від високотехнологічного імпорту, необхідного для підтримання конкурентоспроможності чеського промислового комплексу.

Чехія є однією з найбільш індустріалізованих економік Європейського Союзу, і її господарська модель базується на високій частці переробної промисловості, розвиненій експортній орієнтації та глибокій інтегрованості у європейські виробничі ланцюги. Основою економічного профілю країни є промисловість, що забезпечує понад чверть валової доданої вартості та значну частку зайнятості. Вираженість структури промислового комплексу сприяє формуванню стійкого зовнішньоторговельного балансу, а також зумовлює стратегічну роль Чехії як виробничого хабу у Центральній Європі [23].

Одним із ключових драйверів економіки є автомобільна промисловість, яка становить найбільшу частку промислового виробництва країни та виступає провідною експортною галуззю. Чехія є однією з найбільших країн-виробників автомобілів у Європейському Союзі, де розміщені заводи таких компаній, як *Škoda Auto*, *Toyota Motor Manufacturing*, *Hyundai Motor Manufacturing Czech*. Значна кількість комплектуючих, електронних модулів, двигунів та деталей також виробляється місцевими підприємствами, що формує розгалужений ланцюг доданої вартості. Частка автомобільної продукції в експорті становить близько 25–30 %, що робить галузь системо-утворюючою для всієї економіки країни [48].

Другою вагомою групою чеського експорту є машинобудування, виробництво промислового обладнання та електротехніки. На території країни

працюють тисячі підприємств, які виробляють верстати, компресорне обладнання, електромотори, електротехнічні вузли, кабельну продукцію, медичне обладнання й побутову техніку. Чеська Республіка має історично сильні позиції у виробництві важкого машинобудування, насосів, турбін, систем автоматизації та промислової електроніки. Ці галузі забезпечують значний експортний потенціал, а їх продукція орієнтована переважно на ринки Німеччини, Франції, Австрії, Польщі та Словаччини [54].

Важливою частиною структури експорту є електроніка та ІТ-компоненти, включно з мікросхемами, сенсорами, телекомунікаційним обладнанням і програмно-апаратними комплексами. Значну роль відіграють мультинаціональні компанії, які розташували у Чехії інженерні центри та виробничі майданчики – особливо у Празі, Брно та Оставі. Цей сектор демонструє стабільне зростання, що пов'язано з глобальною цифровізацією та розвитком технологічних кластерів [23].

Окрім промислової продукції, Чехія експортує фармацевтичні вироби, хімічні товари, пластмаси, оптичні прилади, медичне обладнання, меблі та продукти харчування. Особливо вирізняється фармацевтичний кластер, у якому працюють як локальні виробники, так і підрозділи транснаціональних корпорацій. Продукція високого технологічного рівня сприяє зростанню доданої вартості та підсилює конкурентоспроможність країни на зовнішніх ринках [23].

Зовнішньоторговельна структура економіки Чехії характеризується високою залежністю від економіки Німеччини, яка є основним торговельним партнером та поглинає найбільшу частку чеського експорту. Також вагомими ринками є Польща, Словаччина, Франція, Австрія та Італія. Така географічна диверсифікація сформувалася завдяки центральному розташуванню Чехії, інтеграції у внутрішній ринок ЄС і високому рівню транспортної доступності [48].

Щодо імпорту, Чехія закуповує високотехнологічні товари та стратегічно важливу продукцію, необхідну для підтримки функціонування промислових виробничих ланцюгів. Лідерами імпорту є електроніка, електротехнічні компоненти, промислове обладнання, мікросхеми, комп'ютерна техніка та деталі для автомобілебудування. Значний обсяг цих товарів походить із Китаю та

Південної Кореї, які виступають провідними глобальними центрами електронної промисловості. Така структура імпорту пояснюється технологічною необхідністю та залученням Чехії у складні виробничі мережі з високою часткою імпортованих комплектуючих [49].

Поряд із технічним імпортом важливу роль відіграють енергоносії, зокрема природний газ, нафта та електроенергія. Чехія традиційно імпортувала енергоресурси з Російської Федерації, проте після 2022 року структура постачання суттєво змінилася: основні обсяги надходять із Норвегії, Німеччини та Нідерландів, що підвищує енергетичну безпеку країни. Енергетичний імпорт зумовлений обмеженими власними ресурсами та високою енергоємністю промислового сектору [27].

До переліку основних імпортних товарів також входять фармацевтична продукція, прокат чорних металів, пластмаси, хімічні компоненти, текстиль, харчові продукти та споживчі товари широкого вжитку. Значну частку цього імпорту становлять проміжні товари, що використовуються у виробництві високотехнологічної продукції, а не лише товари кінцевого споживання. Це підкреслює те, що чеська економіка інтегрована у глобальні виробничі ланцюги та значною мірою залежить від зовнішніх постачальників сировини та комплектуючих [54].

Загалом структура експорту та імпорту Чехії свідчить про її модель відкритої економіки з високим рівнем конкурентоспроможності промисловості та великою часткою взаємозалежності з державами Європейського Союзу. Успішна спеціалізація на машинобудуванні, автомобілебудуванні та електротехніці забезпечує стабільні експортні надходження, тоді як імпорт високотехнологічних компонентів підтримує виробничу базу на рівні світових стандартів. Баланс між цими потоками становить основу стійкого економічного розвитку та приваблює іноземних інвесторів, які розглядають Чехію як перспективний промислово-технологічний центр Центральної Європи.

2.2. Дослідження динаміки та аналіз впливу прямих іноземних інвестицій на економічний розвиток Чехії

Прямі іноземні інвестиції (ПІІ) відіграють ключову роль у формуванні економічної моделі Чеської Республіки, яка є однією з найбільш відкритих економік Європейського Союзу. Завдяки поєднанню вигідного географічного розташування, розвиненої промислової інфраструктури, висококваліфікованої робочої сили та стабільного інституційного середовища Чехія змогла стати одним із найбільших реципієнтів ПІІ у Центральній Європі. Саме іноземний капітал суттєво вплинув на модернізацію промислових підприємств, розвиток автомобілебудування, електроніки, машинобудування та сектору високих технологій, забезпечивши країні конкурентоспроможність на глобальних ринках.

Дослідження динаміки ПІІ дозволяє оцінити, наскільки ефективно країна інтегрується у світові виробничі ланцюги, як змінюється структура зовнішнього капіталу та які галузі отримують найбільшу інвестиційну підтримку. Аналіз цих процесів є критично важливим для розуміння факторів економічного зростання, продуктивності, інноваційного розвитку та стійкості економіки в умовах зовнішніх шоків. Особливого значення цей аналіз набуває в контексті активних трансформацій світових інвестиційних потоків та перебудови ланцюгів постачання у період після 2020 року.

Для всебічного розуміння ролі прямих іноземних інвестицій у формуванні економічного потенціалу Чеської Республіки доцільно проаналізувати їхню динаміку за останні роки. Показники, подані Чеським національним банком, відображають структуру та масштаб зовнішнього капіталу, що надходить у країну у формі акціонерного капіталу, реінвестованих прибутків та боргових інструментів. Узагальнені дані за 2020–2024 роки дозволяють оцінити як інтенсивність припливу ПІІ, так і зміни у їхній внутрішній структурі, що є важливими для визначення тенденцій сучасного розвитку економіки Чехії, рівня довіри іноземних інвесторів та ступеня інтегрованості країни у світову фінансову

систему. В табл. 2.3. представлено динаміку прямих іноземних інвестицій у Чехії (зобов'язання), 2020–2024 рр.

Таблиця 2.3 – Динаміка прямих іноземних інвестицій у Чехії (зобов'язання), 2020–2024 рр., млрд CZK

Показник	Роки					Абсолютне відхилення (+,-)		Відносний відхилення (%)	
	2020	2021	2022	2023	2024	2024/ 2020	2024/ 2023	2024/ 2020	2024/ 2023
Капітал + реінвестовані прибутки (Equity & reinvested earnings)	3713,9	3954,4	4102,2	4349,6	4599,3	885,4	249,7	23,84	5,74
Інший капітал / боргові інструменти (Other capital / debt instruments)	461,7	446,1	564,3	611,7	1430,2	968,5	818,5	209,77	133,81
Загальний обсяг ПІІ (TOTAL liabilities)	4175,6	4400,5	4666,5	4971,2	6029,6	1854,0	1058,4	44,40	21,29

Джерело: складено та розраховано автором на основі [21, 22, 30, 31, 32, 33, 39]

Динаміка прямих іноземних інвестицій у Чеській Республіці протягом 2020–2024 років демонструє стійку тенденцію до нарощування зовнішнього капіталу, що надходить у країну у формі акціонерного капіталу, реінвестованих прибутків та боргових інструментів. Як свідчать дані Чеського національного банку, у 2020 році сумарний обсяг ПІІ становив 4175,6 млрд CZK, що відображає сформовану базу іноземних інвесторів, які традиційно розглядають Чехію як стабільний економічний простір із високим рівнем інституційної передбачуваності. У цей період основну складову ПІІ формував капітал та реінвестовані прибутки (3713,9 млрд CZK), що свідчить про довгострокову орієнтацію інвесторів та їхню зацікавленість у продовженні діяльності на території країни навіть в умовах глобальної економічної невизначеності, спричиненої пандемією COVID-19.

У 2021–2022 роках спостерігається подальше нарощування інвестиційної активності: загальний обсяг ПІІ зріс до 4400,5 млрд CZK у 2021 році та 4666,5 млрд

CZK у 2022 році. Поступове зростання капіталу та реінвестованих прибутків у ці роки (відповідно 3954,4 млрд CZK та 4102,2 млрд CZK) є індикатором того, що іноземні підприємства продовжували отримувати прибутки та спрямовувати їх на розширення своєї діяльності в Чехії, що є свідченням стабільного попиту, високої продуктивності праці та конкурентних переваг чеського виробничого середовища. Водночас зростання категорії «боргові інструменти» до 564,3 млрд CZK у 2022 році свідчить про активніше використання внутрішньо-корпоративного кредитування, типової практики для транснаціональних корпорацій, що дозволяє гнучко фінансувати операційну діяльність і швидко реагувати на ринкові зміни.

У 2023 році загальний обсяг ПІІ зріс до 4971,2 млрд CZK. Таке збільшення пов'язане зі зростанням реінвестованих прибутків та підвищенням інтересу іноземних інвесторів до промислових підприємств Чехії, зокрема у галузях автомобілебудування, електроніки та високотехнологічного машинобудування. Зростання залучення іноземного капіталу в цей період відображає стабільне відновлення економіки після шоків 2020–2021 років та посилення ролі Чехії як стратегічного виробничого майданчика у межах Європейського Союзу.

Найбільш значущі зміни відбулися у 2024 році, коли загальний обсяг ПІІ досяг 6029,6 млрд CZK, що є найвищим показником за весь досліджуваний період. Зростання більш ніж на 1 трлн CZK порівняно з попереднім роком пояснюється різким збільшенням обсягу «іншого капіталу» (до 1430,2 млрд CZK), що може свідчити про активізацію внутрішньо-корпоративних фінансових потоків, пов'язаних зі зміною глобальних ланцюгів постачання, релокацією виробництв, а також посиленням ролі Чехії як регіонального центру промислової кооперації. Такий стрибок також відображає переорієнтацію інвесторів на гнучкіші інструменти фінансування в умовах підвищеної макроекономічної волатильності та трансформації європейського ринку капіталу.

Поступове і стабільне зростання обсягу капіталу та реінвестованих прибутків у 2020–2024 рр. свідчить про високий рівень довіри іноземних компаній до економічної політики Чехії, якості інституцій та сприятливих умов ведення бізнесу. ПІІ виступають одним з основних драйверів модернізації промисловості,

розвитку інноваційних секторів, підвищення продуктивності праці та розширення експортного потенціалу. Високі темпи залучення інвестицій підтверджують конкурентоспроможність Чехії в регіоні Центральної Європи та її здатність підтримувати стабільні інвестиційні потоки навіть за умов зміни глобального інвестиційного середовища.

Таким чином, аналіз динаміки прямих іноземних інвестицій за 2020–2024 роки дозволяє виокремити стійку тенденцію до зростання зовнішнього капіталу, збільшення ролі внутрішньо-корпоративного фінансування та зміцнення позицій Чехії на інвестиційній карті Європи. Для репрезентативності отриманих результатів і візуалізації загальної тенденції на рисунку 2.6 графічно відображено зміну загального обсягу ПІІ у зазначений період.

На рис.2.6. представлено загальний обсяг прямих іноземних інвестицій в Чехії за 2020-2024 роки.

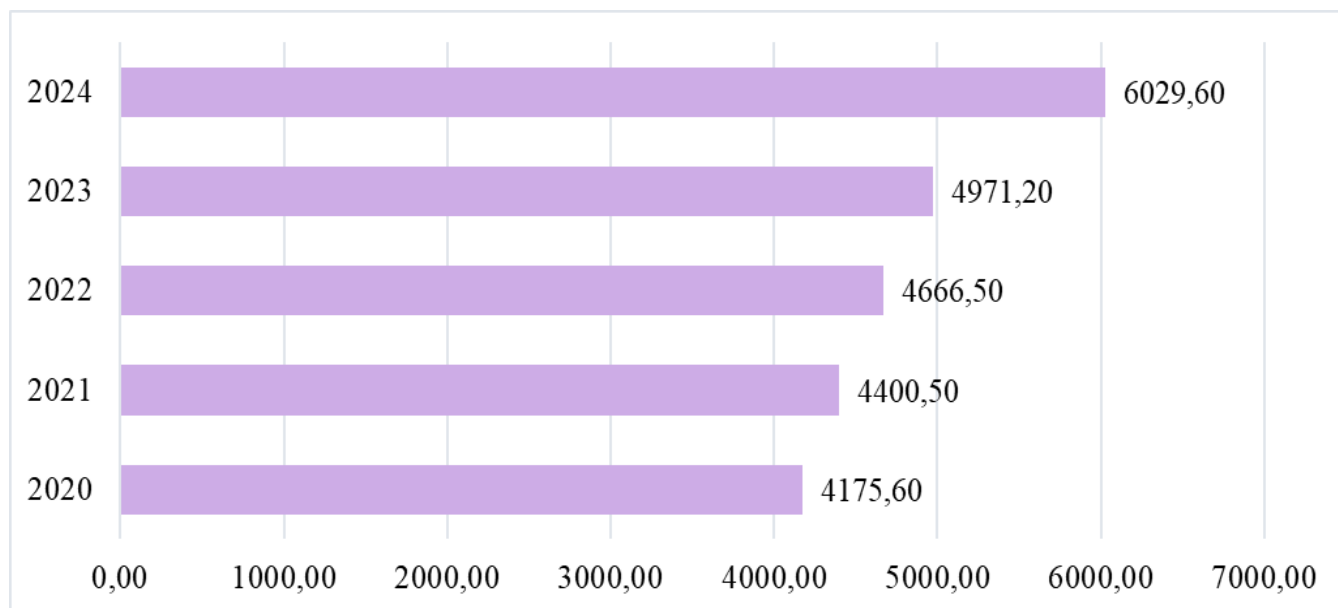

Рисунок 2.6 – загальний обсяг прямих іноземних інвестицій в Чехії за 2020-2024 роки, млрд CZK

Джерело: побудовано автором на основі даних табл.2.3

Показана на рисунку динаміка свідчить про стабільне й поступове зростання загального обсягу прямих іноземних інвестицій у Чехії протягом 2020–2024 років, що відображає високий рівень довіри іноземних інвесторів до економічної політики держави та її інституційної стійкості. Найбільш суттєвий приріст у 2024

році, коли обсяг ПІП перевищив 6 трлн CZK, підкреслює зміцнення позицій Чехії як одного з ключових інвестиційних центрів у Центральній Європі та зростання ролі внутрішньо-корпоративного фінансування у структурі зовнішнього капіталу.

Зазначимо, що найбільш повні та верифіковані дані про структуру прямих іноземних інвестицій за країнами-інвесторами офіційно оприлюднено Чеським національним банком саме за 2023 рік. Дані за 2024 рік у розрізі країн на момент підготовки роботи є попередніми або недоступними, оскільки повний річний звіт ще не опублікований, тому на рис. 2.7. представлено основні країни-інвестори прямих іноземних інвестицій у Чехії за 2023.

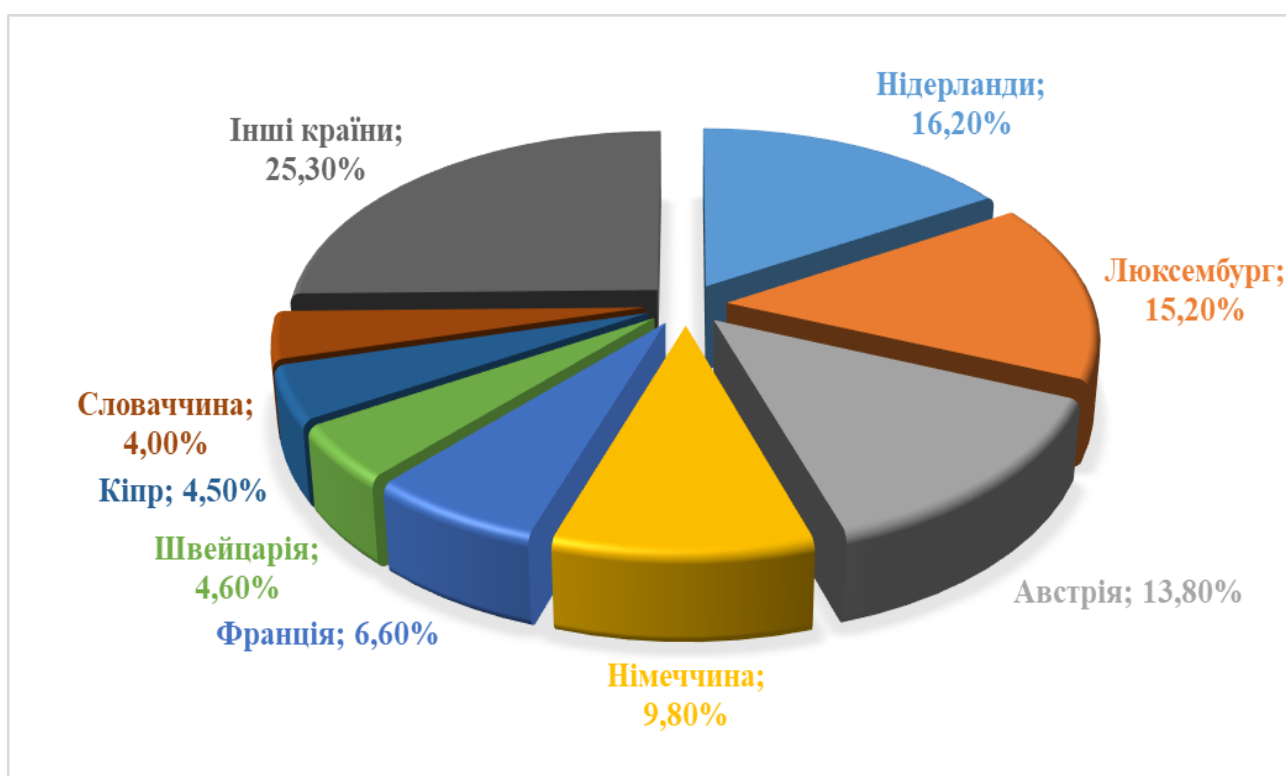

Рисунок 2.7– Основні країни-інвестори прямих іноземних інвестицій у Чехії, % (2023)

Джерело: побудовано автором на основі даних [30]

Аналіз структури основних країн-інвесторів прямих іноземних інвестицій у Чехії у 2023 році свідчить про високий рівень інтегрованості чеської економіки в європейський фінансово-інвестиційний простір. Домінування Нідерландів (16,20%) та Люксембургу (15,20%) у загальній структурі ПІП зумовлене функціонуванням цих країн як провідних фінансових центрів ЄС, через які

міжнародні корпорації часто здійснюють інвестиційні операції. Значна частка Австрії (13,80%) й Німеччини (9,80%) підтверджує важливість географічної близькості та тісних економічних зв'язків Чехії з країнами Центральної Європи. Внесок Франції, Швейцарії, Кіпру та Словаччини хоча й є меншим, однак разом формує додатковий інвестиційний потенціал, що сприяє диверсифікації джерел капіталу. Понад чверть інвестицій припадає на групу «Інші країни» (25,30%), що демонструє широке географічне охоплення іноземних вкладень та відсутність критичної залежності від одного чи кількох інвесторів. Загалом така структура ПІІ відображає стабільність, відкритість і конкурентоспроможність чеської економіки на міжнародному ринку капіталу.

На рис.2.8 представлено основні напрями інвестування прямих іноземних інвестицій у Чехії за 2023 рік.

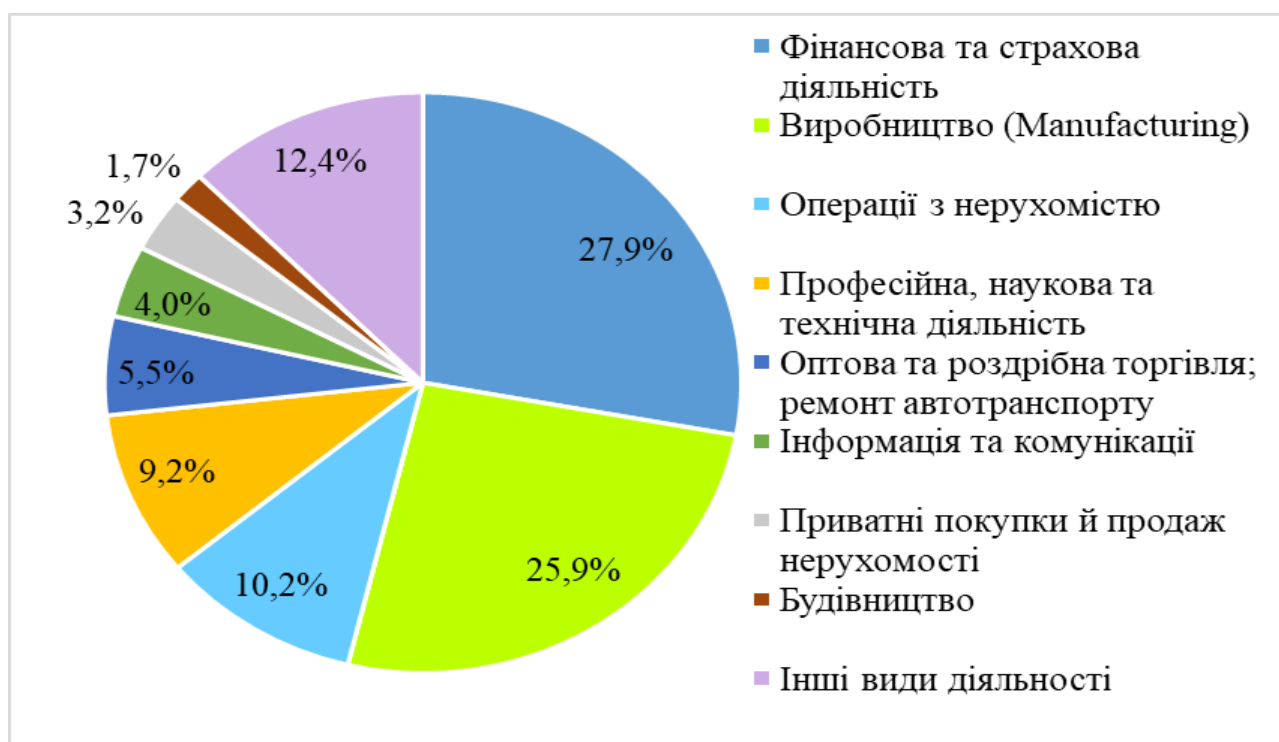

Рисунок 2.8 – Основні напрями інвестування прямих іноземних інвестицій у Чехії за 2023 рік, %

Джерело: побудовано автором на основі даних [30]

Структура основних напрямів інвестування прямих іноземних інвестицій у Чехії у 2023 році свідчить про високий рівень диверсифікованості національної

економіки та її здатність залучати капітал у стратегічно важливі галузі. Найбільша частка інвестицій припадає на фінансову та страхову діяльність (27,9%), що підкреслює роль Чехії як одного з регіональних фінансових центрів та відображає підвищену інвестиційну привабливість банківського сектору, страхових компаній та інвестиційних фондів. Висока частка вкладень у виробництво (25,9%) демонструє значний промисловий потенціал країни, особливо у сферах машинобудування, автомобілебудування, електроніки та харчової промисловості, що традиційно формують основу експортно-орієнтованої моделі чеської економіки.

Помітна роль операцій з нерухомістю (10,2%) засвідчує стабільний попит на комерційні та житлові об'єкти і розвиток інфраструктурних проєктів, що сприяє зростанню будівельного сектору та урбанізаційних процесів. Вливи у професійну, наукову та технічну діяльність (9,2%) підкреслюють орієнтацію країни на інноваційний розвиток, технологічні послуги та інженерно-консультаційний супровід підприємництва, що відповідає європейським тенденціям переходу до економіки знань.

Такі напрями як оптова та роздрібна торгівля (5,5%), інформація та комунікації (4,0%), приватні операції з нерухомістю (3,2%) та будівництво (1,7%) мають меншу, але стабільну інвестиційну частку, що формує збалансовану структуру вкладень та свідчить про сталий розвиток сфери послуг, цифрових технологій та інфраструктури. Включення категорії «Інші види діяльності» (12,4%) демонструє, що чеська економіка залучає міжнародні інвестиції також у менш домінантні, але важливі сегменти, що сприяє її стійкості до зовнішніх потрясінь.

Загалом, наведена структура інвестування підтверджує, що Чехія має привабливе інституційне середовище та ефективну економічну політику, що дозволяє залучати іноземний капітал у ключові сфери розвитку та забезпечувати довгострокову економічну стабільність.

Важливим елементом дослідження міжнародних економічних відносин є не тільки аналіз обсягу прямих іноземних інвестицій, що надходять до країни, але й оцінка напрямів вивезення національного капіталу за кордон. Вивчення структури

ПП, які Чехія здійснює в інші держави, дозволяє визначити стратегічні економічні пріоритети країни, її роль у глобальних потоках капіталу та рівень інтегрованості у світову фінансову систему. Аналіз таких інвестицій допомагає зрозуміти, в яких юрисдикціях та секторах чеські підприємства вбачають найбільший потенціал для розширення діяльності, оптимізації виробничих процесів чи забезпечення фінансової стабільності. Таким чином, оцінка географічного розподілу вивезення ПП є ключовим компонентом дослідження міжнародної позиції Чехії та дозволяє комплексно охарактеризувати її економічну відкритість, конкурентоспроможність і довгострокові інвестиційні стратегії (рис.2.9.).

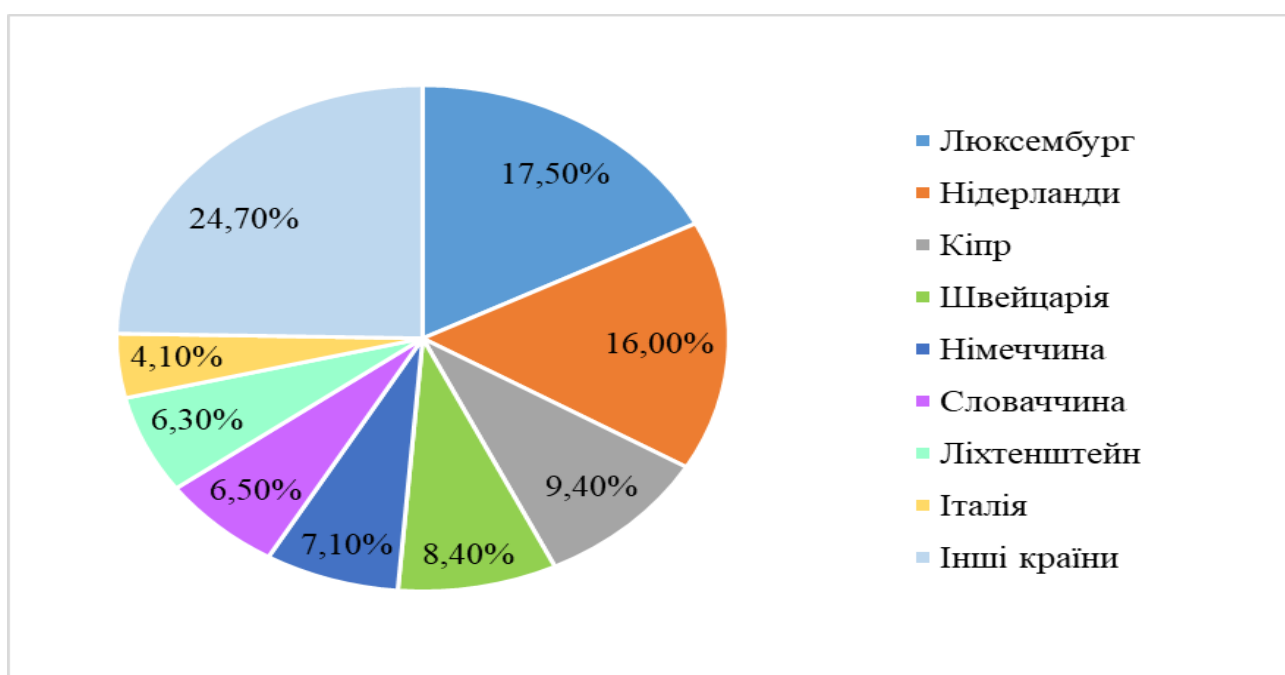

Рисунок 2.9 – Основні країни, у які Чехія інвестувала (прямі іноземні інвестиції за кордон, 2023 рік)

Джерело: побудовано автором на основі даних [30]

Рис. 2.9 відображає географічну структуру прямих іноземних інвестицій, які Чехія спрямовує за кордон, що дозволяє комплексно оцінити зовнішньо-інвестиційну стратегію держави та її позицію в міжнародній економічній системі. Аналіз показує, що чеські підприємства активно інтегруються у глобальний фінансовий простір, спрямовуючи капітал у країни з розвиненою інституційною інфраструктурою, стабільним бізнес-середовищем і вигідними умовами для управління міжнародними активами. Значні обсяги інвестицій у такі юрисдикції є

свідченням прагнення чеських компаній оптимізувати діяльність, диверсифікувати ризики та забезпечити доступ до ширших ринкових можливостей.

Важливість дослідження цього аспекту полягає в тому, що структура вивезення капіталу дає можливість визначити, у якій мірі Чехія виступає не лише реципієнтом, але й активним донором інвестицій, формуючи власну економічну присутність у міжнародному середовищі. Розглядаючи напрями вкладень, можна виявити стратегічні пріоритети підприємств, зокрема орієнтацію на фінансові центри, сусідні європейські ринки та економіки з високим рівнем інвестиційної привабливості. Такий підхід дозволяє краще зрозуміти, яким чином чеський бізнес адаптується до глобальної конкуренції, підсилює свої позиції на зовнішніх ринках і формує довгострокову економічну стійкість країни.

Дослідження структури прямих іноземних інвестицій є важливим також для державної економічної політики, оскільки воно допомагає оцінити потенціал повернення прибутку в національну економіку, рівень взаємозалежності з ключовими партнерами та можливі ризики, пов'язані з глобальними фінансовими коливаннями. З огляду на це, аналіз географічного розподілу інвестицій Чехії за кордон є необхідним елементом комплексного оцінювання її міжнародної інвестиційної діяльності та економічної відкритості.

Структуру інвестицій, які Чехія спрямовує за кордон, варто розглядати як важливий елемент комплексного аналізу її міжнародної економічної діяльності, адже вона дає можливість зрозуміти стратегічні орієнтири національного бізнесу, рівень його інтегрованості у світові ринки та пріоритетні напрямки розвитку. Дослідження такої структури дозволяє оцінити, у які сфери економіки чеські підприємства вбачають перспективи зростання, розширення та накопичення капіталу, а також яким чином країна формує власну присутність у глобальному фінансовому просторі. Аналіз цих тенденцій є необхідним для виявлення закономірностей інвестиційної поведінки, прогнозування майбутніх економічних рішень і розуміння того, наскільки узгоджено та ефективно Чехія використовує свої ресурси у контексті міжнародної конкуренції. На рис.2.10. представлено основні сфери, у які Чехія інвестувала за кордон в 2023 році

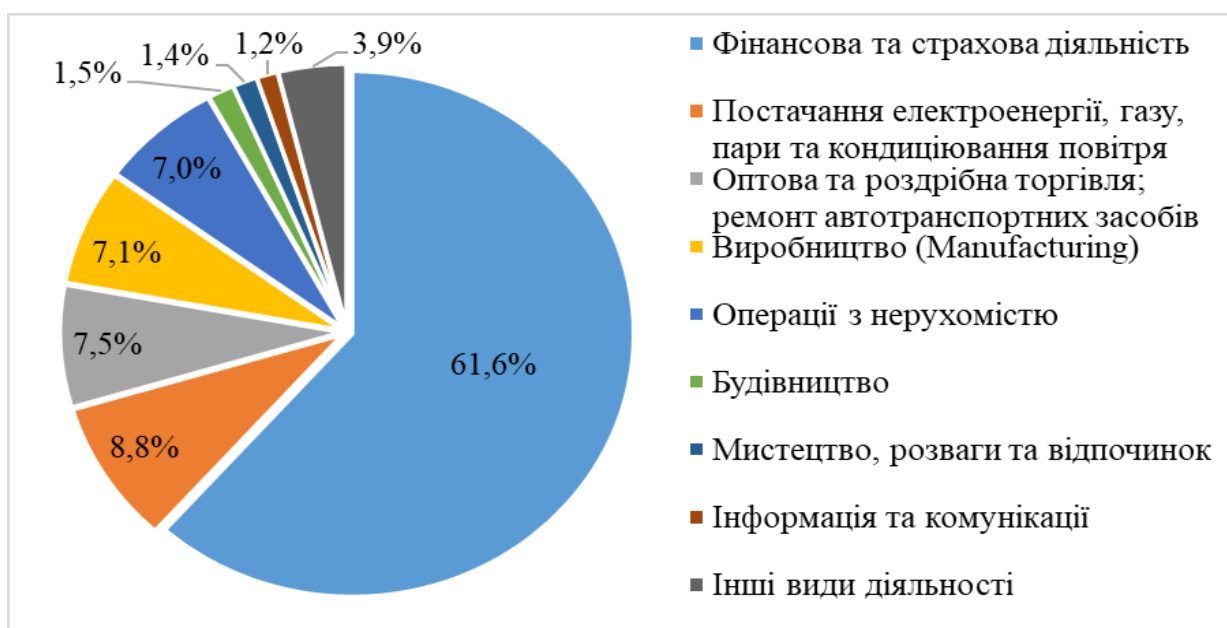

Рисунок 2.10 – Основні сфери, у які Чехія інвестувала за кордон (прямі іноземні інвестиції в 2023 році)

Джерело: побудовано автором на основі даних [30]

Аналіз представленої структури основних сфер, у які Чехія інвестує за кордон, засвідчує високий рівень зрілості та диверсифікованості її економічної моделі, що характеризується поєднанням фінансової активності, промислової експансії та участі в інфраструктурних і торговельних ринках інших держав. Домінування фінансової та страхової діяльності у загальному обсязі зовнішніх інвестицій відображає здатність чеського фінансового сектору забезпечувати конкурентоспроможні послуги на глобальному рівні та використовувати переваги інтеграції у міжнародні капітальні ринки. Висока частка інвестицій у сфери енергетики, виробництва та торгівлі свідчить про стратегічні прагнення чеських підприємств посилювати участь у транскордонних виробничих ланцюгах, оптимізувати структуру витрат, розширювати ринки збуту та забезпечувати доступ до ключових ресурсів, необхідних для підтримання економічної стійкості.

Значущість операцій із нерухомістю, будівництва, інформаційно-комунікаційного сектору та галузей культури та дозвілля демонструє, що Чехія поступово підсилює свою присутність і в тих сегментах, які визначають довгостроковий розвиток урбанізованих просторів, цифрової економіки та

постіндустріальних послуг. Така структура інвестиційного портфеля свідчить про збалансований характер зовнішньоінвестиційної політики, що поєднує як традиційні сфери економічної активності, так і нові напрямки, орієнтовані на інновації, технологічний прогрес та культурний капітал. Загалом, аналіз структури іноземних інвестицій, які Чехія спрямовує за кордон, дозволяє зробити висновок про високий рівень її інтегрованості у глобальну економічну систему, здатність адаптуватися до світових тенденцій та ефективно розподіляти національний капітал відповідно до довгострокових стратегічних інтересів.

В табл. 2.4. представлено канали впливу прямих іноземних інвестицій на ключові параметри економічного розвитку Чехії.

Таблиця 2.4 – Канали впливу прямих іноземних інвестицій на ключові параметри економічного розвитку Чехії

Елемент економічного розвитку	Канал впливу ПІІ (механізм)	Фактичні прояви у Чехії (на основі даних розділів 2.1 та 2.2)	Висновок щодо впливу
1	2	3	4
ВВП і економічне зростання	Збільшення капіталовкладень; модернізація виробництва; розширення експорту	Після спаду 2020 р. номінальний ВВП зріс до 345 млрд дол. у 2024 р.; відновлення після кризи забезпечували промислові кластери з високою часткою ПІІ	ПІІ є каталізатором економічного зростання, забезпечують модернізацію виробництва та технологічне оновлення
Промисловість (автомобілебудування, машинобудування, електроніка)	Впровадження технологій ТНК; локалізація виробництва; трансфер знань	Частка автомобільного сектору у ВВП понад 25–30 %; діяльність Škoda, Toyota, Hyundai; розширення електронних і машинобудівних кластерів	ПІІ визначають структуру промисловості та формують високотехнологічну додану вартість
Експорт і зовнішня торгівля	Формування експортних підприємств із іноземним капіталом; інтеграція у глобальні ланцюги вартості	Позитивне сальдо торгівлі всі роки; 32 % експорту припадає на Німеччину; експорт домінує у секторах, де працюють іноземні компанії	ПІІ підсилюють експортну орієнтацію Чехії та забезпечують її участь у європейських виробничих ланцюгах
Ринок праці	Створення нових робочих місць; підвищення вимог до кваліфікації; конкуренція за персонал	Висока зайнятість у промисловості та ІТ-секторі; нижче безробіття у регіонах із концентрацією ТНК (Прага, Брно, Пльзень)	ПІІ стимулюють зайнятість та підвищують рівень кваліфікації трудових ресурсів

1	2	3	4
Інновації та технологічний розвиток	Створення R&D-центрів; трансфер технологій; співпраця з університетами	Технопарки в Празі, Брно та Оставі; розвиток ІТ-кластерів; інвестиції ТНК у R&D-складову	ПІІ формують інноваційну інфраструктуру країни та прискорюють цифровізацію економіки
Регіональний розвиток	Розміщення індустріальних парків; розбудова логістики; створення нових підприємств	Регіональні кластери у Середньочеському краї, Моравії, Брно, Пльзені; розвиток індустріальних зон та логістичних хабів	ПІІ зменшують регіональні диспропорції та формують нові економічні зони зростання
Продуктивність праці	Підвищення стандартів менеджменту; автоматизація; технологічне переозброєння	Зростання продуктивності в автомобільному та електронному секторах; впровадження роботизації	ПІІ забезпечують підвищення продуктивності праці, особливо у промисловості та ІТ
Бюджетні надходження та податки	Розширення бази оподаткування; податкові платежі ТНК	Високі податкові надходження від промислових підприємств; формування стабільного бюджету через активність ПІІ-кластерів	Присутність ТНК підсилює фінансову стабільність країни та забезпечує стале наповнення бюджету
Інфраструктура та логістика	Інвестиції у транспорт, склади, логістичні центри, енергетику	Розширення транспортних вузлів, високорозвинена логістика; залучення ПІІ у будівництво індустріальних зон	ПІІ сприяють розвитку інфраструктури, що є фундаментом конкурентоспроможності
Інвестиційний імідж країни	Поширення успішних кейсів; ефект «магніту» для інвесторів	Чехія залишається одним із найбільш привабливих напрямів для промислових ПІІ у Європі	ПІІ мають мультиплікативний ефект – їхня присутність сама по собі притягує нових інвесторів

Джерело: систематизовано автором на основі узагальнення даних розділів 2.1 та 2.2

Отримані результати систематизації впливу прямих іноземних інвестицій на ключові параметри економічного розвитку Чехії свідчать про те, що ПІІ є одним із визначальних структуроутворюючих факторів модернізації чеської економіки. На відміну від традиційного трактування інвестицій як джерела фінансових ресурсів, у випадку Чехії прямі іноземні інвестиції формують довгострокові структурні зрушення, які проявляються в трансформації промислових кластерів, зростанні інноваційного потенціалу, підвищенні продуктивності праці та зміцненні позицій країни у глобальних виробничих ланцюгах.

Насамперед ПІІ забезпечують ефект структурного прискорення: вони дозволяють уникнути затримки між потребами економіки у технологічному

оновленні та фактичними можливостями внутрішнього капіталу. Для Чехії, де промисловість має визначальне значення, це особливо важливо. Інвестиції транснаціональних корпорацій сприяли швидкому переходу до більш технологічних і вартісно-складних типів виробництва, що забезпечило країні конкурентоспроможність у високотехнологічних секторах. Саме ПІІ створили основу для інтеграції чеських підприємств у європейські виробничі ланцюги, де вони виконують функції ключових постачальників компонентів, обладнання та готової продукції.

Одним із найважливіших механізмів впливу ПІІ є якісне оновлення промислових потужностей, яке відбулося не за рахунок повільного внутрішнього нагромадження капіталу, а завдяки приходу великих інвесторів зі сформованими технологічними платформами. Це дозволило Чеській Республіці уникнути «інвестиційної пастки», у якій часто опиняються країни, що не мають достатніх фінансових ресурсів для модернізації. У результаті промислові підприємства з іноземним капіталом стали ядром розвитку автомобілебудування, машинобудування та електроніки, які формують основу національного експорту.

Значний структурний вплив ПІІ простежується також через їхню роль у формуванні експортної спеціалізації Чехії. Оскільки більшість експортно-орієнтованих підприємств належать або пов'язані з транснаціональними корпораціями, саме ПІІ визначили характер та географію зовнішньої торгівлі. Це формує ефект «економічного мультиплікатора»: кожна вкладена одиниця іноземного капіталу генерує зростання виробництва, експортної активності та бюджетних надходжень. Стабільно позитивне сальдо зовнішньої торгівлі протягом досліджуваного періоду є прямим наслідком діяльності іноземних підприємств, що підтверджує глибокий інтеграційний вплив ПІІ на комерційні потоки країни.

Особливо важливим є вплив ПІІ на якість людського капіталу. Іноземні компанії підвищують стандарти професійної підготовки, створюють робочі місця з вищою доданою вартістю та стимулюють конкуренцію за кваліфікованих працівників. Це сприяє формуванню нової структури зайнятості, де зростає частка спеціалістів технічних та інженерних професій, збільшується рівень

продуктивності праці й підвищується мобільність робочої сили. Такий ефект має стратегічне значення для довгострокового економічного розвитку, оскільки формує нову модель функціонування ринку праці, наближену до європейських стандартів.

Не менш вагомим є вплив ПІІ на формування інноваційної інфраструктури. За участі транснаціональних компаній створено технопарки, R&D-центри, логістичні комплекси та інженерні хаби, які стимулюють розвиток регіональної інноваційної активності. Це сприяє переходу від моделі «індустріального виробництва» до моделі «економіки знань», що визначає довгострокову конкурентоспроможність Чехії.

Таким чином, аналіз даних свідчить, що прямі іноземні інвестиції не лише сприяють економічному зростанню Чехії, а й формують її інституційні, структурні та виробничі переваги, забезпечуючи ефекти, які неможливо досягти виключно внутрішніми ресурсами. ПІІ виступають фундаментом трансформації національної економіки, підсилюючи її технологічний рівень, інтеграцію до світових ринків та здатність конкурувати у високотехнологічних секторах.

2.3. Основні проблеми залучення прямих іноземних інвестицій в економіку Чехії

У процесі залучення прямих іноземних інвестицій Чехія демонструє високу привабливість завдяки стабільному макроекономічному розвитку, вигідному географічному розташуванню та розвинутій інституційній інфраструктурі. Проте попри значні обсяги надходжень ПІІ та диверсифікацію інвесторів, інвестиційний клімат країни залишається чутливим до низки ризиків і структурних викликів. Ці фактори можуть уповільнювати темпи залучення нового капіталу, знижувати ефективність реалізації інвестиційних проєктів та формувати бар'єри для довгострокового економічного зростання. Тому комплексний аналіз ключових

ризиків є важливою складовою оцінки інвестиційного середовища Чехії та визначення напрямів удосконалення державної політики у сфері ПІІ.

В табл.2.5. представлено основні ризики та бар'єри залучення прямих іноземних інвестицій у Чехії.

Таблиця 2.5 – Основні ризики та бар'єри залучення прямих іноземних інвестицій у Чехії

Група ризиків	Сутність ризику	Вплив на залучення ПІІ	Аналітичні підтвердження
1	2	3	4
Макроекономічні ризики	Коливання темпів зростання ВВП, різкий сплеск інфляції у 2022 р. (15,1%), зміна облікової ставки ЧНБ після енергетичної та геополітичної турбулентності.	Формує невизначеність для інвесторів, підвищує вартість кредитування та операційних витрат, зменшує прогнозованість прибутковості інвестицій.	ІМФ, ЧНБ, Єврокомісія регулярно фіксують річні коливання показників.
Ризики ринку праці	Нестача висококваліфікованої робочої сили у виробництві та ІТ, старіння населення, зростання вартості праці порівняно з країнами-конкурентами Центральної Європи.	Ускладнює реалізацію технологічних проєктів, збільшує витрати інвесторів, знижує конкурентоспроможність Чехії у боротьбі за інноваційні інвестиції.	Дані OECD та CzechInvest підтверджують структурний дефіцит кадрів.
Регуляторні та адміністративні ризики	Складні процедурні вимоги, зокрема механізм скринінгу інвестицій (FDI Screening Mechanism 2023), повільне отримання дозволів, бюрократичні бар'єри.	Призводить до затримок у запуску нових виробничих ліній та проєктів, підвищує транзакційні витрати іноземних компаній.	Міністерство промисловості та торгівлі Чехії у щорічних звітах вказує на навантаження на інвесторів.
Геополітичні ризики	Наслідки війни в Україні, перебої у глобальних логістичних ланцюгах, енергетична нестабільність Центральної Європи.	Збільшує невизначеність іноземних інвесторів, особливо у виробничому секторі, де залежність від поставок є критичною.	Європейська Комісія у прогнозах 2024–2025 рр. визначає геополітику ключовим чинником ризику.
Фінансові ризики	Волатильність обмінного курсу чеської крони, зміни монетарної політики ЧНБ, коливання дохідності капіталу.	Ускладнює репатріацію прибутку та фінансове планування компаній, підвищує ймовірність курсових втрат.	Звіти ЧНБ щодо платіжного балансу відображають значні коливання у потоках ПІІ.

продовження табл.2.5.

1	2	3	4
Енергетичні ризики	Зростання цін на газ та електроенергію після 2022 р., висока залежність від імпортованих ресурсів, перехід до «зеленої» енергетики.	Підвищення операційних витрат у промисловості може стримувати інвесторів у секторах, чутливих до енерговитрат.	Дані IMF та OECD після енергетичної кризи підтверджують високий вплив цього ризику.
Інституційні ризики	Складність судових процедур, адміністративна фрагментованість, непослідовність регуляторних реформ.	Знижує довіру інвесторів до стабільності бізнес-середовища, ускладнює довгострокове планування.	CzechInvest та міжнародні моніторингові організації вказують на необхідність інституційних реформ.

Джерело: складено автором на основі аналізу джерел [25, 27, 30, 36,38, 44]

У сучасних умовах глобальної економічної нестабільності ризики, що супроводжують процеси залучення прямих іноземних інвестицій, набувають ключового значення для оцінки інвестиційного клімату Чехії. У табл. 2.5 було систематизовано їхні основні групи, проте для глибокого розуміння впливу кожного з них необхідно здійснити розширене аналітичне пояснення. Насамперед важливо відзначити, що економіка Чехії у 2020–2024 роках працювала в умовах значної макроекономічної турбулентності. Зовнішні шоки – пандемія COVID-19, порушення виробничих ланцюгів, енергетична напруга та інфляційні хвилі – спричинили коливання ВВП, уповільнення темпів індустріального виробництва та суттєве погіршення прогнозованості макроекономічного середовища. Для іноземних інвесторів такі коливання означають підвищення невизначеності прибутковості капіталу та збільшення строків окупності інвестиційних проєктів, особливо в секторах, чутливих до змін грошово-кредитної політики. Високий рівень інфляції в 2022 році та жорсткі монетарні заходи ЧНБ стали додатковим стримувальним чинником для іноземних компаній, оскільки подорожчання капіталу зменшує привабливість нових виробничих локацій у регіоні. Таким чином, макроекономічні ризики постають базовою загрозою, що безпосередньо впливає на інвестиційні плани транснаціональних корпорацій [27].

Важливою складовою інвестиційного ризику є ситуація на ринку праці, який у Чехії характеризується одночасно високою конкурентністю та дефіцитом кваліфікованого персоналу. Наднизький рівень безробіття, що є однією з характерних рис чеської економіки, веде до загострення конкуренції між роботодавцями за фахівців технічних і інженерних спеціальностей. Підприємства з іноземним капіталом постійно стикаються з проблемою нестачі працівників у машинобудуванні, автомобілебудуванні, хімічній промисловості та ІТ-сфері. Унаслідок цього зростають витрати на оплату праці, підвищується собівартість продукції, а операційна рентабельність інвестиційних проєктів скорочується. Такі чинники зменшують стимул для іноземних компаній розміщувати нові виробничі потужності в Чехії або розширювати вже наявні виробництва. Окрім того, демографічні тенденції – старіння населення та обмежений приплив трудових мігрантів – свідчать про подальше погіршення доступності трудових ресурсів у довгостроковій перспективі, що також створює ризики для стратегічних інвесторів [44].

Не менш вагомим є блок регуляторних та адміністративних ризиків. Система контролю та скринінгу іноземних інвестицій, запроваджена Чехією відповідно до європейських директив, хоча й спрямована на підвищення безпеки, ускладнює процес входження інвесторів на ринок. Вона передбачає детальну перевірку потенційних інвестицій у стратегічні галузі, зокрема інфраструктуру, телекомунікації, оборонний комплекс. Проте на практиці ця система часто супроводжується тривалими строками розгляду заявок, значною кількістю бюрократичних процедур і невизначеними критеріями оцінювання інвестиційних ризиків. Це ускладнює планування великих проєктів та може затримувати реалізацію інвестицій на місяці. Додатково інвесторів стримують регіональні відмінності в адміністративних процедурах, зокрема щодо земельної документації чи будівельних дозволів, що створює нерівномірність умов ведення бізнесу в різних частинах країни. Усе це формує складні інституційні умови, які, хоч і не є критичними, але значно впливають на швидкість і простоту реалізації інвестиційних намірів [30].

Геополітичні ризики в останні роки стали одним із ключових стримувальних чинників для залучення ПІІ в Чехію. Війна в Україні, перебудова енергетичної політики ЄС та зміни у глобальних логістичних мережах суттєво посилили стратегічну невизначеність у регіоні. Значна залежність Чехії від економічної динаміки Німеччини робить її вразливою до коливань промислового виробництва та інвестиційних рішень найбільшого партнера. Будь-які геополітичні зрушення в Європі швидко відображаються на чеських ринках, впливаючи на плани міжнародних корпорацій щодо розміщення капіталу. Одночасно актуалізуються ризики зміни виробничих стратегій – зокрема переорієнтація підприємств на *nearshoring* та диверсифікацію потужностей. Це стимулює іноземних інвесторів діяти обережніше, враховуючи потенційні перебої постачання та можливі цінові шоки [36].

Значний вплив на іноземні інвестиції мають фінансові ризики, пов'язані передусім із коливаннями курсу чеської крони та циклічністю монетарної політики. Валютна волатильність формує невизначеність у плануванні витрат на імпорт сировини, комплектуючих та інвестиційного обладнання. Інвестори, які здійснюють операції в євро або доларах, часто стикаються з ризиком знецінення прибутків унаслідок курсових змін. Проблему посилює вартість кредитних ресурсів: після 2021 року ЧНБ підняв базову ставку до одного з найвищих рівнів у Європі, що зробило фінансування інвестиційних проєктів відчутно дорожчим. Це скоротило інвестиційний потенціал для багатьох компаній, особливо тих, що працюють у виробничих галузях із високою капіталоемністю. У той же час волатильність платіжного балансу та коливання потоків ПІІ, зафіксовані у звітах ЧНБ, свідчать про підвищену чутливість іноземних інвесторів до глобальних фінансових змін, що також обмежує стабільність інвестиційних надходжень [38].

Енергетичні ризики становлять ще один критичний фактор, що стримує приплив капіталу. Після енергетичної кризи 2022 року витрати на енергію для промислових підприємств зросли в кілька разів, що зробило виробничі процеси суттєво дорожчими. Оскільки Чехія має високий рівень залежності від імпорту газу та електроенергії, іноземні інвестори, що працюють у галузях високої

енергоємності, зіштовхнулися з непередбачуваністю витрат, що негативно впливає на довгострокові інвестиційні рішення. Окрім цього, темпи розвитку альтернативної енергетики в Чехії помірні, що зменшує можливості для компаній, які прагнуть мінімізувати вуглецевий слід виробництва та перейти на доступні джерела відновлюваної енергії. Високі ціни на енергоносії, відсутність достатніх державних стимулів і конкуренція з боку країн, які швидше адаптуються до «зеленої» трансформації, створюють додаткові бар'єри для іноземного капіталу [25].

Інституційні ризики охоплюють передусім якість державного управління, функціонування правової системи та рівень цифровізації державних сервісів. Хоч Чехія й належить до країн із високим інституційним рейтингом, але в окремих сферах державного регулювання зберігаються елементи надмірної бюрократії, тривалі строки адміністративних процедур та непослідовність окремих регуляторних рішень. Складність судових процесів, повільність розгляду економічних спорів і нерівномірність роботи місцевих органів влади можуть збільшувати транзакційні витрати іноземних компаній і зменшувати передбачуваність управління інвестиційними проектами. Особливі труднощі виникають у тих секторах, де інвесторам необхідно погоджувати значну кількість процедур – від екологічних дозволів до містобудівних рішень. Такі інституційні обмеження не створюють критичних бар'єрів, проте знижують швидкість реалізації проектів і можуть впливати на ранжування інвестиційних локацій у межах Центральної Європи.

Отже, ризики залучення ПІІ в Чехії мають багатофакторний характер і формують складне інвестиційне середовище, яке поєднує макроекономічні, регуляторні, фінансові та геополітичні виклики. Попри це, країна зберігає високу конкурентоспроможність завдяки інтеграції до ЄС, розвиненій промисловій базі та стабільним інституціям, що дозволяє частково нейтралізувати негативний вплив окремих ризиків і підтримувати сталі обсяги іноземного капіталу.

РОЗДІЛ 3

НАПРЯМКИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ЗАЛУЧЕННЯ ПРЯМИХ ІНОЗЕМНИХ ІНВЕСТИЦІЙ В ЕКОНОМІКУ КРАЇН СХІДНОЇ ЄВРОПИ

3.1. Визначення стратегічних напрямів вдосконалення залучення прямих іноземних інвестицій в економіку Чехії та перспективи підвищення ефективності їх використання

У сучасних умовах глобальної конкуренції, технологічної динаміки та трансформації економічних моделей провідних держав питання стратегічного вдосконалення механізмів залучення прямих іноземних інвестицій набуває особливої актуальності. Для країн Центральної Європи, які інтегровані у виробничі ланцюги ЄС та водночас зберігають власну специфіку розвитку, ПІІ є не лише джерелом фінансових ресурсів, а й системним чинником модернізації, інноваційного прискорення та зміцнення позицій у міжнародній економічній системі. У цьому контексті Чеська Республіка посідає стратегічне місце, адже поєднує високий рівень інституційної стабільності, вигідне географічне розташування та потужні промислові кластери, що створюють значний потенціал для подальшого розширення інвестиційної активності.

Попередній аналіз динаміки та впливу ПІІ засвідчив, що іноземний капітал є одним із ключових драйверів розвитку чеської економіки, визначаючи її технологічний профіль, експортну спеціалізацію та регіональну структуру зайнятості. Проте збереження стійкої конкурентоспроможності вимагає не лише підтримки існуючих тенденцій, а й формування нової моделі інвестиційного розвитку, орієнтованої на довгострокову ефективність, інноваційність та адаптивність до глобальних викликів. У сучасних умовах недостатньо просто залучати іноземний капітал – важливо забезпечити його стратегічне використання,

спрямоване на формування високотехнологічних секторів, розвиток людського капіталу та зростання внутрішньої доданої вартості.

Стратегічні напрями вдосконалення інвестиційного середовища мають враховувати складну багатовимірну природу ПІІ: їхній вплив поширюється на промислові комплекси, ринок праці, інфраструктуру, інноваційні екосистеми та регіональний розвиток. Тому важливо сформувати таку систему пріоритетів, яка дозволить державі не лише приваблювати нових інвесторів, а й стимулювати їх довгострокову участь у створенні технологічно розвиненої, конкурентоспроможної та стійкої економіки. У цьому контексті надзвичайно важливим є поєднання інвестиційної політики з інноваційною, промисловою, освітньою та регіональною політиками держави.

Визначення стратегічних орієнтирів розвитку також потребує урахування тих структурних змін, які вже відбулися під впливом ПІІ. Як показали результати попереднього аналізу, іноземні інвестиції сформували ядро ключових галузей чеської економіки, зокрема автомобілебудування, електроніки, машинобудування, фармацевтики та ІТ. Утримання та розвиток цих позицій можливе лише за умови системного оновлення інвестиційної моделі, її адаптації до нових реалій світового ринку, зокрема зростання конкуренції за капітал, зміни пріоритетів ТНК та посилення вимог до стійкості виробничих процесів.

Отже, необхідність визначення стратегічних напрямів вдосконалення залучення ПІІ в економіку Чехії обумовлена комплексом зовнішніх і внутрішніх чинників, включаючи структурну модернізацію, інтеграцію в європейські ланцюги вартості, підвищення технологічного рівня промисловості, розвиток регіональних кластерів та потребу в інноваційному зростанні. Формування ефективної інвестиційної стратегії стає ключовою умовою підвищення конкурентоспроможності та стійкості економічної системи Чехії у довгостроковій перспективі, створюючи підґрунтя для подальшого комплексного вдосконалення механізмів залучення і використання іноземного капіталу.

В табл. 3.1. представлено стратегічні напрями вдосконалення залучення прямих іноземних інвестицій в економіку Чехії.

Таблиця 3.1 – Стратегічні напрями вдосконалення залучення прямих іноземних інвестицій в економіку Чехії.

Стратегічна ціль (термін реалізації)	Операційні цілі	Механізми та інструменти реалізації (адаптовані під реалії Чехії)
1. Підвищення інвестиційної привабливості Чехії (2025–2028 рр.)	1.1. Оптимізація регуляторного середовища.	Актуалізація Закону про інвестиційну підтримку (Zákon o investičních pobídkách).
	1.2. Спрощення процедур для іноземних інвесторів.	Розширення функціоналу порталу BusinessInfo та CzechInvest (інформаційна підтримка, консультації, супровід).
	1.3. Розширення системи фінансових і податкових стимулів.	Скорочення строків дозвільних процедур у будівництві (Building Act Reform 2024).
	1.4. Посилення ефективності CzechInvest як національного інвестиційного агента.	Податкові кредити для інноваційних та високотехнологічних проектів. Розвиток спеціальних інвестиційних зон у Пльзені, Брно, Мораво-Сілезькому краї.
2. Стимулювання інноваційних і високотехнологічних ПП (2025–2030 рр.)	2.1. Залучення інвестицій у R&D-центри та цифрові технології.	Підтримка через програми TAČR (Technologická agentura ČR).
	2.2. Розвиток співпраці між університетами та бізнесом.	Розширення університетських інноваційних хабів (ČVUT, Masaryk University, VUT Brno).
	2.3. Формування інноваційних кластерів та технопарків.	Співфінансування R&D інвесторів через EU Structural Funds 2025–2027. Розвиток технологічних кластерів у Празі, Брно, Оломоуці (ІТ, біотех, машинобудування). Створення R&D-пілг для ТНК, що розміщують лабораторії в Чехії.
3. Регіональний розвиток та інфраструктурне підсилення (2025–2032 рр.)	3.1. Модернізація інфраструктури (транспортної та енергетичної).	Розвиток інфраструктурних проектів через державно-приватне партнерство (PPP Czech Model).
	3.2. Створення нових промислових і логістичних зон у депресивних регіонах.	Інвестиції в індустріальні парки Острава–Моравія, Усті-над-Лабем, Карвіна.
	3.3. Підтримка зайнятості та підвищення кваліфікації робочої сили.	Програми перекваліфікації через Czech Labour Office (Úřad práce ČR).
	3.4. Децентралізація інвестиційних потоків (перехід від Праги до регіонів).	Інвестиційна підтримка регіонів через Operational Programme Technology and Applications for Competitiveness. Інтеграція ПП у транспортні коридори TEN-T (Prague–Brno–Vienna; Ostrava–Katowice).

Джерело: розроблено автором

Розроблена стратегія залучення прямих іноземних інвестицій в економіку Чехії базується на комплексному поєднанні інституційних, структурних та регіональних чинників, які визначають сучасний інвестиційний клімат країни та її здатність конкурувати за глобальні капітальні потоки. Чехія, як високоіндустріалізована економіка Центральної Європи з глибокою інтегрованістю у внутрішній ринок ЄС, має потужний виробничий потенціал, але водночас зіткана з рядом обмежень, пов'язаних із регуляторними бар'єрами, інфраструктурними диспропорціями, потребою у модернізації промислових потужностей та необхідністю диверсифікації інноваційної бази. Запропоновані стратегічні напрями враховують ці виклики та спрямовані на поступове усунення структурних дисбалансів, формування конкурентних переваг і створення довгострокових стимулів для притоку ПІІ у сектори з високою доданою вартістю.

Перший стратегічний напрям передбачає підвищення інвестиційної привабливості Чехії через модернізацію регуляторного середовища та оптимізацію умов входження на ринок для іноземних компаній. Чеська Республіка вже має один із найвищих рівнів інституційної стабільності серед постсоціалістичних країн Європи, однак інвестори продовжують звертати увагу на надмірну бюрократизацію процесів, тривалість процедур видачі дозволів, складність будівельних процедур та неоднорідність регуляторних практик на рівні муніципалітетів. Саме тому актуалізація Закону про інвестиційну підтримку та подальше вдосконалення норм Building Act Reform 2024 є важливим кроком для зменшення адміністративного навантаження на інвесторів. Оскільки міжнародний капітал надзвичайно чутливий до транзакційних витрат, навіть невеликі удосконалення в процедурній сфері можуть суттєво змінити інвестиційні рішення.

Окремої уваги заслуговує розвиток інформаційної інфраструктури для інвесторів, зокрема електронних сервісів BusinessInfo та CzechInvest, які виконують функцію первинної інформаційної підтримки. Підвищення рівня цифровізації цих платформ, інтеграція електронних консультацій, можливість онлайн-подання заявок і спрощення комунікації між бізнесом та інституціями має вирішальне значення для покращення доступності ринку. В умовах конкуренції

між європейськими юрисдикціями інвестор обирає країну, де процес входження є найменш затратним у часовому та фінансовому вимірі. Саме тому розвиток електронної інфраструктури та зменшення людського фактору в регуляторних процесах є фундаментом для підвищення інвестиційної привабливості.

Фінансові стимули та податкові пільги у Чехії традиційно належать до найвагоміших інструментів залучення іноземного капіталу. Однак сучасні глобальні тенденції свідчать про необхідність поступового переходу від універсальних пільг до таргетованих стимулів, орієнтованих на інноваційні, високотехнологічні та експортно-орієнтовані галузі. Розвиток інструментів, які надають підтримку R&D-проєктам, цифровим ініціативам, малотранзакційним виробництвам та енергетичним інноваціям, дозволяє Чехії зосереджувати інвестиційні потоки у секторах із найвищим мультиплікативним ефектом. У цьому контексті важливим є також посилення діяльності CzechInvest як національного інвестиційного агента, що виконує роль координатора між урядом, регіональними органами влади та іноземними корпораціями.

Другий стратегічний напрям стосується стимулювання інноваційності та розширення високотехнологічного сегменту ПП, що є однією з ключових умов переходу Чехії від моделі індустріальної економіки до інноваційно орієнтованої структури з високою доданою вартістю. Розвиток R&D-центрів, підтримка університетських інноваційних хабів і залучення транснаціональних корпорацій до створення лабораторій і центрів прикладних досліджень є стратегічним фундаментом для підвищення технологічної конкурентоспроможності країни. Світовий досвід підтверджує, що країни, які активно інвестують у науково-дослідну інфраструктуру, досягають значно вищих показників економічного зростання, продуктивності праці та інноваційної активності.

Університетські технопарки CVUT, VUT Brno, Masaryk University є ключовими центрами генерації знань у Чехії, тому розширення їхньої співпраці з бізнесом формує основу для комерціалізації наукових розробок та створення спільних інноваційних проєктів. Подальша інтеграція цих хабів у європейські інноваційні мережі, залучення грантового фінансування з EU Structural Funds 2025–

2027, а також розвиток програм R&D-підтримки через TACR дозволяють створити стабільну інноваційну екосистему, здатну генерувати внутрішній попит на інвестиції та зменшити залежність від імпортованих технологій.

Не менш важливим є формування інноваційних кластерів, які інтегрують промисловий сектор, університетські лабораторії, приватні дослідницькі компанії та технологічні стартапи у єдину просторово організовану структуру. Успішні приклади таких кластерів у Брно, Младі-Болеславі та Пльзені свідчать, що їх розвиток значно підсилює конкурентоспроможність країни та забезпечує трансфер технологій у високотехнологічні виробництва.

Третій стратегічний напрям стосується регіонального розвитку та інфраструктурної модернізації, що є критично важливим для створення рівномірного просторового інвестиційного середовища. Хоча Чехія демонструє високий рівень економічної активності, значна частина інвестицій протягом тривалого часу концентрується у Празі та Південній Моравії, що створює дисбаланс у соціально-економічній структурі країни. Розбудова інфраструктурних проектів через державно-приватні партнерства, модернізація транспортних коридорів та створення нових індустріальних парків у регіонах сприяють перерозподілу економічної активності, зниженню рівня структурного безробіття та активізації локальних підприємницьких екосистем.

Особливе значення має інтеграція Чехії в європейську транспортну систему TEN-T, яка забезпечує створення високошвидкісних логістичних маршрутів у напрямках Prague–Brno–Vienna та Ostrava–Katowice. Розвиток інтермодальних вузлів, залізничної інфраструктури та енергетичних мереж підвищує доступність регіонів і знижує логістичні витрати для підприємств, що робить провінційні території привабливими для іноземних інвесторів.

Одним із ключових елементів є також модернізація ринку праці, розвиток системи професійної освіти, перепідготовки кадрів і підвищення кваліфікації через програми Czech Labour Office. Ці заходи забезпечують зростання кадрової мобільності, формування висококваліфікованих спеціалістів для нових виробництв та підсилення соціальної стабільності.

Узагальнюючи, запропонована стратегія є багаторівневою, інтегрованою та повністю адаптованою до сучасних реалій чеської економіки. Вона не лише пропонує механізми залучення іноземного капіталу, але й формує фундамент для довгострокового економічного та технологічного розвитку. Комплексність підходу дозволяє усунути регуляторні бар'єри, розвинути інноваційну екосистему та забезпечити регіональну збалансованість, що є ключовими передумовами сталого розвитку Чехії в умовах глобальної економіки.

3.2. Обґрунтування очікуваних результатів від реалізації запропонованих заходів

У сучасних умовах глобальної конкуренції ефективність залучення та використання прямих іноземних інвестицій визначає здатність національної економіки забезпечувати стабільне зростання, технологічну модернізацію та посилення фінансової стійкості. Для таких відкритих та інтегрованих економік, як Чеська Республіка, іноземний капітал виступає не лише джерелом ресурсів, а й важливим каналом трансферу технологій, управлінських практик, інноваційних рішень та зовнішніх ринкових компетенцій. Саме тому стратегічне управління ПІІ потребує системного підходу, що охоплює не лише створення сприятливого інституційного середовища, але й формування стимулів для інвесторів, розвиток сучасної інфраструктури, підвищення якості людського капіталу та диверсифікацію економіки.

Очікувані результати від удосконалення механізмів залучення ПІІ проявляються у зростанні конкурентоспроможності національної економіки, підсиленні інноваційного потенціалу та зміцненні фінансових позицій держави. Послідовні структурні перетворення створюють умови для збільшення інвестиційної активності, розширення виробничих можливостей, поживавлення зовнішньоторговельних операцій і розвитку регіональних економік. Важливими є

також мультиплікаційні ефекти, що виникають через підвищення зайнятості, зростання продуктивності праці, розвиток логістичних та науково-технологічних кластерів, а також розширення податкової бази.

Узгоджені стратегічні заходи формують цілісний вектор модернізації економічного середовища, забезпечуючи збалансований розвиток та посилення позицій Чехії в європейській і глобальній фінансовій архітектурі. У цьому контексті систематизація стратегічних напрямів, операційних цілей та механізмів їх реалізації дозволяє виокремити ключові пріоритети державної політики та надати кількісне й якісне обґрунтування очікуваних результатів. Саме така логіка покладена в основу наведеної нижче таблиці, яка структурує основні очікувані ефекти запропонованих заходів та окреслює їхній потенційний вплив на економічну динаміку Чеської Республіки.

В табл.3.2. представлено очікувані результати реалізації стратегічних заходів щодо вдосконалення залучення прямих іноземних інвестицій в економіку Чехії.

Таблиця 3.2 – Очікувані результати реалізації стратегічних заходів щодо вдосконалення залучення прямих іноземних інвестицій в економіку Чехії

Стратегічна ціль	Очікувані результати (економічні, фінансові, інституційні)	Фінансові ефекти для економіки Чехії
1	2	3
1. Підвищення інвестиційної привабливості	Зростання обсягів ПІІ у пріоритетні галузі. Скорочення часових і транзакційних витрат інвесторів. Зміцнення позицій Чехії в рейтингах конкурентоспроможності. Підвищення прогнозованості бізнес-середовища.	Приріст ПІІ на 8–12 % щороку. Зростання бюджетних надходжень від корпоративного податку (CIT). Зменшення витрат інвесторів на входження на ринок на 10–15 %.
2. Стимулювання інноваційних і R&D-інвестицій	Розширення мережі R&D-центрів ТНК. Підвищення технологічного рівня виробництва. Активізація співпраці університетів і бізнесу. Зростання експорту високотехнологічної продукції.	Збільшення ВДВ високотехнологічних галузей на 1,5–2,2 % щорічно. Приріст експорту high-tech на 1,2–1,8 млрд дол. США. Підвищення продуктивності праці у високотехнологічних секторах на 4–7 %.

продовження табл.3.2

1	2	3
3. Регіональний розвиток і модернізація інфраструктури	Нові промислові та логістичні зони у депресивних регіонах. Розвиток транспортної та енергетичної інфраструктури. Підвищення мобільності робочої сили та зайнятості. Зменшення регіональних диспропорцій.	Приріст інвестицій у регіони на 20–30 %. Збільшення надходжень до місцевих бюджетів. Зростання зайнятості на 2–3 % у регіонах з низькою економічною активністю. Розширення інвестиційної бази у TEN-T коридорах.

Джерело: розроблено автором

Очікувані результати удосконалення механізмів залучення та використання прямих іноземних інвестицій у Чеській Республіці ґрунтуються на комплексі економічних, інституційних та фінансових закономірностей, що проявляються в умовах відкритої економіки та високої інтегрованості країни у міжнародні ринки капіталу. У світовій практиці ПІІ розглядаються як один із ключових інструментів модернізації національного господарства, оскільки вони забезпечують доступ до нових технологій, формують ефекти інноваційного переливу, стимулюють підвищення продуктивності праці й розширюють участь держави у глобальних ланцюгах доданої вартості. Для Чеської Республіки, економічна модель якої характеризується високою часткою переробної промисловості, експортною орієнтацією й залежністю від технологічних інновацій, впорядкування політики залучення ПІІ створює можливості для якісного посилення структурних параметрів розвитку держави.

Одним із найважливіших очікуваних результатів є зростання інвестиційної активності та розширення виробничих можливостей промислового комплексу країни. Оскільки Чехія є однією з найбільш індустріалізованих економік ЄС, ефективне залучення ПІІ дозволяє зміцнювати її позиції у глобальній конкуренції та забезпечувати стабільний приплив капіталу в наукоємні та високотехнологічні галузі. Це, у свою чергу, призводить до оновлення основних фондів, впровадження технологічних платформ четвертої індустріальної революції, цифрової автоматизації виробничих процесів і переходу до енергетично ефективних моделей виробництва. Для Чехії такі зміни є стратегічно необхідними, оскільки вони

зменшують технологічний розрив із провідними економіками Європи, забезпечують довготривалий економічний цикл зростання та формують основу для інноваційного прориву.

Суттєвим напрямом очікуваних результатів є підвищення конкурентоспроможності національної економіки та розширення її участі у світових виробничих мережах. Оскільки структура чеського експорту сильно орієнтована на Німеччину, Францію, Словаччину, Польщу та інші європейські держави, модернізація через ПП забезпечує країні можливість залишатися вагомим промисловим хабом Центральної Європи. У цьому контексті ПП сприятимуть покращенню якості виробництва, впровадженню міжнародних стандартів управління, оптимізації логістичних процесів і підвищенню рівня інтегрованості підприємств у європейські ланцюги постачання. Така інтеграція підсилює позиції Чехії як стабільного постачальника високоякісної продукції та дозволяє уникати ризиків маргіналізації на ринку, що швидко трансформується під впливом цифровізації та інновацій.

Важливим очікуваним ефектом є підвищення продуктивності праці та розвиток ринку праці, що прямо пов'язано з приходом транснаціональних корпорацій і впровадженням сучасних управлінських практик. Досвід багатьох країн доводить, що ПП стимулюють формування нових вимог до компетентностей працівників, активізують попит на кваліфіковану робочу силу та підвищують стандарти професійної підготовки. Для Чехії, де рівень освіти населення є одним із найвищих у Центральній Європі, такі процеси створюють синергетичний ефект, підсилюючи людський капітал та стимулюючи розвиток інженерних, технічних і цифрових професій. Зростання вимог до персоналу автоматично підвищує конкурентоспроможність національної робочої сили та забезпечує її мобільність у межах європейського ринку праці.

Суттєвим очікуваним наслідком є розвиток регіональної інфраструктури та активізація економічного потенціалу регіонів, оскільки іноземні інвестори часто обирають локації за критеріями транспортної доступності, наявності логістичних хабів, транспортних коридорів та індустріальних зон. У Чехії, де міста Прага, Брно,

Пльзень, Остравська агломерація вже виступають центрами високотехнологічного виробництва, додатковий приплив інвестицій сприятиме формуванню нових індустріальних парків, логістичних центрів, науково-технологічних кластерів і бізнес-інкубаторів. Розвиток транспортної та логістичної інфраструктури забезпечить скорочення транзакційних витрат, прискорить переміщення товарів і підсилить транзитну роль Чехії як ключового транспортного вузла між Західною та Східною Європою.

Науково обґрунтованим результатом є зростання податкових надходжень і покращення фінансової стійкості держави, оскільки ПІІ сприяють створенню нових робочих місць, підвищенню прибутковості підприємств і збільшенню обсягів експорту. Розширення виробничої та експортної бази збільшує надходження до бюджету як за рахунок прямих податків, так і за рахунок непрямих – ПДВ, акцизів і соціальних внесків. Для країни з відкритою економікою, як Чехія, додаткові фіскальні ресурси створюють можливості для фінансування інновацій, підтримки малого й середнього бізнесу, оновлення інфраструктури, розвитку освіти й науки.

Важливим напрямом є розвиток інноваційної екосистеми та прискорення технологічної модернізації, оскільки прямі інвестиції часто супроводжуються передачею технологій, технічних рішень і управлінських інновацій. Іноземні компанії інвестують у НДДКР, створюють інженерні та наукові центри, впроваджують цифрові технології, автоматизовані системи управління виробництвом, а також технології штучного інтелекту та машинного навчання. Поява таких центрів у Чехії забезпечує зростання інтенсивності інноваційної діяльності, стимулює розвиток стартапів, підсилює співпрацю університетів, технопарків та бізнесу. У довгостроковій перспективі це дозволяє формувати економіку знань, у якій значна частина доданої вартості створюється за рахунок інтелектуальних активів.

Ключовим очікуваним результатом є посилення фінансової інтеграції Чехії у міжнародну економічну систему та її системної участі у глобальних потоках капіталу. Залучення ПІІ не лише визначає поточні обсяги інвестицій, а й впливає на міжнародний інвестиційний імідж країни, її рейтинг у світових фінансових

інституціях, рівень довіри міжнародних партнерів і стабільність національної валюти. Поглиблення інтеграції дозволяє Чехії залучати дешевший капітал, збільшувати ліквідність внутрішнього фінансового ринку, підтримувати диверсифікацію джерел фінансування та укріплювати національну фінансову систему.

Підвищення обсягів прямих іноземних інвестицій у Чеській Республіці здатне забезпечити комплексний позитивний економічний ефект, насамперед зміцнюючи макроекономічну стабільність та стійкість країни до зовнішніх шоків. Розширення диверсифікованої виробничої бази, інтегрованої у глобальні ланцюги створення вартості, зменшує чутливість економіки до коливань зовнішнього попиту, енергетичних ризиків і циклічності світової торгівлі, що особливо актуально для відкритої та експортозалежної моделі розвитку Чехії. Одночасно збільшення інвестицій у високотехнологічні галузі та розміщення виробничих потужностей у периферійних регіонах сприяють прискоренню територіального розвитку, створенню робочих місць, модернізації інфраструктури й розширенню доходної бази місцевих бюджетів, що зменшує міжрегіональні диспропорції. Суттєвим макроекономічним наслідком є також посилення експортного потенціалу та покращення платіжного балансу, оскільки підприємства з іноземним капіталом є ключовими виробниками продукції з високою доданою вартістю, яка підвищує конкурентоспроможність країни та знижує залежність від імпортних комплектуючих. У сукупності такі ефекти формують стійке підґрунтя для довгострокового економічного зростання та зміцнення позицій Чехії в європейській та глобальній економічній системі.

Прогноз обсягів прямих іноземних інвестицій (представлений на рис.3.1.) у Чеську Республіку на 2025–2027 рр. сформований на основі лінійної трендової моделі, побудованої за фактичними статистичними даними 2020–2024 рр., які демонструють чітку висхідну траєкторію розвитку. У цей період приріст загального обсягу ПІІ коливався від помірних +5,4 % (2021/2020) і +4,8 % (2022/2021) до різко прискореного темпу +18,5 % у 2023/2022 та надзвичайно високого стрибка +33,6 % у 2024/2023. Така динаміка відображає структурні

зрушення в економіці Чехії та суттєве посилення інвестиційної активності, пов'язане із модернізацією промислових кластерів, активізацією високотехнологічних секторів та переорієнтацією глобальних виробничих ланцюгів у межах Європейського Союзу.

Побудова прогнозу ґрунтується на поєднанні трендового підходу (що відображає об'єктивну закономірність зростання ПІІ у 2020–2024 рр.) та сценарного коригування, яке враховує ефекти реалізації стратегічних напрямів, розроблених у межах даного дослідження. Зокрема, до моделі включено три групи чинників, що прямо впливають на інвестиційний потенціал Чехії:

- цифрова та інноваційна модернізація економіки, здатна забезпечити прискорений приріст інвестицій у високотехнологічні виробництва на рівні додаткових +2,5–3,0 % щорічно;
- розвиток людського капіталу, що знижує структурний дефіцит кваліфікованої робочої сили та може стимулювати приплив ПІІ у межах +1,5–2 % на рік;
- оптимізація регуляторного та податкового середовища, яка зменшує транзакційні витрати інвесторів та у середньостроковій перспективі забезпечує додаткове збільшення ПІІ приблизно на +2–3 % на рік.

Таким чином, прогноз на 2025–2027 рр. не є прямим механічним продовженням динаміки попередніх років, а представляє комплексну оцінку темпів приросту, що формуються під впливом двох взаємопов'язаних компонентів: базового тренду зростання ПІІ у 2020–2024 рр., який уже демонструє прискорення та ефекту стратегічних заходів запропонованих в підрозділі 3.1. Використана методологія дозволяє сформулювати реалістичний, економічно обґрунтований і макрофінансово виважений прогноз, який відображає як об'єктивну траєкторію розвитку чеської економіки, так і потенціал її подальшої інвестиційної модернізації.

На рис. 3.1. представлено прогноз динаміки прямих іноземних інвестицій у Чехії на 2025–2027 рр. на основі тренду 2020–2024 рр. та впливу запропонованих стратегічних заходів.

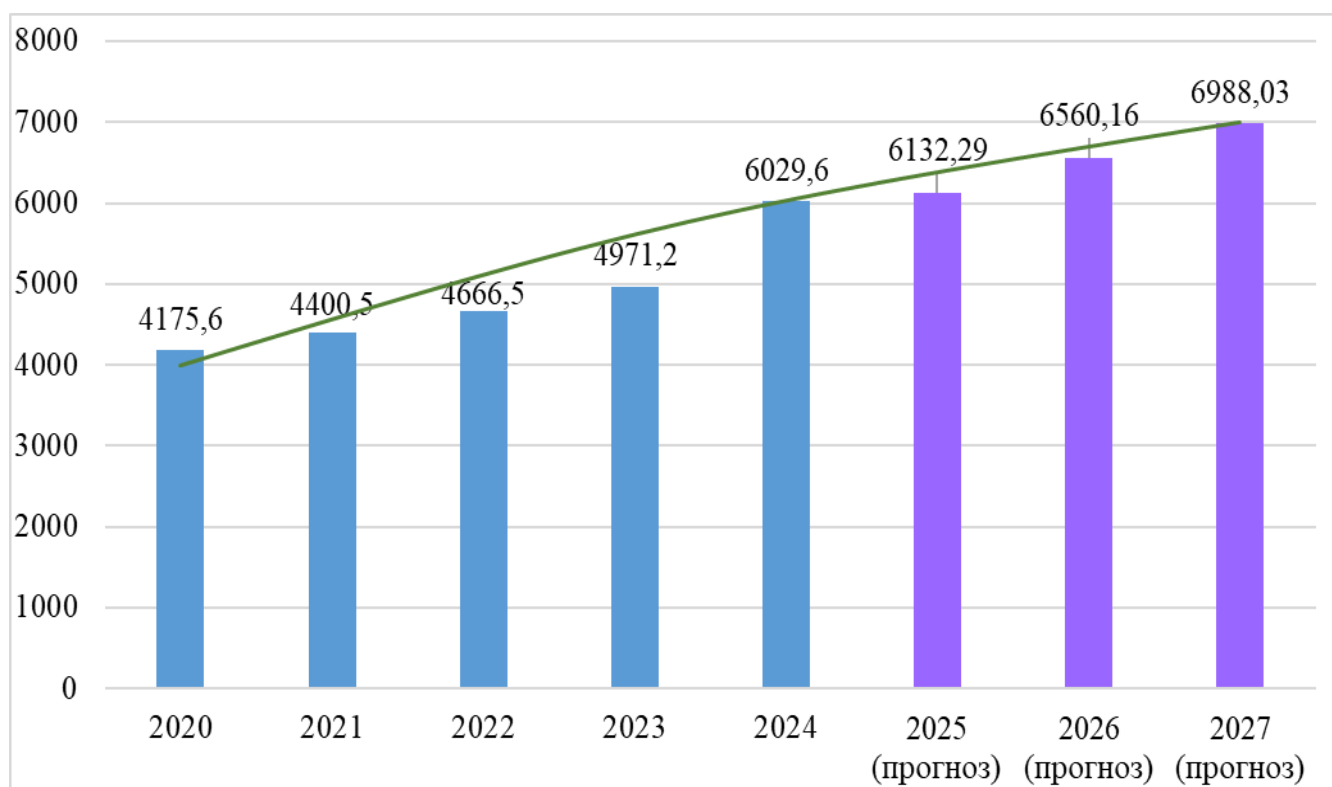

Рисунок 3.1. – Прогноз динаміки прямих іноземних інвестицій у Чехії на 2025–2027 рр. на основі тренду 2020–2024 рр. та впливу запропонованих стратегічних заходів, млрд CZK

Джерело: побудовано автором на основі даних таблиці 2.3 та результатів власних розрахунків.

Прогнозована траєкторія динаміки прямих іноземних інвестицій у 2025–2027 рр. демонструє прискорення інвестиційного зростання порівняно з базовим трендом 2020–2024 рр., що пояснюється впливом запропонованих стратегічних заходів щодо підвищення інвестиційної привабливості Чехії. Обчислення виконано із застосуванням лінійної трендової моделі та скориговано відповідно до очікуваного ефекту від реалізації стратегічних ініціатив – цифровізації адміністративних процедур, удосконалення податкового стимулювання, розвитку людського капіталу та модернізації промислової інфраструктури. У прогнозі відображено помірне прискорення щорічного приросту ПІІ (на 6–8 % понад трендове значення), що відповідає потенціалу економіки Чехії у разі втілення комплексної інвестиційної політики й збільшення продуктивності високотехнологічних секторів.

Отримані прогнозні значення та аналітична оцінка очікуваних результатів свідчать, що реалізація запропонованих стратегічних заходів здатна змінити характер інвестиційного розвитку Чехії з інерційного на прогресивний, забезпечивши одночасне посилення виробничої спроможності, розширення інноваційної бази та зростання конкурентних переваг країни в європейському економічному просторі. Взаємодія цифрової трансформації, структурної модернізації промисловості, підвищення інституційної прозорості та професійного потенціалу населення створює умови для формування стійкого й прогнозованого інвестиційного середовища, яке здатне забезпечувати не лише кількісне збільшення надходжень ПІІ, а й їх якісну переорієнтацію на сектори з високою доданою вартістю. У підсумку це формує стратегічну основу для довгострокового економічного зростання Чехії, посилює її роль як технологічного центру Центральної Європи та підвищує стійкість до глобальних економічних коливань.

ВИСНОВКИ

Після проведеного дослідження в даній кваліфікаційній магістерській роботі щодо впливу прямих іноземних інвестицій на економічний розвиток країн східної Європи, було зроблено наступні висновки:

1. Проведений аналіз теоретичних підходів до трактування поняття іноземних інвестицій, а також систематизація їх видів і основних форм залучення, дозволяє визначити їх як багатогранний економічний інструмент, що поєднує фінансовий, виробничий, технологічний та управлінський компоненти. Іноземні інвестиції виступають фундаментом інтеграції країни у глобальні економічні процеси, забезпечуючи модернізацію виробничих потужностей, оновлення технологій, підвищення конкурентоспроможності та прискорення економічного розвитку. Різноманітність форм інвестування – від greenfield-проектів до внутрішньо корпоративного фінансування – відображає гнучкість механізмів міжнародного руху капіталу та відкриває країнам можливості для структурних змін і зміцнення позицій на світових ринках, це створює наукове підґрунтя для подальшого дослідження впливу іноземного капіталу на національну економіку та визначення ефективних стратегій його залучення.

2. Залучення іноземних інвестицій визначається комплексною взаємодією макроекономічних, політичних, інституційних, інфраструктурних, соціально-трудових та інноваційно-технологічних чинників, які формують загальний інвестиційний клімат держави. Саме поєднання економічної стабільності, прозорого й передбачуваного регуляторного середовища, високої якості державних інститутів, розвитку інфраструктури та людського капіталу створює сприятливі умови для іноземного бізнесу, знижує ризики та підвищує конкурентоспроможність країни на глобальному ринку капіталу. Тому системне вдосконалення цих факторів є ключовою передумовою зміцнення інвестиційної привабливості та забезпечення довгострокового економічного зростання.

3. Прямі іноземні інвестиції формують багатоканальний та системний вплив на економічний розвиток країни. Їхній позитивний ефект проявляється у зростанні інвестиційного потенціалу, модернізації виробничої бази, поширенні інновацій і управлінських практик, трансформації галузевої структури та розвитку людського капіталу. ПІІ посилюють зовнішньоекономічну інтеграцію, розширюють експортні можливості та сприяють поліпшенню інституційного середовища, що у комплексі підвищує конкурентоспроможність національної економіки. Результати аналізу підтверджують, що ефективне використання потенціалу ПІІ є важливим стратегічним чинником довгострокового економічного зростання та стійкості сучасної економічної системи.

4. Аналіз сучасного стану економіки Чеської Республіки дає підстави стверджувати, що країна формує одну з найбільш конкурентоспроможних економічних моделей у Центральній Європі, що ґрунтується на поєднанні індустріальної спеціалізації, високої інституційної стабільності та глибокої інтеграції у європейські виробничі й фінансові простори. Стійке відновлення макроекономічних показників після кризи 2020 року, зростання номінального ВВП до понад 345 млрд дол. США у 2024 р., повернення інфляції до контрольованого рівня, а також стабільно позитивне сальдо зовнішньої торгівлі підтверджують високий рівень адаптаційної здатності національної економіки в умовах глобальної нестабільності. Експортно орієнтована промисловість, домінування автомобілебудування та машинобудування, технологічна модернізація і активний розвиток інноваційних кластерів забезпечують країні міцні позиції у міжнародних ланцюгах доданої вартості. Разом із сприятливим підприємницьким середовищем, якісним людським капіталом і членством у ключових міжнародних організаціях це створює фундамент для стійкого економічного зростання та формує передумови для активного залучення прямих іноземних інвестицій у стратегічні сектори економіки Чехії.

5. Прямі іноземні інвестиції є одним з ключових чинників, які визначають сучасну модель економічного розвитку країни, сприяють її промисловій модернізації та посилюють конкурентоспроможність у європейському та

глобальному середовищі. Стійке зростання загального обсягу ПІІ у 2020–2024 рр. – від 4175,6 до 6029,6 млрд CZK – відображає високу довіру іноземних інвесторів до макроекономічної та інституційної стабільності Чехії, активізацію внутрішньо корпоративного фінансування та поглиблення участі країни у міжнародних виробничих ланцюгах. Домінування реінвестованих прибутків та значне нарощування боргових інструментів у 2024 р. свідчать про тривалу стратегічну присутність транснаціональних корпорацій і їхню готовність масштабувати діяльність у промислових та високотехнологічних секторах. ПІІ забезпечують дифузію інновацій, оновлення виробничих потужностей, зростання експорту, формування високотехнологічних кластерів і створення робочих місць, що істотно зміцнює економічну базу країни. Водночас активність чеського бізнесу за кордоном демонструє підвищення глобальної конкурентоспроможності національних підприємств і диверсифікацію міжнародних інвестиційних потоків. Сукупно це підтверджує, що ПІІ мають комплексний позитивний вплив на економічний розвиток Чехії, виступають одним із головних драйверів її стійкого зростання та відіграють системоутворюючу роль у зміцненні позицій держави в європейському економічному просторі.

6. Система ризиків, яка супроводжує залучення прямих іноземних інвестицій у Чехії, має комплексний та взаємопов'язаний характер, визначаючи не лише поточну інвестиційну активність, а й стратегічну привабливість країни в середньостроковій перспективі. Макроекономічні коливання, структурні дисбаланси ринку праці, геополітична невизначеність, висока енергоємність промисловості, валютні та фінансові ризики, а також інституційні та регуляторні обмеження формують багатовимірне середовище, у якому іноземні інвестори змушені ретельно оцінювати можливі вигоди й витрати, що впливають на рішення щодо розміщення капіталу. Водночас Чехія зберігає стабільні конкурентні переваги – інтегрованість до внутрішнього ринку ЄС, розвинену інфраструктуру, сильні промислові кластери та прогнозованість державної політики, що дозволяє частково нейтралізувати вплив зазначених ризиків. Саме тому глибоке розуміння

структури ризиків є необхідним елементом формування ефективної державної політики залучення ПІІ та забезпечення стійкого економічного розвитку країни.

7. Отже, стратегічні напрями вдосконалення механізмів залучення прямих іноземних інвестицій у Чехії дають змогу сформувати цілісну модель підвищення інвестиційної привабливості країни, що поєднує інституційне спрощення, стимулювання інноваційної діяльності та збалансований регіональний розвиток. Запропоновані заходи охоплюють ключові детермінанти інвестиційного клімату – регуляторну прозорість, податкові стимули, розвиток людського капіталу, модернізацію інфраструктури та розширення науково-технологічної бази – що забезпечує підґрунтя для переходу Чехії до моделі зростання, орієнтованої на високотехнологічні ПІІ і подальшу інтеграцію в європейські виробничі та інноваційні мережі.

8. Загалом результати проведеного обґрунтування свідчать, що реалізація запропонованих стратегічних заходів здатна забезпечити для Чехії не лише зростання обсягів залучених прямих іноземних інвестицій, але й суттєве підвищення їх якісної ефективності. Поєднання модернізації інституційного середовища, стимулювання інноваційної активності, розвитку людського капіталу та цифрової трансформації адміністративних процесів створює умови для стійкого зміцнення позицій країни в європейських та глобальних виробничо-фінансових мережах. Очікувані результати, підтверджені прогнозними розрахунками, демонструють здатність чеської економіки переходити до моделі випереджаючого розвитку, де ПІІ відіграють роль ключового драйвера структурної модернізації, експортоорієнтованого зростання та підвищення конкурентоспроможності на міжнародних ринках.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Батракова Т. І. Міжнародні фінанси: навчальний посібник для здобувачів ступеня вищої освіти бакалавра спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок» освітньо-професійної програми «Фінанси і кредит». Запоріжжя : Запорізький національний університет, 2025. 169 с.
2. Бирка М. І. Теоретико-методологічні підходи до аналізування прямих іноземних інвестицій в контексті їх залучення. *Вісник Національного Авіаційного Університету*. URL: <http://jrnl.nau.edu.ua/index.php/SR/article/viewFile/4701/4818> (дата звернення: 11.11.2025).
3. Бойко А.О., Боженко В.В., Безрук В.В. Механізм залучення іноземних інвестицій. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Економіка і управління*. 2018. Том 29 (68). № 6. С. 15-19.
4. Васерук, Р. Я. Механізми залучення прямих іноземних інвестицій у країнах світу. *Сучасні напрями розвитку економіки, підприємництва, технологій та їх правового забезпечення*. 2024, С.335-336.
5. Васютинська Л. А. Міжнародні фінанси : навчальний посібник. Одеса : ФОП Бондаренко М. О., 2017. 310 с.
6. Грамотнєв, В. Напрями удосконалення моделювання впливу прямих іноземних інвестицій на економічний розвиток. *Управління змінами та інновації*, 2024, (10), 71-76. <https://doi.org/10.32782/CMI/2024-10-14> (дата звернення: 05.11.2025).
7. Грінько І. М. Міжнародні фінанси: навчальний посібник. Київ : КПІ ім. Ігоря Сікорського, 2019. 109 с. URL: <https://ela.kpi.ua/handle/123456789/29057> (дата звернення: 11.11.2025).
8. Касянок К. Г. Міжнародний досвід залучення прямих іноземних інвестицій в умовах фінансових дисбалансів. *Науковий вісник Ужгородського*

національного університету. Серія : Міжнародні економічні відносини та світове господарство. 2018. Вип. 18(2). С. 38-44

9. Мицак О. В., Андрейків Т. Я., Чуй І. Р. Міжнародні фінанси: навчальний посібник. Львів : Видавництво торг.-економічного університету, 2020. 195 с.

10. Міжнародні інвестиційні процеси в умовах глобальної економічної кризи : наук.-метод. вид. О. М. Мозговий, Л. В. Руденко-Сударєва, Ю. М. Руденко, Р. В. Крисюк. Житомир : Рута ; Київ : КНЕУ, 2015. 88 с

11. Мозговий О. М. Міжнародні фінанси : підручник. Київ: КНЕУ, 2016. 515 с.

12. Міжнародні фінанси : підручник. О. М. Мозговий, Т. В. Мусієць, Л. В. Руденко-Сударєва та ін.; за наук. ред. О. М. Мозгового. Київ : КНЕУ, 2015. 515 с.

13. Нестор, О. Ю. Переваги та недоліки прямих іноземних інвестицій. *Економіко-правові аспекти господарювання: сучасний стан* (2022): С. 184-186. URL:

http://repositsc.nuczu.edu.ua/bitstream/123456789/16380/1/%D0%BA%D0%BE%D0%BD%D1%84_%D0%9E%D0%B4%D0%B5%D1%81%D1%81%D0%B0.pdf#page=184 (дата звернення: 11.11.2025).

14. Сайт CzechInvest - офіційного агентства Чехії з приваблення інвестицій URL: <https://www.czechinvest.org/> (дата звернення: 11.11.2025).

15. Тесля С. М. Прямі іноземні інвестиції як економічна категорія, їх суть та класифікація. *Науковий вісник НЛТУ України*. 2009. Вип. 19 (3).– С. 131–139.

16. Хрущ Н. А. Інвестиційна діяльність: сучасні стратегії та технології Хмельницький : ХНУ, 2004. 309 с.

17. Albuлесcu, C. T. Do Foreign Direct and Portfolio Investments Affect Long-term Economic Growth in Central and Eastern Europe? *Procedia Economics and Finance*. 2015. Vol. 23. P. 507–512. URL: <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S2212567115005390> (дата звернення: 11.11.2025).

18. Almalik, R., Shaheen, R., Ahmed, M. The impact of foreign direct investment on economic growth: Empirical evidence in G20 countries. *International Journal of Advanced and Applied Sciences*. – 2024. Vol. 11, № 10. P. 90–98. URL: <https://www.science-gate.com/IJAAS/Articles/2024/2024-11-10/1021833ijaas202410010.pdf> (дата звернення: 13.11.2025).
19. Azizov, M., Bilan, Y., Jabiyev, F., Alirzayev, E., Heyderova, A. The impact of foreign direct investment on GDP growth: The case of Turkey. *Investment Management and Financial Innovations*. 2023. Vol. 20, № 4. P. 50–59. URL: <https://www.businessperspectives.org/index.php/journals/investment-management-and-financial-innovations/issue-42023/the-impact-of-foreign-direct-investment-on-gdp-growth-the-case-of-turkey> (дата звернення: 13.11.2025).
20. Casu B., Girardone C., Molyneux P. Introduction to banking. Harlow: Pearson, 2022. 791 p. URL: <http://surl.li/ivrmxv> (дата звернення: 11.11.2025).
21. Czech National Bank. 2023 Foreign direct investment. – Prague: Czech National Bank, 2024. URL: https://www.cnb.cz/export/sites/cnb/en/statistics/bop_stat/bop_publications/pzi_books/PZI_2023_EN.pdf (дата звернення: 04.11.2025).
22. Czech National Bank. Foreign direct investment – annual reports. – Prague: Czech National Bank, 2024. URL: https://www.cnb.cz/en/statistics/bop_stat/bop_publications/pzi_books/ (дата звернення: 04.11.2025).
23. Czech Statistical Office. Czech Republic in Figures. – Prague: Czech Statistical Office, 2024. – URL: <https://csu.gov.cz/produkty/czech-republic-in-figures> (дата звернення: 04.11.2025).
24. Czech Statistical Office. Home – Czech Statistical Office. – Prague: Czech Statistical Office, 2025. – URL: <https://csu.gov.cz/home> (дата звернення: 04.11.2025).
25. CzechInvest. About Czechia. – Prague : CzechInvest, 2023. URL: <https://czechinvest.gov.cz/en/For-Investors/Doing-business-in-Czechia/About-Czechia> (дата звернення: 04.11.2025).

26. Gökçeli, S., Fidrmuc, J., Ghosh, S. Effect of Foreign Direct Investment on Economic Growth and Domestic Investment: Evidence from OECD Countries. *European Journal of Business Science and Technology*. 2022. Vol. 8, №. 2. P. 190–216. URL: <https://ejobsat.cz/index.php/ejobsat/article/view/2022-008> (дата звернення: 13.11.2025).

27. European Commission. Economic forecast for Czechia. – Brussels: European Commission, 2025. URL: https://ecomy-finance.ec.europa.eu/economic-surveillance-eu-member-states/country-pages/czechia/economic-forecast-czechia_en (дата звернення: 04.11.2025).

28. Emako, E., Nuru, S., Menza, M. The effect of foreign direct investment on economic growth in developing countries. *Transnational Corporations Review*. 2022. Vol. 14, № 3. P. 311–327. URL: <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/19186444.2022.2096013> (дата звернення: 13.11.2025).

29. Foreign Direct Investments in the Czech Republic. – Prague: Bird & Bird, 2024. URL: <https://www.twobirds.com/en/insights/2024/czech-republic/foreign-direct-investments-in-the-czech-republic> (дата звернення: 13.11.2025).

30. Foreign Direct Investment 2023. URL: https://www.cnb.cz/export/sites/cnb/en/statistics/bop_stat/bop_publications/pzi_books/PZI_2023_EN.pdf?utm_source=chatgpt.com (дата звернення: 11.11.2025).

31. Foreign Direct Investment – 2022 GENERAL METHODOLOGICAL DESCRIPTION AND COMMENTARY ON FOREIGN DIRECT INVESTMENT URL: https://www.cnb.cz/export/sites/cnb/en/statistics/bop_stat/bop_publications/pzi_books/PZI_2022_EN.pdf?utm_source=chatgpt.com (дата звернення: 11.11.2025).

32. Foreign Direct Investment – 2021 GENERAL METHODOLOGICAL DESCRIPTION AND COMMENTARY ON FOREIGN DIRECT INVESTMENT URL: https://www.cnb.cz/export/sites/cnb/en/statistics/bop_stat/bop_publications/pzi_books/PZI_2021_EN.pdf?utm_source=chatgpt.com (дата звернення: 11.11.2025).

33. Foreign Direct Investment – 2020 GENERAL METHODOLOGICAL DESCRIPTION AND COMMENTARY ON FOREIGN DIRECT INVESTMENT URL:

https://www.cnb.cz/export/sites/cnb/en/statistics/bop_stat/bop_publications/pzi_books/PZI_2020_EN.pdf (дата звернення: 11.11.2025).

34. Jusaj, G., Zogaj, A. Exploring the nexus between foreign direct investment inflows and economic growth: A robust empirical analysis of European low- and middle-income countries. *Journal of Risk Analysis and Crisis Response*. 2024. Vol. 14, № 1. P. 33–48. URL: <https://www.atlantis-pess.com/journals/jracr/125997307> (дата звернення: 13.11.2025).

35. Jia, J., Zhang, R., Zhao, G., Zhao, Z., Chen, F. The effect of foreign direct investment flows on mitigating climate change vulnerability in developing countries. *Finance Research Letters*. 2025. Vol. 86, Part E. 108724. URL: <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S1544612325019786> (дата звернення: 11.11.2025).

36. International Monetary Fund. Czech Republic and the IMF – Country Data. – Washington, DC : IMF, 2025. URL: <https://www.imf.org/en/countries/cze> (дата звернення: 04.11.2025).

37. International Monetary Fund. Czech Republic: 2024 Article IV Consultation – Press Release; Staff Report. – Washington, DC: IMF, 2025. URL: <https://www.elibrary.imf.org/view/journals/002/2025/035/002.2025.issue-035-en.pdf> (дата звернення: 04.11.2025).

38. International Monetary Fund. IMF Executive Board Concludes 2024 Article IV Consultation with the Czech Republic. – Washington, DC : IMF, 2025. URL: <https://www.imf.org/en/news/articles/2025/01/29/pr25020-czech-republic-imf-executive-board-concludes-2024-article-iv-consult> (дата звернення: 04.11.2025).

39. International investment position in CZK - quarterly – 2024 URL: https://www.cnb.cz/en/statistics/bop_stat/investment_position/international-investment-position-in-czk-quarterly-2024/?utm_source=chatgpt.com (дата звернення: 11.11.2025).

40. Kalai, M., Becha, H., Helali, K. Threshold effect of foreign direct investment on economic growth in BRICS countries: New evidence from PTAR and PSTAR models. *International Journal of Economic Policy Studies*. 2024. Vol. 18, №.2. P. 245–270.

URL: <https://link.springer.com/article/10.1007/s42495-024-00158-3> (дата звернення: 13.11.2025).

41. Kurtishi-Kastrati S. The Effects of Foreign Direct Investments for Host Country's Economy. *European Journal of Interdisciplinary Studies*. 2013. Vol. 5. Issue 1. С.26-38. : сайт. URL: <https://www.ejist.ro/files/pdf/369.pdf> (дата звернення: 11.11.2025).

42. Le, H. T. P., Pham, H., Do, N. T. T., Duong, K. D. Foreign direct investment, total factor productivity, and economic growth: Evidence in middle-income countries. *Humanities and Social Sciences Communications*. 2024. Vol. 11, Article 1388. URL: <https://www.nature.com/articles/s41599-024-03462-у> (дата звернення: 13.11.2025).

43. Ministry of Industry and Trade of the Czech Republic. Annual Report on the Screening of Foreign Investments in the Czech Republic for the Year 2023. – Prague : Ministry of Industry and Trade, 2024. – URL: https://mpo.gov.cz/assets/cz/zahranicni-obchod/proverovani-zahranicnich-investic/2024/12/annual_report23_EN.pdf (дата звернення: 04.11.2025).

44. Organisation for Economic Co-operation and Development. OECD Economic Surveys: Czech Republic 2023. – Paris: OECD Publishing, 2023. URL: https://www.oecd.org/content/dam/oecd/en/publications/reports/2023/03/oecd-economic-surveys-czech-republic-2023_7b3f14dd/e392e937-en.pdf (дата звернення: 04.11.2025).

45. OECD FDI statistics database, FDI inward positions by partner countries (ultimate investor or ultimate host). URL: https://stats.oecd.org/Index.aspx?DataSetCode=FDI_CTRY_IND_SUMM (дата звернення: 11.11.2025).

46. Săvoiu, G., Ţaicu, M. Foreign Direct Investment Models, based on Country Risk for Some Post-socialist Central and Eastern European Economies. *Procedia Economics and Finance*. 2014. Vol. 10. P. 249–260. URL: <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S2212567114003001> (дата звернення: 11.11.2025).

47. Szkorupová Z. Relationship between Foreign Direct Investment and Domestic Investment in Selected Countries of Central and Eastern Europe. *Procedia Economics and Finance* Volume 23, 2015, Pages 1017-1022 URL: <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S2212567115003500> (дата звернення: 11.11.2025).
48. Trading Economics. Czech Republic Exports By Country URL: <https://ru.tradingeconomics.com/czech-republic/exports-by-country> (дата звернення: 11.11.2025).
49. Trading Economics. Czech Republic Imports By Country. URL: <https://tradingeconomics.com/czech-republic/imports-by-country> (дата звернення: 11.11.2025).
50. United Nations Development Programme. Czechia – Country Insights (Human Development Index). – New York: UNDP, 2024. URL: <https://data.undp.org/countries-and-territories/CZE> (дата звернення: 04.11.2025)/
51. United Nations Development Programme. Human Development Report 2023/2024. – New York: UNDP, 2024. URL: <https://hdr.undp.org/system/files/documents/global-report-document/hdr2023-24reporten.pdf> (дата звернення: 04.11.2025).
52. World Bank. GDP (current US\$) – Czechia. – Washington, DC : World Bank, 2025. URL: <https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.MKTP.CD?locations=CZ> (дата звернення: 04.11.2025).
53. World Bank. GDP per capita (current US\$) – Czechia. – Washington, DC: World Bank, 2025. URL: <https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.PCAP.CD?locations=CZ> (дата звернення: 04.11.2025).
54. World Trade Organization. International Trade Statistics: Czech Republic. – Geneva: WTO, 2025. URL: https://www.wto.org/english/res_e/statis_e/trade_profiles/CZ_e.pdf (дата звернення: 11.11.2025).

ОГЛЯД СПЕЦІАЛЬНОЇ ЗАРУБІЖНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Albulescu, C. T. *Do Foreign Direct and Portfolio Investments Affect Long-term Economic Growth in Central and Eastern Europe?* Procedia Economics and Finance, 2015, Vol. 23, pp. 507–512.

Long-term effects of both foreign direct investment (FDI) and portfolio investment on economic growth across Central and Eastern European countries. The author applies advanced panel-data econometric models to capture dynamic interactions between these types of capital inflows and macroeconomic performance. Albulescu highlights that FDI tends to exert a more stable and structurally transformative influence on host economies, particularly through spillover channels such as technology transfer, managerial know-how, and productivity upgrades, while portfolio investment demonstrates higher volatility and a weaker contribution to sustainable growth. An important contribution of this study is the differentiation between short-term cyclical effects and long-term structural outcomes, underscoring that economies with stronger institutional frameworks and transparent financial systems benefit the most from FDI inflows. This research helps clarify why countries like Czechia remain attractive investment destinations despite regional fluctuations, as institutional quality significantly mediates the relationship between foreign capital and economic development.

2. Almalik, R., Shaheen, R., Ahmed, M. *The impact of foreign direct investment on economic growth: Empirical evidence in G20 countries.* International Journal of Advanced and Applied Sciences, 2024, Vol. 11, №. 10, pp. 90–98.

This study investigates the long-run and short-run causal relationships between FDI inflows and economic growth across the G20 economies using both panel cointegration techniques and Granger causality analysis. The authors demonstrate that FDI fosters structural modernization by facilitating technological progress, enhancing labour productivity, and stimulating sectoral competitiveness. They argue that the magnitude of FDI's effect is highly dependent on the absorptive capacity of the host economy, including human capital development and innovation infrastructure. The methodology employed in the article allows the authors to distinguish between countries where FDI acts as an engine of sustainable growth and those where weak institutional quality reduces potential benefits. Although the research focuses on the G20, many conclusions are relevant for smaller open economies such as Czechia, particularly the emphasis on regulatory stability, integration in global value chains, and supportive industrial policies as key preconditions for maximizing returns from foreign investments.

3. Azizov, M., Bilan, Y., Jabiyev, F., Alirzayev, E., Heyderova, A. *The impact of foreign direct investment on GDP growth: The case of Turkey.* Investment Management and Financial Innovations, 2023, Vol. 20, №. 4, pp. 50–59.

In this article, the authors explore the role of FDI in Turkey's macroeconomic performance over the last decade, focusing on its contribution to GDP dynamics, structural transformation, and industrial upgrading. Using VAR modelling and impulse response analysis, the study shows that FDI inflows generate positive but uneven effects across different sectors. The authors highlight that manufacturing-oriented FDI produces stronger growth impulses compared to investment in non-tradable sectors, which aligns with broader trends observed in Central and Eastern Europe. The article also stresses the importance of long-term policy consistency, arguing that fluctuations in regulatory frameworks or political uncertainty sharply reduce the growth-enhancing effects of foreign capital. This provides valuable parallels for Czechia, where stable EU-aligned institutions and predictable legislation help ensure higher investor confidence.

4. Gökçeli, S., Fidrmuc, J., Ghosh, S. *Effect of Foreign Direct Investment on Economic Growth and Domestic Investment: Evidence from OECD Countries*. European Journal of Business Science and Technology, 2022, Vol. 8, №. 2, pp. 190–216.

This comprehensive study analyses the dual impact of FDI on host economies in OECD countries: its contribution to economic growth and its interaction with domestic investment. The authors find that FDI does not merely supplement local capital formation but often induces crowd-in effects, encouraging domestic firms to increase investment in response to competitive pressures and technological spillovers. The article highlights that regulatory quality, rule of law, transparent taxation, and strong protection of property rights significantly strengthen positive FDI spillovers. The authors' conclusions are particularly relevant for Czechia, a country with a well-established industrial base and strong integration into European supply chains, where FDI plays a catalytic role in strengthening manufacturing productivity, innovation capacity, and export performance.

5. Emako, E., Nuru, S., Menza, M. *The effect of foreign direct investment on economic growth in developing countries*. Transnational Corporations Review, 2022, Vol. 14, №. 3, pp. 311–327.

This publication examines the influence of FDI on economic growth in developing economies and underscores the varying effectiveness of foreign investment depending on structural and institutional conditions. The authors show that countries with weak governance, corruption, and inadequate infrastructure often fail to translate FDI into meaningful economic development. Conversely, nations with stable macroeconomic environments and active industrial policies gain significant benefits in terms of technology transfer and productivity gains. The study also emphasizes that the distribution of FDI across sectors—particularly whether it targets manufacturing, high-tech industries, or extractive activities—determines the scale of long-term benefits. These insights are applicable to Czechia, which, despite being a developed economy, actively competes for high-value-added FDI and leverages its strong institutional framework to maximize positive outcomes.

6. Jusaj, G., Zogaj, A. *Exploring the nexus between foreign direct investment inflows and economic growth: A robust empirical analysis of European low- and middle-income countries*. Journal of Risk Analysis and Crisis Response, 2024, Vol. 14, №. 1, pp. 33–48.

This article provides a rigorous empirical assessment of the two-way relationship between FDI and economic growth across European low- and middle-income countries. Using robust econometric methods, including heterogeneity-corrected panel estimators, the authors reveal that FDI contributes to growth primarily through productivity improvements, export expansion, and structural upgrading. However, the study also highlights the importance of financial stability and institutional resilience, as countries with macroeconomic volatility tend to lose the positive momentum generated by foreign investments. The findings show that FDI-led growth is most successful in economies with strong integration into regional markets and solid long-term development strategies—characteristics that also define Czechia's investment attractiveness.

7. Kalai, M., Becha, H., Helali, K. *Threshold effect of foreign direct investment on economic growth in BRICS countries: New evidence from PTAR and PSTAR models*. International Journal of Economic Policy Studies, 2024, Vol. 18, №. 2, pp. 245–270.

This study explores the nonlinear effects of FDI on economic growth in BRICS countries, demonstrating that the growth impact of foreign investment depends on exceeding specific institutional and structural thresholds. Using sophisticated PTAR and PSTAR panel models, the authors reveal that FDI contributes positively only when the host country meets minimum levels of infrastructure development, financial system sophistication, and technological readiness. This threshold perspective is highly relevant to European economies as well: it explains why countries like Czechia—characterized by high institutional quality and advanced industrial capacity—experience stronger benefits from FDI compared to less developed states.

8. Le, H. T. P., Pham, H., Do, N. T. T., Duong, K. D. *Foreign direct investment, total factor productivity, and economic growth: Evidence in middle-income countries*. Humanities and Social Sciences Communications, 2024, Vol. 11, Article 1388.

This research investigates the mediating role of total factor productivity (TFP) in amplifying the effects of FDI on economic growth in middle-income countries. The authors find that FDI significantly boosts growth only in economies capable of absorbing and utilizing advanced technologies at scale. The article demonstrates that improvements in human capital, innovation ecosystems, and managerial capabilities are critical for maximizing the developmental benefits of foreign investment. The findings align with trends observed in Czechia, where high-value-added manufacturing, R&D-intensive industries, and skilled labour represent key factors that enhance FDI spillovers.

9. Săvoiu, G., Țăicu, M. *Foreign Direct Investment Models, based on Country Risk for Some Post-socialist Central and Eastern European Economies*. Procedia Economics and Finance, 2014, Vol. 10, pp. 249–260.

The authors analyse different models explaining the relationship between FDI inflows and country risk levels in post-socialist economies of Central and Eastern Europe. Their research identifies the most influential components of risk—political stability, regulatory predictability, corruption levels, and macroeconomic performance—and demonstrates that reductions in perceived investment risk significantly increase foreign capital inflows. The study is directly relevant to Czechia, which consistently maintains one of the lowest investment risk profiles in the region, contributing to its strong track record of attracting manufacturing and technology-oriented FDI.

10. Szkorupová, Z. *Relationship between Foreign Direct Investment and Domestic Investment in Selected Countries of Central and Eastern Europe*. Procedia Economics and Finance, 2015, Vol. 23, pp. 1017–1022.

In this publication, Szkorupová examines the dynamic relationship between FDI and domestic investment across selected Central and Eastern European economies. Unlike studies that view FDI solely as an external source of capital, the author analyses whether foreign investment crowds in or crowds out domestic investment. The findings show that in most CEE countries, including Czechia, FDI has a positive complementary effect on local capital formation, largely due to supply-chain integration, increased competition, and technological spillovers. The study highlights that a well-developed industrial base and strong institutional environment enhance the likelihood that FDI stimulates rather than substitutes domestic investment.

SUMMARY

The master's thesis by Anna Mehei, titled «The Impact of Foreign Direct Investment on the Economic Development of Eastern European Countries» examines the theoretical foundations of foreign capital flows and reveals their role in shaping modern models of economic growth. The study defines the essence, forms, and mechanisms of attracting foreign direct investment, and systematizes the key factors that determine the investment climate of countries within the framework of global economic competition. Based on an analysis of macroeconomic and structural indicators, the thesis provides a comprehensive assessment of the impact of foreign direct investment on the economic development of the Czech Republic as a representative of Eastern Europe.

Special attention is given to the dynamics of foreign direct investment inflows in 2020–2024, the sectoral structure of investment, the role of multinational corporations, and the determinants shaping the long-term presence of foreign capital. The study demonstrates that foreign direct investment promotes the modernization of production capacities, the development of innovation, the formation of high-technology clusters, the strengthening of export potential, and the integration of the country into international value chains. The thesis identifies the system of macroeconomic, financial, institutional, and geopolitical risks that influence the strategic investment attractiveness of the Czech Republic.

The work outlines strategic directions for improving state policy aimed at attracting foreign direct investment, including institutional reforms, support for innovation, enhancement of human capital, and modernization of infrastructure. Implementation of the proposed measures can increase the efficiency of investment use, strengthen the competitive position of the Czech Republic, and support its further integration into the European and global economic environment.

Keywords: foreign direct investment, economic development, investment attractiveness, investment strategy, factors of investment attraction, innovation development, external economic integration, Eastern European countries, Czech Republic.

ВІДНОВЛЮВАНА ЕНЕРГЕТИКА ЯК ПРІОРИТЕТНИЙ НАПРЯМ ЗАЛУЧЕННЯ ПРЯМИХ ІНОЗЕМНИХ ІНВЕСТИЦІЙ У КОНТЕКСТІ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ

В умовах повномасштабної війни, що спричинила масштабні руйнування енергетичної інфраструктури України, питання відновлення та модернізації енергетичного сектору набуло особливого стратегічного значення. Знищення генеруючих потужностей, об'єктів розподілу та транспортування енергії не лише створює серйозні виклики для забезпечення стабільного енергопостачання, а й потребує системного переосмислення підходів до енергетичної безпеки та розвитку галузі. У цьому контексті відновлювана енергетика виступає одним із ключових напрямів, здатних забезпечити стійкість енергосистеми, зменшити залежність від імпорتنих ресурсів та сприяти децентралізації виробництва енергії. Її розвиток відкриває широкі можливості для залучення прямих іноземних інвестицій, що можуть стати каталізатором технологічного оновлення, інтеграції інноваційних рішень і прискорення євроінтеграційних процесів. Такий підхід відповідає пріоритетам післявоєнного відновлення України та європейським цілям «зеленого переходу», формуючи підґрунтя для довгострокової енергетичної та економічної стійкості держави.

Відновлювана енергетика – це сукупність технологій виробництва енергії з джерел, які природно відновлюються у короткі проміжки часу, зокрема сонячної, вітрової, гідроенергії, біомаси та геотермальних ресурсів. Такий підхід спрямований на мінімізацію негативного впливу на довкілля та забезпечення сталого розвитку енергетичного сектору відповідно до міжнародних зобов'язань України у сфері кліматичної політики та інтеграції до європейського енергетичного простору [1].

Розвиток відновлюваної енергетики є одним із ключових пріоритетів європейської енергетичної політики та невід'ємною складовою процесу інтеграції України до енергетичного простору ЄС. Відповідно до Директиви (ЄС) 2018/2001, держави-члени мають забезпечити зростання частки енергії з відновлюваних джерел у загальному енергетичному балансі, сприяти децентралізації генерації, впровадженню інноваційних технологій та створенню сприятливих умов для інвестування у «зелені» проєкти. Виконання положень цієї директиви є важливим кроком для гармонізації національного законодавства України з правом ЄС, що сприятиме доступу до внутрішнього енергетичного ринку, підвищенню енергетичної безпеки та досягненню спільних кліматичних цілей. Впровадження європейських норм у сфері відновлюваної енергетики не лише стимулює модернізацію енергетичного сектору, а й зміцнює позиції України як надійного партнера в системі європейської енергетичної інтеграції [2].

Залучення прямих іноземних інвестицій є одним із ключових інструментів відновлення та модернізації енергетичного сектору України. Відновлювана енергетика має значний потенціал для інвесторів завдяки поєднанню природних ресурсів, потреби у відбудові зруйнованої інфраструктури та стратегічному курсу держави на «зелену» трансформацію відповідно до європейських стандартів. Цей сектор приваблює стабільним попитом на енергію, перспективами експорту «зеленої» електроенергії до ЄС і можливістю використання міжнародних фінансових інструментів. Для ефективного залучення ПІІ важливо створити прозорі правила реалізації проєктів, гарантувати захист інвесторів та розвивати партнерство між державою й бізнесом. Такий підхід сприятиме енергетичній незалежності та зміцненню економічних зв'язків України з Європейським Союзом.

Ефективне залучення прямих іноземних інвестицій у сферу відновлюваної енергетики вимагає комплексного підходу, який поєднує економічні стимули та інституційні механізми. Одним із ключових чинників є створення сприятливого інвестиційного клімату через спрощення дозвільних процедур, надання податкових пільг та доступ до пільгового фінансування міжнародних фінансових організацій. Важливу роль відіграє також розроблення чітких і прозорих правил реалізації проєктів, що підвищує рівень довіри іноземних інвесторів і знижує інвестиційні ризики. Активне використання інструментів державно-приватного партнерства, «зелених» облігацій та спеціальних економічних зон може стати додатковим стимулом для вкладень у галузь.

Водночас залучення інвестицій потребує стабільної правової бази та ефективної інституційної підтримки з боку держави. Гармонізація українського законодавства з європейським, забезпечення захисту прав інвесторів і гарантування дотримання зобов'язань є ключовими умовами довгострокової співпраці. Важливим напрямом є розвиток міжнародного партнерства, участь у програмах ЄС, таких як European Green Deal [3] та механізмах фінансування транснаціональних енергетичних проєктів. Такий підхід дозволяє не лише залучити капітал, а й інтегрувати Україну в європейські енергетичні ланцюги, сприяючи відновленню економіки та зміцненню енергетичної безпеки.

Список літератури:

1. Закон України «Про альтернативні джерела енергії» від 20.02.2003 № 555-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/555-15> (дата звернення: 07.10.2025).
2. Directive (EU) 2018/2001 of the European Parliament and of the Council of 11 December 2018 on the promotion of the use of energy from renewable sources (recast). Official Journal of the European Union. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A32018L2001> (дата звернення: 07.10.2025).

3. The European Green Deal URL: https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/priorities-2019-2024/european-green-deal_en (дата звернення: 07.10.2025).

Моргуліс М.К.

*Науковий керівник – к.е.н, доцент кафедри міжнародної економіки
Гурова Ю.С.*

ГЛОБАЛЬНІ ТА РЕГІОНАЛЬНІ ФАКТОРИ МІГРАЦІЙНОЇ КРИЗИ В ЄВРОПІ

В останні десятиліття, питання міграції набуває особливої актуальності, перетворюючись на один із ключових факторів, що впливають на соціально-економічну стабільність, безпеку та політичну ситуацію в державах Європи. Масова міграція, зумовлена збройними конфліктами, політичними переслідуваннями, економічною нестабільністю та зміною клімату, створює серйозне навантаження на інфраструктуру, системи соціального забезпечення, охорону здоров'я та ринки праці в приймаючих країнах.

Зокрема, міграційна криза 2015 року, викликана війною в Сирії, що спричинила масові переміщення у понад 1 мільйон осіб з Близького Сходу до Європи за 1 рік, стала потужним викликом для Європейського Союзу. Вона виявила як слабкі сторони системи спільної міграційної політики, так і потребу в перегляді принципів розподілу відповідальності між державами-членами. У таких умовах країни, що межують із зонами конфліктів або мають відкриті кордони, стикаються з диспропорційним навантаженням, що нерідко викликає внутрішньополітичну напругу та посилення антимиграційних настроїв у суспільстві регіону [1, 2].

Дослідження причин та наслідків міграційної кризи в Європі в контексті євроінтеграційних процесів має на меті виконання низки завдань:

- вивчити міжнародні та регіональні передумови формування міграційних потоків;
- визначити геополітичні чинники кризи, що впливають на формування спільної міграційної політики ЄС;
- проаналізувати соціально-економічний вплив міграції на держави Європи;
- окреслити роль Європейського Союзу у врегулюванні кризи;
- дослідити політичні, безпекові та культурні виклики, що постають перед європейським співтовариством;
- виокремити підходи до інтеграції мігрантів та політики адаптації мігрантів.

Євроінтеграційний контекст надає особливого значення узгодженню підходів до управління міграцією: країни-члени мають забезпечувати гуманітарні стандарти, але й водночас — зберігати єдність внутрішнього ринку, захист зовнішніх кордонів і довіру громадян до європейських

Звіт подібності

Метадані

Назва організації

Kyiv National Economic University named after Vadym Hetman KNEU

Заголовок

Вплив прямих іноземних інвестицій на економічний розвиток країн Східної Європи

Автор

Науковий керівник / Експерт

Мегей (Гаряча) Анна Олександрівна.е.н., проф. Отченаш К.Г.

підрозділ

кафедра міжнародних фінансів

Обсяг знайдених подібностей

Коефіцієнт подібності визначає, який відсоток тексту по відношенню до загального обсягу тексту було знайдено в різних джерелах. Зверніть увагу, що високі значення коефіцієнта не автоматично означають плагіат. Звіт має аналізувати компетентна / уповноважена особа.

1.40%

1.40%

КП 1

25

Довжина фрази для коефіцієнта подібності 2

0.46%

0.46%

КП 2

16975

Кількість слів

0.24%

0.24%

КЦ

142268

Кількість символів

Тривога

У цьому розділі ви знайдете інформацію щодо текстових спотворень. Ці спотворення в тексті можуть говорити про МОЖЛИВІ маніпуляції в тексті. Спотворення в тексті можуть мати навмисний характер, але частіше характер технічних помилок при конвертації документа та його збереженні, тому ми рекомендуємо вам підходити до аналізу цього модуля відповідально. У разі виникнення запитань, просимо звертатися до нашої служби підтримки.

Заміна букв		1
Інтервали		0
Мікропробіли		3
Білі знаки		1
Парафрази (SmartMarks)		7

Джерела

Нижче наведений список джерел. В цьому списку є джерела із різних баз даних. Колір тексту означає в якому джерелі він був знайдений. Ці джерела і значення Коефіцієнту Подібності не відображають прямого плагіату. Необхідно відкрити кожне джерело і проаналізувати зміст і правильність оформлення джерела.

10 найдовших фраз

Колір тексту

ПОРЯДКОВИЙ НОМЕР	НАЗВА ТА АДРЕСА ДЖЕРЕЛА URL (НАЗВА БАЗИ)	КІЛЬКІСТЬ ІДЕНТИЧНИХ СЛІВ (ФРАГМЕНТІВ)
1	Міжнародні фондові біржі: особливості діяльності та тенденції розвитку 4/14/2020 Kyiv National Economic University named after Vadym Hetman KNEU (кафедра міжнародних фінансів)	41 0.24 %
2	Фінансові інновації в міжнародній банківській справі 4/21/2020 Kyiv National Economic University named after Vadym Hetman KNEU (кафедра міжнародних фінансів)	37 0.22 %
3	https://core.ac.uk/download/225559035.pdf	9 0.05 %